

Výroční zpráva

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok
2005/2006

(v Praze v listopadu 2006)

Obsah

	Úvod	4
1	Souhrnné poznatky o předškolním vzdělávání	6
2	Souhrnné poznatky o základním vzdělávání	16
3	Souhrnné poznatky o středním vzdělávání	27
4	Souhrnné poznatky z tematicky zaměřených inspekcí	39
4.1	Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků základních škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků (Projekt Hodina)	39
4.2	Využití informačních a komunikačních technologií ve výuce	40
4.3	Vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	42
4.4	Prevence sociálně patologických jevů	44
4.5	Výchova a vzdělávání k lidským právům a toleranci	46
4.6	Výchova ke zdraví	47
4.7	Vzdělávání cizinců v základních a středních školách	49
4.8	Zajištění rovnosti mužů a žen a rovných příležitostí ke vzdělávání	52
4.9	Vlastní hodnocení školy	53
4.10	Veřejnosprávní kontrola efektivního využívání prostředků přidělených ze státního rozpočtu ve vybraných školách	58
4.11	Zkvalitňování výuky cizích jazyků	60
4.12	Vzdělávání ve čtenářské gramotnosti ve školách, které se zúčastnily šetření v rámci mezinárodního projektu PISA	65
4.13	Přijímání žáků ke vzdělávání ve střední škole	67
4.14	Veřejnosprávní kontrola využívání finančních prostředků poskytnutých na tvorbu a ověřování pilotních školních vzdělávacích programů na 2. stupni vybraných základních škol v projektu Pilot Z	68

5	Souhrnné poznatky z další inspekční činnosti	70
5.1	Střediska výchovné péče	70
5.2	Školní stravování	71
5.3	Podněty a stížnosti v působnosti ČŠI	72
5.4	Úrazy ve školách a školských zařízeních	75
6	Přílohy	79
6.1	Plán hlavních úkolů ČŠI na školní rok 2005/2006	79
6.2	Kritéria hodnocení škol a školských zařízení pro inspekční činnost ve školním roce 2005/2006	81
6.3	Způsob hodnocení škol Českou školní inspekcí ve školním roce 2005/2006	83
6.4	Přehled dotazníkových šetření	85
6.5	Výkony inspekční činnosti	86
6.6	Finanční ukazatele	88

Úvod

Výroční zpráva České školní inspekce byla zpracována v souladu s § 174 odst. 15 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Obsahuje souhrnné poznatky o stavu vzdělávání a vzdělávací soustavy vycházející z inspekční činnosti ve školním roce 2005/2006.

Školský zákon přináší řadu významných změn ve vzdělávání a to samozřejmě i výrazně ovlivnilo a změnilo inspekční systém, který je integrální součástí vzdělávacího systému České republiky. Jednotlivá i souhrnná zjištění České školní inspekce opouštějí primárně represivní charakter a směřují k tomu, aby se stala zdrojem inspirativních informací a metodické pomoci nejen vedení škol, ale i jejich zřizovatelům, rodičům žáků a organizacím zabývajícím se podporou vzdělávacího procesu. Těžiště pozornosti České školní inspekce se tak postupně přesouvá od pouhého zjišťování už existujících nedostatků a chyb v činnosti škol a školských zařízení k jejich prevenci a včasné indikaci rizik. Realizace potřebných změn v inspekční činnosti je časována do tříletého období podle přechodných ustanovení školského zákona a podle připravenosti a kapacit České školní inspekce.

V první části zprávy jsou souhrnné poznatky z inspekcí uspořádané podle stupňů vzdělávání. Inspekce hodnotila podmínky vzdělávání podle školních vzdělávacích programů a soulad vzdělávacích programů s rámcovým vzdělávacím programem v mateřských školách, inovace v platných učebních dokumentech v souvislosti se zaváděním kurikulární reformy v základních a středních školách. Ve středních školách se inspekční činnost také zaměřila na hodnocení podmínek ukončování studia v souvislosti s přípravou reformy závěrečné a maturitní zkoušky podle nového školského zákona.

Ve všech školách a školských zařízeních byla hodnocena úroveň řízení v personální oblasti se zvláštním zřetelem na další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dalšími úkoly bylo posouzení podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví a vybavenost informačními a komunikačními technologiemi v konkrétních školách.

Ve druhé části zprávy jsou uvedeny poznatky z tematicky zaměřené inspekční činnosti. Podrobné tematické zprávy budou zveřejněny v lednu 2007.

Ve třetí části výroční zprávy jsou uvedeny souhrnné poznatky z další inspekční činnosti.

V závěrečné části jsou vybrány přílohy, které podrobněji vypovídají k některým částem zprávy a jsou pro větší přehlednost umístěny mimo text kapitoly.

Souhrnné poznatky z inspekční činnosti jsou zpracovány na úrovni inspekčních výstupů ze škol a školských zařízení, bylo zpracováno 1 558 inspekčních zpráv, 514 kontrolních protokolů, 303 evidovaných stížností a podnětů spadajících do působnosti ČŠI, 502 záznamů z konkurzních řízení a 33 341 evidovaných školních úrazů. V rámci inspekční činnosti bylo uskutečněno 1 443 hospitací zaměřených na podmínky a práci začínajících učitelů, učitelů specialistů (metodiků, výchovných poradců, koordinátorů přípravy školních vzdělávacích programů, školních metodiků prevence, informatiků) a vedoucích pracovníků škol. Byly ověřovány i nové cíle a struktura hospitací s následným standardizovaným pohovorem, hospitace byla využívána jako metoda měření klimatu školy. Bylo zpracováno 35 270 žakovských dotazníků, 5 788 dotazníků od učitelů, 350 dotazníků zadaných ředitelům škol a 2 104 záznamů ze standardizovaných rozhovorů s pedagogickými pracovníky mateřských, základních a středních škol.

1 Souhrnné poznatky o předškolním vzdělávání

Inspekce se v mateřských školách zaměřila na hodnocení dopadů nových předpisů v praxi mateřských škol, hodnocení podmínek vzdělávání podle školního vzdělávacího programu a soulad školního vzdělávacího programu s rámcovým vzdělávacím programem v souvislosti s postupem kurikulární reformy. Jednou ze sledovaných oblastí byla úroveň personálního řízení a další vzdělávání pedagogických pracovníků. V tematicky zaměřené inspekční činnosti byly zjišťovány a analyzovány informace o výchově ke zdraví, sledován rozvoj vlastního hodnocení a informace o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V kontrolních postupech byly též posuzovány finanční podmínky mateřských škol.

Inspekce byla realizována ve 482 mateřských školách (tj. v 10,2 % z celkového počtu 4 710 mateřských škol dle ÚIV). ČŠI vypořádala jednu námitku k protokolu z veřejnosprávní kontroly. Dále byly využity informace z účasti ve 162 konkurzních řízeních, bylo vyřízeno 23 stížností a evidováno 533 školních úrazů (tj. 1,6 % ze všech evidovaných školních úrazů).

V předškolním vzdělávání byla zjištěna dílčí rizika celkem ve 137 mateřských školách (tj. 28,4 % z celkového počtu sledovaných škol), z toho bylo hodnoceno 41 škol s dílčími nedostatky v připraveném ŠVP, 21 škol s riziky v personálních podmínkách, 15 škol s riziky v materiálních podmínkách, 9 škol porušilo rozpočtovou kázeň.

Školský zákon v praxi mateřských škol

Školský zákon zařazuje nově mateřské školy do druhů škol, došlo ke změně v jejich právním postavení. Ze sledovaných MŠ bylo 93,8 % samostatnými právními subjekty a 6,2 % bylo zřízeno jako obor vzdělání při základní škole.

Vedení mateřských škol vnímá pozitivně autonomii školy, která umožnila uvolnit denní režim a zpracovat školní vzdělávací program podle skutečných potřeb dětí a konkrétních lokálních podmínek. Problémem je příliš vysoký úvazek přímé výchovné povinnosti vedoucích pracovníků, a to především v malých školách. Je vytvořen malý prostor pro nové úkoly a pro koncepční práci.

V roce 2005 byly mateřské školy převedeny do rejstříku mateřských škol (§ 186 školského zákona). Inspekce zjistila, že v rámci optimalizačních opatření byla část kapacit předškolního vzdělávání institucionálně zapsána v rejstříku jako obor vzdělávání při základních školách (podle ÚIV poklesl počet mateřských škol o 9,8 %).

Sledované školy měly platné zřizovací listiny a rozhodnutí o zařazení do školského rejstříku, v případě zjištění méně závažných nedostatků byla ihned přijata opatření k jejich odstranění.

Při kontrolních akcích bylo zjištěno ve 48 školách 412 porušení právních předpisů, z toho v 9 školách se jednalo o porušení rozpočtové kázně. V případě méně závažných zjištění byly nedostatky odstraněny v průběhu inspekce nebo v dohodnutých lhůtách. V žádném případě nebylo navrhováno řízení o výmazu školy ze školského rejstříku.

Ve školním roce 2005/2006 bylo ČŠI doručeno 23 stížností proti mateřským školám, převážně od rodičů. V průměru je to necelých 5 stížností na 1000 mateřských škol, které byly v daném roce zapsány v rejstříku škol. Nejvíce podání bylo ve věci komunikace s rodiči nebo se zákonnými zástupci dětí, ve 2 případech byly porušeny předpisy BOZ. Inspekce postoupila 8 stížností věcně příslušným orgánům. V 5 případech byly stížnosti podnětem k provedení inspekce v konkrétní škole.

Kurikulární reforma v předškolním vzdělávání

Povinnost postupovat v mateřských školách podle Rámcového vzdělávacího programu, vydaného Opatřením ministryně školství č. 32 405/2004-22 ze dne 3. ledna 2005 s účinností od 1. března 2005, je vymezena od 1. září 2007. Inspekce hodnotila přípravu školních vzdělávacích programů, informovanost o RVP PV, připravenost ředitelek a učitelek na nové úkoly.

Ve všech sledovaných mateřských školách byl zpracován školní vzdělávací program a 93 % hodnocených školních vzdělávacích programů bylo v souladu s platným rámcovým vzdělávacím programem. Při přípravě školního vzdělávacího programu byly využívány metodické materiály Výzkumného ústavu pedagogického. Mateřské školy s dobrým vybavením prostředky ICT využívají i podporu nového metodického portálu. Při přípravě ŠVP se ukázalo, že zkušenosti s tvorbou koncepčních materiálů a dovednosti řízení změn často závisely na délce praxe vedení školy jako právního subjektu, dále na velikosti školy a sídla, ve kterém působí.

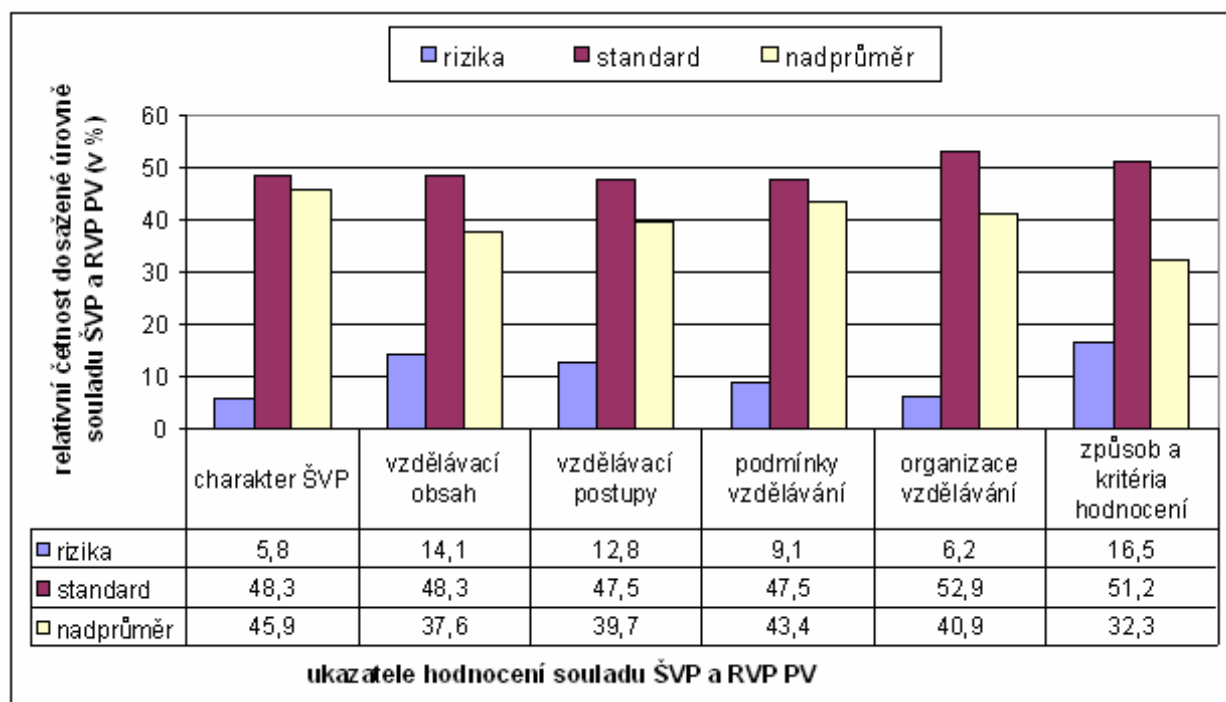
Podpora rozvoje osobnosti dítěte v předškolním vzdělávání

Pestrost a šíře nabídky vzdělávacích aktivit a snaha učitelek o integrované vzdělávání, v němž jsou více vyváženy spontánní a řízené aktivity, korespondují s pochopením filozofie rámcového vzdělávacího programu. Obsah, postupy a organizace předškolního vzdělávání ukazují, že školy přecházejí v současnosti od zprostředkovaného předávání a osvojování si hotových poznatků k prožitkovému a kooperativnímu učení hrou a činnostmi, založenými na aktivní účasti dítěte.

Pokud byly zjištěny nedostatky, vyplývaly z nezkušenosti, z malé informovanosti o školském zákoně a z neznalosti Dlouhodobého záměru rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy ČR 2005 a dlouhodobých záměrů krajů. Častým problémem je absence kvalitní analýzy podmínek vzdělávání, nejsou jasné vymezeny priority a chybí koncepce rozvoje směřující k naplnění a proveditelnosti požadavků školního vzdělávacího programu.

Graf 1

Výsledky hodnocení souladu ŠVP a RVP PV

K hlavním problémům při tvorbě školních vzdělávacích programů dosud řadily učitelky omezený přístup k informacím, v závěru školního roku však připouštěly, že v této oblasti dochází k postupnému zlepšování. Příkladem dobré praxe byly podpůrné projekty krajských pedagogických center, které ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým

připravovaly metodicky pro tvorbu školního vzdělávacího programu. Ředitelky i učitelky uvádějí, že nejčastěji získávaly informace výměnou zkušeností mezi školami v rámci obce a regionů nebo při setkáních profesních sdružení a v odborných časopisech.

Z výpovědí pedagogických pracovníků v předškolním vzdělávání vyplývá jedno zásadní riziko pro práci se školním vzdělávacím programem a pro jeho realizaci. Nezkušené ředitelky stále uplatňují postupy, které postrádají důsledné analýzy, dlouhodobé plánování, týmové řízení apod. S výjimkou sloučených subjektů často nepociťují potřebu angažovat do řídicích procesů učitelky a přizvat je ke společné odpovědnosti za zvýšení kvality vzdělávání. Pro řadu z nich je velmi náročné stanovit dobře vzdělávací obsah a mají málo zkušeností s vlastním hodnocením školy (viz graf 1). Širší nabídku vzdělávání v této oblasti by přivítali nejen vedoucí pracovníci, ale i učitelky. Kurikulární reforma je založena na týmové práci, ale ekonomické a provozní podmínky limitují ve velké míře možnost společných setkání pedagogické rady a aktivní práci v týmech.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o první sondu hodnocení školních vzdělávacích programů, které nejsou zatím povinné, byly ve 41 školách podněty ČŠI směřovány k jejich dopracování. Po vzniku povinnosti postupovat podle platného rámcového vzdělávacího programu bude inspekce ŠVP realizována ve školním roce 2007/2008.

Z navštívených MŠ získalo 8 % celostátní nebo krajské grantové projekty ve výchově ke zdraví. Vlastní dílčí projekty, případně společné projekty se zřizovatelskými obcemi realizovalo 49 % těchto škol.

Personální podmínky

Inspekce pozitivně hodnotí, že předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka a odborná kvalifikace jsou v předškolním vzdělávání trvale na vysoké úrovni. Zjištěný podíl odborně kvalifikovaných ředitelk v navštívených mateřských školách (87 %) odpovídá dlouhodobému celostátnímu průměru. Chybí však více mladých učitelek, věkový průměr pedagožek - 43,5 roku - je poměrně vysoký.

V řízení škol dosahovaly v MŠ velmi dobrých výsledků ředitelky, které absolvovaly studium pro ředitele škol, příp. studium školského managementu.

Ve sloučených školách (ZŠ a MŠ) věnují ředitelé potřebnou pozornost problematice předškolního vzdělávání a častěji než v předchozích letech vytvářejí dostatečný prostor pro uplatnění kompetence vedoucí učitelky. V řadě případů se již ukazuje, že toto spojení není jen ekonomicky přínosné, ale má i pedagogické výhody.

Česká školní inspekce se účastnila 162 konkurzů na funkci ředitelky mateřské školy. Připravuje se následné hodnocení práce nových ředitelek do 2 let po nástupu do funkce a dále zahájení 3letého cyklu pravidelného hodnocení úrovně řízení a práce ředitelů od roku 2007.

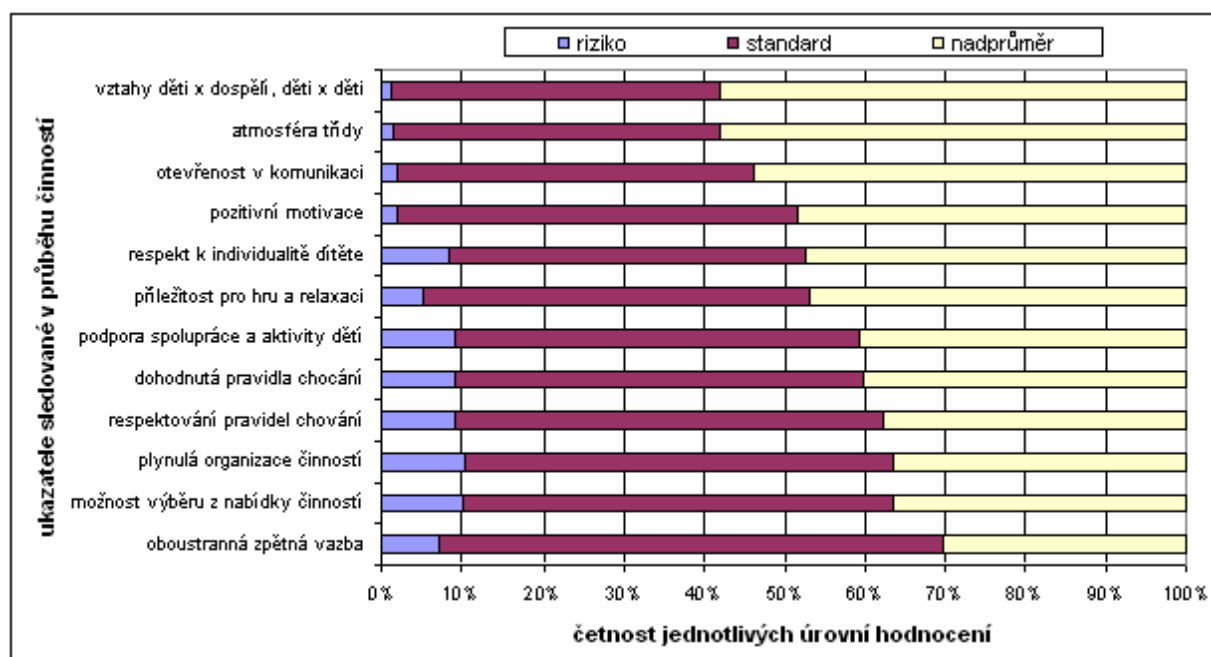
Charakteristickým znakem předškolního vzdělávání je příznivé sociální klima mateřských škol. Klima školy hodnotily 3 skupiny pracovníků škol (ředitelky, metodičky a začínající učitelky) v zásadě shodně. Pozitivně hodnotily především respekt školy k potřebám dětí, přátelské vztahy mezi zaměstnanci a celkově pohodovou atmosféru v mateřské škole (více než tři čtvrtiny všech dotázaných). Negativně podle jejich názoru sociální klima ovlivňuje především nízká prestiž jejich povolání u veřejnosti a nižší finanční ohodnocení ve vztahu k jeho náročnosti (více než polovina všech dotázaných).

Inspekce zjistila ve vybraném vzorku mateřských škol průměrný plat 15 249,-- Kč, u pedagogických pracovníků 17 647,-- Kč (tj. 102,6 % celostátního průměru podle ÚIV), u nepedagogických pracovníků 11 347,-- Kč.

Sociální klima v mateřských školách jednoznačně podporuje rozvoj osobnosti dítěte. ČŠI to ověřila pozorováním průběhu vzdělávacích a dalších činností. Zjištění z hospitací (viz hodnoty ukazatelů v grafu 2) zároveň potvrdila, že hodnocení klimatu uvedenými skupinami pedagogických pracovníků MŠ vychází z dobré znalosti jeho současného stavu. Pokud se vyskytovala dílčí rizika, tak spíše v organizačních než ve vztahových otázkách.

Graf 2

Hodnocení průběhu činností z hlediska klimatu tříd a uplatňování prvků výchovy ke zdraví v mateřských školách ve 2. pololetí školního roku 2005/2006

Poznámka: Ukazatele jsou seřazeny podle četnosti nadprůměrného hodnocení

Realizace opatření ke zlepšení kvality v předškolním vzdělávání

Inspekce sledovala ve 341 mateřských školách rozvoj vlastního hodnocení podle § 12 odst. 1 a 2 školského zákona a jaká opatření ředitelky přijímají na základě výstupů v určených oblastech podle vyhlášky č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy. Stav vlastního hodnocení v mateřských školách je ve fázi hledání a přípravy, nejsou propracovány systémy vlastního hodnocení škol, znalost metod hodnocení kvality a vhodných nástrojů pro různé oblasti je malá.

Provádění analýzy personálních podmínek uvedlo 58 % ředitelek. Často jsou hodnoceny podmínky a průběh vzdělávání, zatím jen okrajově kvalita personální práce a dalšího vzdělávání, v menší míře směřovalo hodnocení také na výsledky vzdělávání. Svá zjištění nejčastěji vztahovaly k dřívějším výsledkům dětí. Vlastní hodnocení má vliv na vzdělávací strategie školy, ale celkový účinek je prozatím nevýrazný. Nejčastěji jsou přijímána opatření k zajištění bezpečnosti a provozu, úsporná opatření z důvodu nedostatku

finančních prostředků a řešeny stížnosti rodičů. Školy často pasivně přijímají pouze opatření na základě závěrů kontrolních orgánů a zřizovatele.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v předškolním vzdělávání

Změny v předškolním vzdělávání a zákon o pedagogických pracovnících kladou vysoké nároky na připravenost pedagogických pracovníků v mateřských školách. Podle zjištění z inspekční činnosti a šetření ÚIV se další vzdělávání uskutečňuje prioritně podle okamžité potřeby školy, podle ceny a časového rozvržení vzdělávacích akcí. Z provozních a ekonomických důvodů není možné plně uspokojovat různé vzdělávací zájmy učitelů. Nejdůležitějšími prioritami byly kurzy a semináře k tvorbě školních vzdělávacích programů, zvyšování informační gramotnosti, k výchově ke zdraví a jazykové vzdělávání. Častá je účast ve vzdělávání zaměřeném na výchovnou prevenci nebo na témata speciální pedagogiky. Největší zájem je o manažerské vzdělávání ředitelek mateřských škol. Na další vzdělávání pedagogických pracovníků byla ve sledovaných MŠ průměrně vynaložená částka 953,-- Kč na jednoho pedagogického pracovníka, z toho ze státního rozpočtu bylo 719,-- Kč.

Organizace mateřských škol

Inspekce ve vybraných mateřských školách zjistila, že organizaci předškolního vzdělávání velmi výrazně ovlivňuje nastavení krajských normativů. Poznatky z vlastního hodnocení ekonomických podmínek školy byly ve vybraném vzorku mateřských škol posuzovány podle výkonových ukazatelů rozhodných pro tvorbu krajských normativů podle školského zákona. V 88 posuzovaných školách byl počet dětí 6 445, počet učitelek 523, průměrný počet dětí ve třídě byl 22, počet dětí na úvazek učitele byl 11.

Pokud chce škola udržet potřebné úvazky zaměstnanců, musí často přistoupit na vysoký počet dětí ve třídách. Stanovování výjimky z počtu, a to až na 28 dětí ve třídě, se nezřídka stává pravidlem. Toto řešení neúměrně zhoršuje prostorové, psychosociální a organizační podmínky a jde proti podpoře rozvoje osobnosti dítěte.

Nepříznivé důsledky má i zkracování úvazků pedagogických pracovníků. Omezuje možnost paralelního působení učitelek, což vzhledem k bezpečnosti dětí komplikuje zvláště dopolední činnosti organizované při pobytu mimo školu. Je omezujícím faktorem také pro optimální integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V malých obcích bývá odpolední provoz MŠ zajišťován nekvalifikovaným pracovníkem.

Finanční nedostatečnost nepřímo ovlivňuje i integraci dětí se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním. V daném školním roce byl zaznamenán trend integrovat většinou jen těžce postižené děti. Děti s lehčím postižením zpravidla vykazovány nejsou, protože ředitelky nemají finanční podmínky k tomu, aby zabezpečily požadovaný snížený počet dětí ve třídě.

Materiální podmínky

V předškolním vzdělávání byly materiální podmínky hodnoceny podle potřeb pro naplňování požadavků RVP PV, zejména zajištění podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví dětí. Dochází k celkovému zkvalitňování prostředí, v postupné modernizaci kuchyní a zahrad je zřetelná snaha přizpůsobit jejich vybavení evropským normám. Ve volných třídách se zřizují tělocvičny nebo se ve sloučených subjektech častěji využívá tělocvična základní školy. Větší důraz je kladen na zdravý životní styl dětí, k tomu jsou přijímána opatření v organizaci dne, ve stravování a v dodržování pitného režimu. Doplnění optimálního vybavení podle požadavků platného rámcového vzdělávacího programu je omezeno finančními zdroji a někdy též postojem zřizovatelů.

Finanční podmínky

Zjišťování a hodnocení finančních podmínek bylo provedeno v 88 mateřských školách. Z analýzy celostátních ekonomických ukazatelů (zdroj ÚIV) vyplývá, že v roce 2005 byly celkové náklady na 1 dítě¹ v mateřské škole ve výši 35 183,-- Kč. Ve sledovaných školách se tento ukazatel pohyboval v rozpětí od 28 889,-- Kč do 46 710,-- Kč.

Z celkových nákladů na činnost mateřských škol jsou nejvyšší položkou přímé výdaje na vzdělávání² financované ze státního rozpočtu. Podíl finančních prostředků státního rozpočtu na celkových výdajích sledovaných MŠ činil v průměru 69,24 %. V hodnocených mateřských školách bylo zjištěno, že úroveň krajských normativů dosahuje v průměru

¹ Celkové náklady zahrnují přímé náklady na vzdělání a náklady na zajištění provozu škol a školských zařízení, zejména na energie, opravy, služby a na odpisy dlouhodobého majetku.

² Přímé výdaje na vzdělávání zahrnují zejména osobní náklady, další náklady vyplývající z pracovně právních vztahů, výdaje na nezbytné navýšení nákladů spojených s výukou dětí zdravotně postižených, výdaje na učební pomůcky, školní potřeby a na učebnice, pokud jsou podle školského zákona poskytovány bezplatně a rovněž výdaje na vzdělávání pedagogických pracovníků.

111,54 % minimální úrovně financování³. V jednom případě však tento ukazatel nedosáhl stanoveného minima (85,87 %), v 18 % škol se pohyboval do 105 % minimální úrovně financování. V 31 školách (tj. 35 %) byla úroveň financování vyšší než průměrná, z toho v 10 školách (11 %) dosáhla 120 % a více minimální úrovně. Nejnížší úroveň financování – 102,27 % minimální úrovně krajského normativu – byla zjištěna v mateřských školách v Kraji Vysočina. Nejvyšší hodnoty 117,99 % dosáhl tento ukazatel v Moravskoslezském kraji.

Podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví

Sledování podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví bylo jedním z dílčích hodnocení v rámci sledování výchovy ke zdraví. Příkladné projekty a aktivity v této oblasti byly zjištěny v tzv. Zdravých obcích a městech (17 %).

S příznivým sociálním klimatem souvisí i vnímání prostorů v MŠ jako čistého, bezpečného prostředí ochraňujícího zdraví dětí. Reálnou podstatu těchto pocitů prokazují i údaje o úrazovosti v MŠ, kterou ČŠI začala sledovat a vyhodnocovat od ledna 2005. V daném školním roce připadly v mateřských školách 2 úrazy na 1000 dětí. Nejčastěji se staly chlapcům ve věku 5-6 let (64 %), buď nešťastnou náhodou (44 %) nebo neopatrností (31 %) zpravidla při pohybových aktivitách. Ve 40 % případů došlo ke zranění ruky, v dalších 12 % ke zranění nohy. Z časového hlediska jsou kritickými 10.-11. hodina, středa a měsíc květen.

Podpora rovných příležitostí v předškolním vzdělávání

Ve školním roce 2005/2006 je uložena v předškolním vzdělávání povinnost zajistit právo na přednostní přijetí dítěte v posledním roce před zahájením povinné školní docházky podle § 179 odst. 2. V mateřských školách, v nichž se uskutečnila inspekce, byla naplněnost škol v průměru 88 % a přístup k předškolnímu vzdělávání byl zajištěn. Ojedinele byly prezentovány místní problémy s kapacitou tam, kde došlo k jejímu radikálnímu omezení v uplynulém období, nebyly včas podchyceny trendy vyšší porodnosti nebo přílivu mladých

³ Úroveň financování jednotlivých škol ze státního rozpočtu byla hodnocena na základě srovnání poskytnutých finančních prostředků školám vypočtených podle krajských normativů a „finančního minima, určeného podle vyhlášky MŠMT č. 65/2005 Sb., kterou se stanoví členění krajských normativů, ukazatele rozhodné pro jejich stanovení, jednotky výkonu pro jednotlivé krajské normativy, vztah mezi ukazateli a jednotkami výkonu, ukazatele pro výpočet minimální úrovně krajských normativů a zásady pro jejich zvýšení a zveřejnění (vyhláška o krajských normativech).

rodin do příměstských zón. Tento problém byl někdy řešen využitím volných kapacit v jiných školách v obci.

2 Souhrnné poznatky o základním vzdělávání

Inspekce se v základních školách zaměřila na hodnocení dopadů změn, které vyplývají ze školského zákona v praxi základních škol, na hodnocení přípravy a ověřování školních vzdělávacích programů v pilotních školách a inovací obsahu základního vzdělávání v souvislosti se zaváděním kurikulární reformy, na hodnocení úrovně řízení v personální oblasti a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a na rozvoj vlastního hodnocení.

Na 1. stupni základních škol byly tematicky zaměřené inspekce orientovány na výchovu ke zdraví, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na prevenci sociálně patologických jevů.

Na 2. stupni základních škol bylo náplní tematicky zaměřených inspekcí využití informačních a komunikačních technologií ve výuce, vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, prevence sociálně patologických jevů (zejména šikany), výchova ke zdraví, výchova k lidským právům a toleranci, vzdělávání cizinců, zajištění rovnosti mužů a žen a rovných příležitostí ke vzdělávání, výuka cizích jazyků a pilotní ověřování hodnotících postupů při zjišťování úrovně čtenářské gramotnosti.

V kontrolních postupech bylo sledováno: výsledky projektu Hodina („Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků“), dodržování předpisů ve školním stravování, formální podmínky podle vybraných ustanovení školského zákona. Ve vybraných školách byla provedena kontrola efektivního využívání prostředků státního rozpočtu podle školského zákona.

Inspekční činnost proběhla v 837 základních školách (tj. v 22,4 % škol z celkového počtu 3 741 běžných základních škol dle ÚIV). Inspekce vypořádala 6 připomínek škol k inspekčním zprávám a námitek ke kontrolním protokolům. Dále byly využity informace z účasti ve 250 konkurzních řízeních, bylo šetřeno 169 stížností a podnětů a evidováno 21 805 školních úrazů (tj. 65,4 % ze všech školních úrazů).

V základním vzdělávání byla zjištěna dílčí rizika v 291 základní škole (tj. 34,8 % z celkového počtu sledovaných škol), z toho bylo hodnoceno 47 škol s riziky v personálních podmínkách, 37 škol s riziky v materiálních podmínkách, 17 škol porušilo rozpočtovou kázeň. Do rizik je zařazeno i 51 případů škol, ve kterých nebyly zjištěny žádné aktivity v přípravě ŠVP.

Školský zákon v praxi základních škol

Podle školského zákona byly zřizovány školní matriky, ustaveny školské rady a zavedeno hodnocení výsledků vzdělávání žáků v posledním roce plnění povinné školní docházky.

Podle údajů ÚIV stále ubývá základních škol. Redukce jejich počtu se týká především škol pouze s 1. stupněm a výrazně i malotřídních škol.

Ve všech sledovaných školách byly posouzeny formální podmínky, tj. rozhodnutí o zařazení do školského rejstříku a zřizovací listiny podle školského zákona. Zjištěné nedostatky byly projednány se školami a zřizovateli, byly dohodnuty lhůty pro jejich odstranění.

Při kontrolních akcích bylo zjištěno v 86 školách 761 porušení právních předpisů, z toho v 17 školách došlo k porušení rozpočtové kázně. V případě méně závažných zjištění byly nedostatky odstraněny v průběhu inspekce nebo v dohodnutých lhůtách. V žádném případě nebylo navrženo řízení o výmazu školy ze školského rejstříku.

Ve školním roce 2005/2006 bylo ČŠI doručeno 169 stížností a podnětů směřovaných na základní školy. Průměr 38 stížností na 1000 ZŠ, které byly v daném roce zapsány v rejstříku škol, je v porovnání s ostatními druhy škol nejvyšší. ČŠI vyřizovala 338 podnětů uvedených v podáních. Nejvíce si stěžovali rodiče nebo zákonní zástupci žáků ve věci informovanosti a komunikace se školou, úrovně a průběhu vzdělávání a personálního zabezpečení výuky, v 5 vyřízených případech došlo k porušení předpisů BOZ. Inspekce postoupila 55 stížností věcně příslušným orgánům, ve 14 případech byla podání podnětem k provedení inspekce.

Kurikulární reforma v základním vzdělávání

Povinnost postupovat v základních školách podle platného Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vydaného Opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č.j. 27 002/2005-22 ze dne 29. srpna 2005 s účinností od 1. září 2005, je vymezena od 1. září 2007. Ve 14 základních školách byla v daném školním roce příprava školních vzdělávacích programů podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) ve fázi pilotního ověřování.

Ve všech základních školách postupovala inovace učebních dokumentů, ukončena byla závěrečná etapa realizace podpůrného systémového projektu Hodina („Úprava

vzdělávacích programů 7. ročníků základních škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků“).

V uplynulém školním roce inspekce v ZŠ hodnotila přípravu školních vzdělávacích programů, informovanost o RVP ZV, připravenost ředitelů a pedagogických pracovníků na nové úkoly. Inspekce zjistila, že v roce 2005 byly ve všech školách zahájeny přípravné práce a postupně se zvyšovaly rozsah a intenzita činností k realizaci cílů kurikulární reformy především v prioritách Dlouhodobého záměru rozvoje vzdělávání České republiky 2005. Významná podpora změnám v základním vzdělávání byla zahájena i v souvislosti s přijetím dlouhodobých záměrů krajů 2006. Dopady těchto nových nástrojů strategického řízení systému vzdělávání nelze zatím pro krátký čas jejich působnosti jednoznačně vyhodnotit, je však možné konstatovat, že informovanost a zájem škol i jejich partnerů se v uplynulém školním roce výrazně zlepšily.

V závěru školního roku mělo 9 % navštívených škol zpracován školní vzdělávací program a z nich třetina ho již ověřovala při výuce, které se zúčastňovalo v průměru 562 žáků.

Inspekce ve školách potvrdila, že s přípravami školních vzdělávacích programů jsou nejdále velké školy se 700 a více žáky. Problémy mají školy se 100 a méně žáky, je patrná souvislost - čím větší obec, tím pokročilejší je realizace ŠVP. Nejdále jsou pražské školy, čtvrtina z nich má zpracované některé hlavní části, popř. celý ŠVP. Nejvíce škol, které nezačaly ani s přípravou ŠVP je v Jihomoravském kraji. Školní vzdělávací programy mají nejčastěji zpracované soukromé a církevní školy.

Inspekce zjistila, že 6 % sledovaných základních škol provedlo pouze inovace platných učebních dokumentů v rámci realizace projektu Hodina, s přípravou školního vzdělávacího programu nezačalo a neúčastnilo se ani nabízených vzdělávacích akcí.

Personální podmínky

Pedagogičtí pracovníci

V personálním řízení vycházejí ředitelé především z dobré znalosti personálních podmínek svých škol, kterými se také průběžně zabývají. Věkový průměr pedagogických pracovníků ve sledovaných školách byl 43 let, převaha žen – 84 % – je stále jednoznačná. Pracovní pozice pedagogů obsazují ředitelé podle možností osobami s požadovanou kvalifikací, pro přijímání uchazečů o volná místa měli stanovena kritéria. Začínajícím

učitelům je po nástupu do škol a při uvádění do praxe věnována vedením škol i zkušenými pedagogy náležitá pozornost. Počet nastupujících je však malý a potřebám 1. i 2. stupně základních škol nestačí. Proto v posledních letech klesá počet začínajících učitelů s praxí do tří let. Ve sledovaných školách bylo takových učitelů jen 9 %.

Předpoklady a požadavky pro výkon činnosti pedagogických pracovníků splňuje v průměru 80 % celkového počtu vyučujících. Nad tímto průměrem byli učitelé naukových předmětů zvláště v plně organizovaných školách a výrazně pod průměrem učitelé předmětů výchovného či praktického charakteru (např. ve sloučených zařízeních ZŠ a MŠ nezdědka zajišťují jejich výuku na 1. stupni ZŠ i vychovatelky školních družin a učitelky mateřských škol). Problémy přetrvávají v odborné kvalifikovanosti učitelů cizích jazyků.

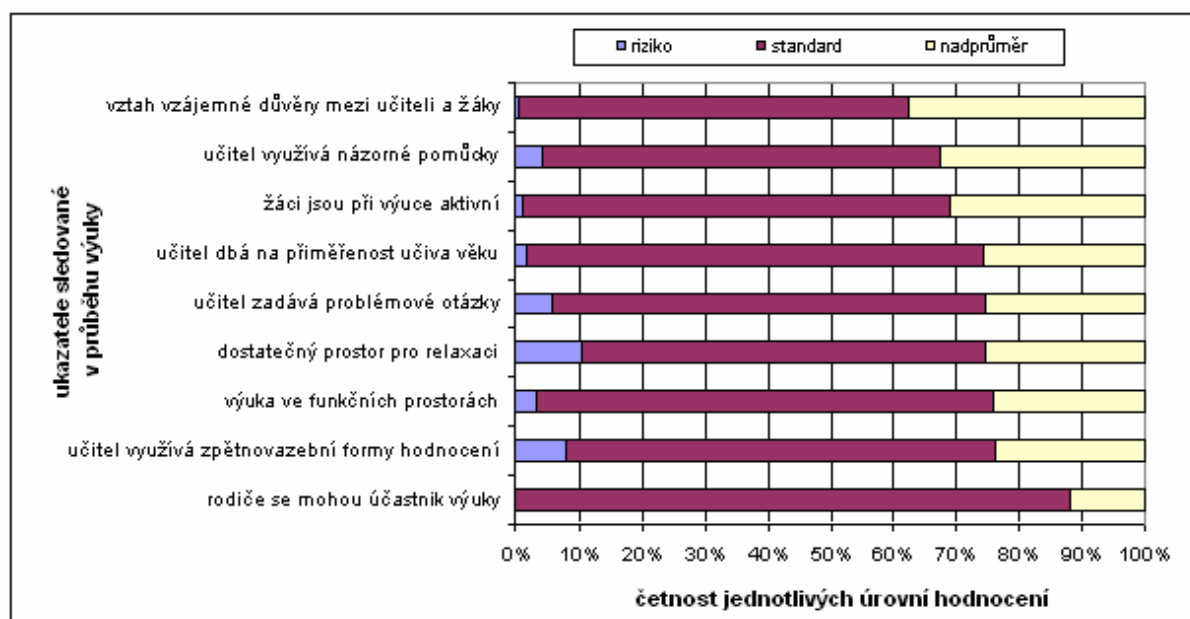
Inspekce získala zajímavé poznatky o personálních podmínkách školy v projektu zjišťování sociálního klimatu školy. Sledování bylo zaměřeno na cílové skupiny - vedoucí pracovníci, učitelé specialisté a metodici a začínající učitelé. Většina dotázaných zaměstnanců obou stupňů ZŠ oceňuje především respekt školy k potřebám žáků, přátelské vztahy mezi zaměstnanci, otevřenou komunikaci, ale také podporu jejich nejbližším okolím při výkonu učitelského povolání (téměř 80 % všech dotázaných). Mezi zaměstnanci ZŠ převládá představa, že sociální klima negativně ovlivňuje především nízká prestiž učitelského povolání (60 % dotázaných), častěji také vyjadřují nespokojenost s finančním hodnocením své práce (45 %).

Inspekce ve vybraném vzorku ZŠ zjistila, že průměrný plat zaměstnanců těchto škol byl 17 455,-- Kč, u pedagogických pracovníků 20 483,-- Kč (tj. 94,5 % z celostátního průměru podle ÚIV), u nepedagogických pracovníků 10 481,-- Kč.

Otevřenou komunikaci hodnotí nejpozitivněji vedoucí pracovníci na 1. stupni ZŠ. Výraznější rozdíly v negativním hodnocení ukazatelů nízká prestiž učitelského povolání u veřejnosti a malé finanční ohodnocení práce učitelů vybranými skupinami nebyly zjištěny. Učitelé specialisté v ZŠ jsou kritičtější při hodnocení spoluúčasti žáků na chodu školy a při hodnocení vzájemné pomoci a tolerance mezi žáky. Značnou kritičnost při hodnocení spoluúčasti žáků na chodu školy vyjadřují též začínající učitelé. ČŠI pozorováním průběhu vzdělávacích a dalších činností ověřila, že hodnocení klimatu uvedenými skupinami vychází z dobré znalosti jeho současného stavu (viz hodnoty ukazatelů v grafu 3).

Graf 3

Hodnocení průběhu výuky z hlediska klimatu třídy a uplatňování prvků výchovy ke zdraví na 1. stupni základních škol ve 2. pololetí školního roku 2005/2006

Řízení základních škol

Ředitel školy

Školský zákon vymezuje kompetence a odpovědnost ředitelů škol v § 164 školského zákona. Požadavky na výkon funkce ředitele školy jsou upraveny v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů.

Inspekce v základních školách sledovala činnost ředitelů v klíčových oblastech: hodnotila úroveň personálního řízení, zajištění odborné a pedagogické úrovně vzdělávání a školských služeb ve své škole, zajištění informovanosti rodičů o výsledcích vzdělávání, účast a spolupráci školy při uskutečňování programů zjišťování výsledků vzdělávání vyhlášených ministerstvem, zajištění dohledu nad nezletilými žáky. Inspekce hodnotila stav přípravy školních vzdělávacích programů, v tematických inspekcích se zaměřila na zjišťování a hodnocení souladu priorit a cílů koncepce rozvoje školy s dlouhodobými záměry České republiky a kraje. Zajímavé bylo také to, jak ředitele škol hodnotili zřizovatelé podle § 12 odst. 5 školského zákona. Odborná kvalifikovanost ředitelů škol pouze s 1. stupněm byla stoprocentní, ředitelů úplných škol 91%, délka jejich praxe byla v průměru 9 let. Většina ředitelů buď studuje, nebo již absolvovala předepsané studium pro ředitele škol.

Inspekce zjistila, že ředitelé sledovaných škol splňují předpoklady pro výkon své funkce, znalosti o řízení ve školství si doplňují předepsaným způsobem.

Inspekce se zúčastnila ve 250 konkurzních řízeních na funkci ředitelů v základním vzdělávání. Nejvíce nových ředitelů bylo jmenováno ve Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a Moravskoslezském kraji, nejmenší počet nových ředitelů byl jmenován v Kraji Vysočina a v Plzeňském kraji.

Koncepce rozvoje školy

Ve všech školách věnují ředitelé pozornost též prioritám národního i krajského dlouhodobého záměru, je zřejmá i snaha o vlastní specifické profilace školy podle ekonomických a společenských podmínek místa nebo oblasti, ve které škola působí.

Pochopení potřeby reformy základního vzdělávání většinou ředitelů výrazněji ovlivňuje styl řízení škol a organizaci vzdělávání. Zpravidla mají promyšlenou vizi a priority rozvoje školy. Při koncepčním plánování bylo posíleno respektování potřeb žáků a jejich zákonných zástupců, např. akceptováním podnětů sdružení rodičů nebo samosprávných orgánů žáků, které fungují v 60 % škol. Určitá omezení ve stanovení cílů koncepce rozvoje vycházela z podmínek regionů a možností zřizovatelů.

Při plnění úkolů reformy ředitelé postupně připravují pedagogické pracovníky na týmovou práci a na převzetí podílu odpovědnosti za zvyšování kvality vzdělávání. Ze stylu řídicí práce jednotlivých ředitelů se odvíjí i způsob vzájemné komunikace. V malotřídních školách většinou vychází z každodenních kontaktů učitelů, v plně organizovaných školách spíše z činnosti metodických orgánů. Práce metodických orgánů se zlepšuje, dochází i k jejich spolupráci v územně blízkých školách.

Pedagogická rada školy

V § 164 odst. 2 je nově vymezena činnost pedagogické rady školy. Inspekce zjistila, že přetrvává původní obsah jejich činnosti, nejsou zapojeny aktivně do přípravy školních vzdělávacích programů, ani ve vlastním hodnocení školy jako celku. Závěry pedagogických rad jen shrnují výsledky jednotlivých žáků a tříd, v lepším případě se ojediněle vyhodnocuje na zasedáních pedagogické rady i činnost metodických komisí nebo některé rozvojové a vzdělávací projekty školy. Zásadní opatření týkající se vzdělávací činnosti školy jako celku nebyla v závěrečných pedagogických rad ve sledovaných školách navrhována vůbec.

Školská rada

Školské rady zřízené v souladu s novým školským zákonem svoji praktickou funkci teprve hledají. Po dobu krátké působnosti se na zpracování koncepčních záměrů podílely jen ve 20 % navštívených škol.

Školní řád

Ve všech školách byl zpracován školní řád, vždy obsahoval vnitřní režim a pravidla provozu. Ojedinele bylo zjištěno, že některé pasáže školních řádů nebyly dosud upraveny podle nového školského zákona, z věcného hlediska byl zřejmý nepoměr ve vymezení povinností na úkor práv žáků, často chyběl klasifikační řád.

Realizace opatření ke zlepšení kvality v základním vzdělávání

Inspekce hodnotila systémy vlastního hodnocení ve 204 základních školách. Stav vlastního hodnocení základních škol je na lepší úrovni než v mateřských školách a velmi souvisí s velikostí školy. Hodnocení na úrovni žáka bylo ve všech krajích organizováno pro hodnocení žáků v 5. a 9. třídách. Nejčastěji je hodnocení žáka uskutečňováno tradičně ve struktuře tříd na zasedáních pedagogických rad.

Systémové hodnocení na úrovni školy bylo ověřováno u základních škol v projektu Pilot Z, v soukromých školách se objevují ISO certifikáty, různé nástroje hodnocení nabízejí i komerční subjekty. Inspekce zjistila, že systematičtější analytická práce s navazujícím přijetím opatření k dalšímu rozvoji škol je v počátcích.

Zprávu o vlastním hodnocení školy nebo jiný dokument obsahující hodnocení plnění cílů, které si škola stanovila (zpravidla byl součástí výroční zprávy o činnosti školy), zpracovalo 79,8 % ředitelů pro 1. stupeň ZŠ, na 2. stupni to bylo 60,5 % ředitelů. Stav systémů vlastního hodnocení je značně rozdílný.

Většina oblastí vzdělávání vymezených vyhláškou byla posuzována spíše v obecné rovině, v plně organizovaných školách byla častěji použita metoda SWOT analýzy. Někteří ředitelé získávají názory žáků a rodičů prostřednictvím dotazníkových šetření. Výjimečně bylo zaznamenáno využití sebehodnocení žáků.

Jednotlivé části vlastních hodnocení a vnitřních kontrolních systémů škol nejsou účinně propojeny. Dílčí analýzy podmínek a výsledků vzdělávání jsou někdy obsaženy na úrovni žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v individuálních vzdělávacích plánech, na úrovni školy v rozvojových projektech, např. v programech minimální prevence, projektech zdraví, SIPVZ, apod., v nichž bylo vlastní hodnocení v zadání a bylo nutnou podmínkou získání dotace.

Nejčastěji byla přijímána opatření podle závěrů kontrolních orgánů, v oblasti BOZ, omezení provozu z důvodů nedostatku finančních prostředků nebo z hygienických důvodů, na základě stížností a podnětů nebo ve věcech odvolání proti rozhodnutí ředitele.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v základních školách

Další vzdělávání pedagogických pracovníků vychází z priorit škol, z jejich reálných, především finančních možností, a ze zájmů vyučujících. Zájem o další vzdělávání je značně diferencovaný. Řada zejména mladších pracovníků má potřebnou motivaci a svoje studium orientuje na získání odborné kvalifikace (např. z celkového počtu pedagogů na 1. stupni sledovaných ZŠ to bylo 11 %) nebo na její prohloubení (71 %). Naopak starší pedagogičtí pracovníci bez odborné kvalifikace zpravidla nemají zájem o vysokoškolské studium a pracovní místa z důvodu omezování kapacit škol buď ztrácejí nebo je jako případní uchazeči nezískají, protože nevyhoví požadavkům přijímacího řízení.

Největší zájem byl o vzdělávání jednotlivců (metodiků), skupin nebo celých pedagogických sborů zaměřené na seznámení se s rámcovým vzdělávacím programem základního vzdělávání. Jako lektori byli nejčastěji zváni ředitelé pilotních škol, kteří předávali zkušenosti získané při zpracovávání školních vzdělávacích programů. V souvislosti se vzděláváním k přípravě reformy oceňují především ředitelé základních škol přínos národního projektu Koordinátor („Zavádění Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání do praxe“). Proškolení koordinátora využilo téměř 86 % základních škol, které nabídku obdržely. Zájem nižších stupňů víceletých gymnázií byl výrazně menší, zúčastnilo se ho jen 36 % z těch, kterým bylo dané vzdělávání v projektu nabízeno.

Pracovníci škol při inspekci základních škol uvedli, že akreditovaná vzdělávací centra nabízejí málo vzdělávacích akcí s tematikou výchovy ke zdraví. Dostatečná nabídka je naopak v problematice inovací metod a forem práce, tvořivého učení, výuky cizích jazyků a aplikace školských předpisů.

Ve vybraných 54 školách bylo zjištěno, že na další vzdělávání pedagogických pracovníků byla vyčleněna průměrná částka 1 799,-- Kč na 1 učitele, z toho bylo poskytnuto ze státního rozpočtu 1 267,-- Kč.

Organizace základního vzdělávání

Při hodnocení efektivnosti organizace školy hodnotila inspekce výkonové ukazatele rozhodně pro tvorbu krajských normativů podle školského zákona. V posuzovaných 54 školách byl počet žáků 13 815, počet pedagogických pracovníků 1 133, průměrný počet žáků ve třídě 26, počet žáků na úvazek učitele 13. Kapacity škol byly v průměru využity ze 74 %.

V organizaci sledovaných škol se již také začínají projevovat dopady školského zákona a různých podporovaných projektů směřujících k rozvoji klíčových kompetencí žáků. Poznatky z konkrétních oblastí základního vzdělávání jsou shrnuty v tematických šetřeních v další části této zprávy.

Školní poradenské služby

Při inspekci v základních školách bylo shledáno v 92,5 % fungující školské poradenské pracoviště tvořené výchovným poradcem, školním metodikem prevence sociálně patologických jevů a třídními učiteli. Školní psycholog pracuje v 8 % těchto škol alespoň na částečný úvazek. V malotřídních školách výchovné poradenství a prevenci sociálně patologických jevů zajišťují třídní učitelé, popř. ředitelé škol. Funkci výchovného poradce vykonávají z 93,6 % ženy. Všechny základní školy navštívené v uplynulém školním roce poradenské služby využívají.

Materiální podmínky

Materiální podpora výuky ve školách je velmi diferencovaná a v jednotlivých školách ji výrazně ovlivňuje úroveň spolupráce ředitelů škol se zřizovateli při využívání reálných finančních zdrojů. Ve všech základních školách jsou zpracovány v různém rozsahu záměry na obnovení nebo pořízení nových prostředků. V investiční činnosti jsou podle rozpočtových možností realizovány modernizace školních kuchyní, bezbariérové přístupy a výstavy

zařízení pro tělesnou výchovu a sportovní přípravu. Ve školách postižených povodněmi byly odstraňovány havarijní stavy s podporou státního rozpočtu.

Inspekce v základních školách hodnotila vybavení škol prostředky informačních a komunikačních technologií a jejich využití ve výuce. V 82 % ZŠ jsou zpracovány plány ICT, které zobrazují dobře současný stav konkrétní školy. Cílový stav je propracován zatím spíše výjimečně a bez finančních odhadů proveditelnosti záměru v reálném čase.

Materiální vybavení ICT se trvale zlepšuje, problémem však zůstává pomalá obměna (modernizace) stávajících SW a výukových programů. Nejvyšší využití ICT ve výuce je při procvičování a opakování učiva, práce s internetem a encyklopediemi. Přes prokazatelné pozitivní trendy je však využívání prostředků ICT ve výuce nedostačující.

Finanční podmínky

Posouzení finančních podmínek bylo realizováno v 54 základních školách. Z celostátních ekonomických ukazatelů vyplývá, že v roce 2005 byly celkové náklady na jednoho žáka v základní škole 40 635,-- Kč. Ve sledovaných školách se tento ukazatel pohyboval v rozpětí 28 919,-- Kč až 84 472,-- Kč. Podíl finančních prostředků státního rozpočtu na celkových výdajích základní školy činil v průměru 72,76 %.

V hodnocených základních školách bylo zjištěno, že úroveň krajských normativů dosahuje v průměru 113,72 % minimální úrovně financování. V jednom případě tento ukazatel nedosáhl stanoveného minima (pouze 98,74 %), do výše uvedeného průměru se pohyboval ve 30 školách, ve 23 školách byl nad průměrem minimální úrovně financování. Nejnižší úroveň financování na základě krajských normativů byla zjištěna ve sledovaných základních školách v Královéhradeckém kraji (105,34 %) a v Kraji Vysočina – 105,85 % minimální úrovně krajského normativu. Nejvyšší hodnoty 130,86 % dosáhl tento ukazatel v Jihočeském kraji.

Při inspekci byly často zjištěny drobnější administrativní nedostatky ve vykazování počtu žáků, které byly napraveny v průběhu inspekce, u jedné školy bylo zjištěno závažné porušení právního předpisu (vykázáno o 18 žáků více oproti skutečnému stavu ke dni inspekce). Ve třech základních školách byly zjištěny nedostatky v nakládání s finančními prostředky a kvalifikovány jako porušení rozpočtové kázně. Zjištění inspekce byla oznámena podle § 55 odst. 2 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů poskytovateli dotace.

Podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví v základních školách

Inspekce vycházela z § 29 školského zákona, v tematicky zaměřených činnostech se orientovala na zjištění úrovně prevence vzniku sociálně patologických jevů, způsobů poskytování nezbytných informací žákům k zajištění jejich bezpečnosti a ochrany, na plnění povinnosti vést evidenci úrazů žáků a na charakter opatření, která škola v uplynulém školním roce a ke dni inspekce přijímala. Souhrnné poznatky jsou uvedeny v další části této zprávy.

V základních školách došlo ve školním roce 2005/2006 ve srovnání s ostatními druhy škol k absolutně nejvyššímu počtu úrazů a vzhledem k celostátnímu počtu všech žáků ZŠ je i index úrazovosti v těchto školách nejvyšší – na 1000 žáků připadá téměř 25 úrazů. Nejčastěji se staly chlapcům (55 %) ve věku 13-14 let (35 %), zpravidla nešťastnou náhodou (38 %) nebo nekázní (36 %), nejvíce při tělesné výchově (52 %) nebo o přestávce (28 %). V polovině případů došlo ke zranění ruky, v dalších 28 % ke zranění nohy. Z časového hlediska jsou kritickými 10 - 12. hodina, úterý a měsíce listopad a leden.

3 Souhrnné poznatky o středním vzdělávání

Inspekce ve středních školách hodnotila podmínky vzdělávání podle školních vzdělávacích programů v pilotních projektech ověřování návrhů rámcových programů vzdělávání v gymnáziích (Pilot G) a ve vybraných oborech středních odborných škol (Pilot S). Podle postupu kurikulární reformy v ostatních středních školách byly hodnoceny podmínky pro reformu maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky ve vybraných oborech s výučním listem. Dále inspekce ve školách hodnotila úroveň personálního řízení a další vzdělávání pedagogických pracovníků. Posuzovala se platnost zřizovacích listin a rozhodnutí o zařazení do školského rejstříku, existence vybraných dokumentů podle školského zákona.

Ve středních školách byly uskutečněny tematicky zaměřené inspekce na využití informační a komunikační techniky ve výuce, sledování prevence sociálně patologických jevů, zejména zneužívání návykových látek, rozvoj vlastního hodnocení, posouzení finančních podmínek, na výuku cizích jazyků a na přijímání žáků a dalších uchazečů ke studiu. V kontrolních procesech se realizovala veřejnosprávní kontrola efektivního využívání prostředků státního rozpočtu.

Inspekce činnost proběhla v 508 středních školách a ve 2 konzervatořích (tj. 30,1 % z celkového počtu 1 696 středních škol a konzervatoří dle ÚIV). Z toho bylo 25 inspekcí na podnět. Byly vypořádány 2 připomínky k inspekčním zprávám. Dále byly využity informace z účasti v 53 konkurzních řízeních na funkci ředitele školy, bylo šetřeno 72 stížností a evidováno 10 036 školních úrazů (tj. 30,1 % ze všech školních úrazů).

Ve středním vzdělávání byla zjištěna dílčí rizika celkem ve 190 školách (tj. 37,4 % z celkového počtu sledovaných škol), z toho bylo hodnoceno 26 škol s riziky v personálních podmínkách, 12 škol s riziky v materiálních podmínkách, 18 škol porušilo rozpočtovou kázeň.

Školský zákon v praxi středních škol

Ve školním roce 2005/2006 byly podle školského zákona zakládány školní matriky, činnost zahájily ve všech školách školské rady. Ve středním vzdělávání bylo při převodu právnických osob a oborů vzdělávání do školského rejstříku zaznamenáno nejvíce změn. Školy přizpůsobují svou nabídku podle soustavy oborů dle nařízení vlády a především v odborném vzdělávání se inovace více profilují podle požadavků regionálního trhu práce.

Ve středních školách byl dobře zvládnut nový způsob přijímání ke studiu ve střední škole. Ředitelům sledovaných škol nečinilo problémy stanovit jednotná kritéria, s výjimkou jednoho případu v SOU tuto povinnost splnili. Hodnocení uchazečů při přijímacím řízení se v daném školním roce podstatně nelišilo od předchozího. Důležitým a v řadě SOU většinou jediným indikátorem pro přijetí byl tradičně prospěch žáků z předchozího vzdělávacího stupně.

Ve školách, v nichž byla stanovena povinnost konat přijímací zkoušku, byl největší důraz kladen na písemné prověření znalostí. Tam, kde byly požadavky na výběr uchazečů náročnější (zpravidla v gymnáziích), častěji využili i testy studijních předpokladů. Zkoušky z profilových předmětů stanovily školy jako součást přijímacího řízení v menší míře. Minimálně byly využity ústní pohovory stejně jako hodnocení podle jednotného zadání výstupních testů CERMAT pro žáky 9. ročníků, kterému střední školy zatím nepřisuzují důležitost. Zejména gymnázia využila ve větším rozsahu nabídku jiných subjektů na vypracování obsahu přijímacích zkoušek. Výstupní hodnocení žáků ze základních škol považovali ve středních školách při přijímání pouze za doplňující informaci. Zvláště v SOU, ale i v některých SOŠ nadále pokračuje trend přijímání bez nutnosti konat přijímací zkoušku. Tento stav přímo souvisí s klesajícím počtem žáků v populačních ročnících a s aktuální atraktivností nabízených oborů vzdělání.

Inspekční zjištění naznačují, že nový způsob přijímání žáků se již v praxi zavedl, informovanost uchazečů, základních škol a veřejnosti se výrazně zlepšila. Poklesl počet odvolání proti nepřijetí ke studiu, ředitelé škol uvádějí administrativní zjednodušení a s tím související ekonomické úspory v nákladech na zajištění přijímacího řízení. Podrobné poznatky inspekce o podmínkách přijímání ke vzdělávání ve střední škole jsou uvedeny v další části této zprávy.

Ve všech sledovaných školách byly posouzeny formální podmínky, tj. rozhodnutí o zařazení do školského rejstříku a zřizovací listiny podle školského zákona. Zjištěné nedostatky byly projednány se školami, oznámeny zřizovatelům a byly dohodnuty lhůty pro jejich odstranění.

Při kontrolních akcích bylo zjištěno ve 39 středních školách 283 porušení předpisů, z toho v 18 školách bylo zjištěno porušení rozpočtové kázně. V případech méně závažných zjištění byly nedostatky odstraněny v průběhu inspekce nebo v dohodnutých lhůtách. V případě závažných nedostatků inspekce postupovala podle školského zákona a iniciovala jejich odstranění. Ani jednou nebylo navrhováno řízení o výmazu ze školského rejstříku.

Ve školním roce 2005/2006 bylo ČŠI doručeno 72 stížností směřovaných na střední školy, což je v průměru 29 stížností na 1000 středních škol zapsaných ve školském rejstříku. ČŠI vyřizovala 151 podnětů uvedených v podáních. Nejvíce podnětů bylo ve věci úrovně a průběhu vzdělávání, hodnocení žáků a klasifikace prospěchu. Inspekce postoupila 27 podání věcně příslušným orgánům, v 7 případech byla podání podnětem k provedení inspekce.

Kurikulární reforma ve středním vzdělávání

Kurikulární reforma ve středním vzdělávání je ve fázi vývoje rámcových vzdělávacích programů a jejich pilotního ověřování ve vybraných školách. ČŠI při monitorování stavu reformy zjistila, že střední školy nebyly dostatečně připraveny na přijetí zásadních změn systému vzdělávacích programů. Většina pedagogických sborů se sice s pojetím kurikulární reformy seznámila, vzdělávání učitelů se však jen ojediněle cíleně zaměřovalo na její objasňování.

Relativně nejvíce aktivit bylo orientováno na reformu vzdělávání v gymnáziích. Značný význam pro další přípravu pedagogických pracovníků k tvorbě ŠVP měla krajská diskuzní fóra k výsledkům ověřování pilotní verze RVP G, kterých se zúčastnili zástupci 75 % všech gymnázií. Přesto ČŠI zjistila, že pro hodnocené období bylo příznačné víceméně pasivní očekávání dalšího vývoje. Příprava na tvorbu školních vzdělávacích programů ve středních odborných školách a středních odborných učilištích byla většinou považována za málo aktuální také proto, že rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání, a navíc i nová soustava oborů vzdělání, teprve vznikají.

Ve středních školách hodnotila inspekce inovace směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků v oblastech, které by měly korespondovat s požadavky společné části maturitní zkoušky podle školského zákona. Poznatky z tematicky zaměřených inspekcí na rozvoj výuky cizích jazyků, informační gramotnosti a čtenářské gramotnosti jsou uvedeny v další části této zprávy.

Personální podmínky ve středním vzdělávání

Pedagogičtí pracovníci

Personální podmínky v jednotlivých oborech středního vzdělávání jsou dlouhodobě značně rozdílné a zjištění ČŠI v navštívených školách potvrdila tento přetrvávající stav. Průměrný podíl odborně kvalifikovaných učitelů z celkového počtu pedagogických pracovníků byl 77,4 %, avšak s výraznějšími rozdíly v jednotlivých typech škol i v oborech vzdělávání, v konkrétních předmětech zvláště ve výuce cizích jazyků a v praktickém vyučování. Nejlepší stav byl v gymnáziích, v posledních letech se však i jejich ředitelům udržuje obtížněji. Ve vedoucích funkcích bylo zařazeno 8,7 % pedagogických pracovníků, učitelů s pedagogickou praxí do 3 let bylo 6,7 %.

Hodnocení sociálního klimatu středních škol rovněž vychází z rozhovorů provedených v rámci inspekční činnosti v SŠ s vybranými skupinami zaměstnanců škol. Mezi zaměstnanci jednoznačně převládá názor, že na sociální klima v SŠ nejpozitivněji působí především respekt k potřebám žáků, příjemné pracovní prostředí, ale také podpora od nejbližšího okolí při výkonu jejich učitelského povolání (více než 75 % všech dotázaných).

Negativně podle jejich názoru ovlivňuje sociální klima SŠ především nízká prestiž jejich povolání u veřejnosti a malé finanční ohodnocení jejich práce (více než polovina všech dotázaných). Mezi vybranými skupinami zaměstnanců v SŠ (manažeři, specialisté a začínající učitelé) panuje shoda při hodnocení všech hlavních ukazatelů sociálního klimatu. Kladou důraz zejména na příjemné pracovní prostředí. Manažeři, specialisté a začínající učitelé v SŠ se v zásadě neliší ani v negativním hodnocení ukazatelů – nízká prestiž učitelského povolání u veřejnosti a malé finanční ohodnocení. Specialisté a začínající učitelé jsou kritičtější při hodnocení spoluúčasti žáků na chodu střední školy.

Inspekce zjistila ve vybraném vzorku středních škol průměrný plat ve výši 20 119,-- Kč a průměrný plat pedagogického pracovníka 22 676,-- Kč (tj. 103 % oproti celostátnímu průměru podle ÚIV), u nepedagogických pracovníků je průměrný plat 12 000,-- Kč velmi nízký.

Řízení středních škol

Předpoklady pro výkon funkce stanovené příslušným právním předpisem splňovalo 83 % ředitelů. Ředitelé škol absolvují specializované studium k prohloubení svých odborných znalostí. Po jeho absolvování se lépe orientují v právní a ekonomické problematice, v plánování, organizování a částečně i ve využívání výsledků kontrolní činnosti.

Inspekce se účastnila v 53 konkurzních řízeních na funkci ředitele středních škol. Nejvíce nových ředitelů bylo jmenováno ve Zlínském a Olomouckém kraji, v Plzeňském kraji byla pouze 1 změna.

Pedagogická rada školy

V § 164 odst. 2 je nově vymezena činnost pedagogických rad školy. Inspekce zjistila, že v činnosti pedagogických rad přetrvává dosud uplatňovaná praxe, nejsou zapojeny aktivně do přípravy školních vzdělávacích programů ani do vlastního hodnocení školy. Ve středních školách jsou více aktivní metodické orgány, jejich doporučení na pedagogických radách však nejsou průběžně vyhodnocována. Pedagogické rady se nezabývají systémovým vlastním hodnocením školy jako celku, zřídka projednávají projekty realizované školou. Kompetence pedagogických rad podle školského zákona nebyly v praxi naplňovány.

Školská rada

V navštívených středních školách byly školské rady ustanoveny, ale zatím spíše jen formálně, jejich vlastní činnost je minimální. Pozitivním zjištěním naopak je, že ředitelé škol navazují smluvní partnerství s odbornými firmami v regionu a dochází tak k užšímu propojení školního vzdělávání s praxí. Tato spolupráce následně vede i k lepšímu uplatnění absolventů škol na trhu práce.

Organizace středního vzdělávání

Organizace vzdělávacího procesu a celkového chodu škol má převážně velmi dobrou úroveň. Zvýšil se počet škol s kvalitním managementem. Organizační struktura sledovaných škol byla funkční a podporovala realizaci platných učebních dokumentů. Při sestavování rozvrhu hodin však školy upřednostňovaly personální a prostorové podmínky a dopravní

obslužnost před psychohygienickými zásadami. Časté zkracování přestávek na pět minut pak neumožňovalo žákům ani pedagogům potřebnou psychickou a fyzickou relaxaci. Školní řády stanovují práva a povinnosti žáků a pravidla chodu školy, zpravidla byla dokončena jejich aktualizace v souladu s novým školským zákonem. Informační systém již bývá založen na účelném využití informačních a komunikačních technologií. Školy pro informování rodičů i širší veřejnosti stále častěji využívaly internetové stránky, dny otevřených dveří, prezentaci v médiích apod.

V 87 vybraných středních školách posuzovala inspekce organizaci školy podle výkonových ukazatelů rozhodných pro tvorbu krajských normativů podle školského zákona. V posuzovaných školách byl počet žáků 43 572, počet pedagogických pracovníků 3 262, průměrný počet žáků ve třídě 28, počet žáků na úvazek 1 pedagoga byl v průměru 13. Naplněnost kapacity škol byla v průměru 93 %.

Materiální podmínky

Ve středním vzdělávání je materiální podpora výuky na nejvyšší úrovni ze sledovaných škol. Inspekce hodnotila vybavení středních škol informačními a komunikačními technologiemi a jejich využívání ve výuce. Ve školách byly realizovány projekty modernizace podle plánů ICT. Více škol rozšířilo svoje vybavení zřízením multimediálních učeben. Efektivní využívání dobrého materiálního zázemí k podpoře výuky však záviselo především na zájmu učitelů a nezdědka i na zvládnutí nároků instalace různých přístrojů.

Inspekce v odborném vzdělávání posuzovala školní dílny a pracoviště pro praktické vyučování. Ve sledovaných školách byly zpravidla vybaveny dobře, velký význam má pro kvalitní zajištění praktického vyučování využívání smluvních pracovišť.

Finanční podmínky

Podrobněji byla tato oblast hodnocena v 87 z celkového počtu 510 navštívených středních škol. Z celostátních ekonomických ukazatelů vyplývá, že v roce 2005 byly celkové náklady na 1 žáka střední školy 47 292,-- Kč. Ve sledovaných školách se tento ukazatel pohyboval v rozpětí od 45 947,-- Kč do 86 318,-- Kč. Z celkových nákladů na jejich činnost bylo 76,59 % přímých výdajů na vzdělávání hrazeno ze státního rozpočtu. Krajský normativ je měřítkem pro finanční zajištění chodu škol a vzhledem k jeho obsahu je i jedním z faktorů, které ovlivňují stupeň ekonomického rizika. V hodnocených středních školách bylo zjištěno,

že úroveň krajských normativů dosahuje v průměru 123,23 % minimální úrovně financování. Ve všech případech byl tento ukazatel vyšší než stanovené minimum. Jeho nejnižší hodnota byla 101,11 % a nejvyšší 193,96 % ze státem určené minimální úrovně. V deseti hodnocených školách byla úroveň financování do 110 % minimální úrovně, ve 28 školách do 120 %, ve 33 školách do 130 % minimální úrovně a v 16 školách byla úroveň financování vyšší než 160 % minimální úrovně krajských normativů.

Nejnižší úroveň financování na základě krajských normativů byla zjištěna ve školách v Plzeňském kraji, v průměru 113,15 %, a v Kraji Vysočina 113,53 % minimální úrovně krajského normativu. Nejvyšší průměrné hodnoty 137,78 % dosáhl tento ukazatel v Jihočeském kraji.

Na další vzdělávání pedagogických pracovníků byl průměrný příspěvek 1 783,-- Kč, na jednoho pedagogického pracovníka, z toho 994,-- Kč ze státního rozpočtu.

Podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve středním vzdělávání

V uplynulém školním roce bylo evidováno ve středních školách 10 036 školních úrazů (tj. 30,1 % z celkového počtu. Index školní úrazovosti je 16,9. Inspekce posuzovala školní řády a minimální preventivní programy škol, aktivity a projekty realizované školou a opatření realizovaná v oblasti prevence zneužívání návykových látek. Poznatky z tematicky zaměřených inspekcí jsou uvedeny v další části této zprávy.

Inspekce podmínek ukončování studia ve středním vzdělávání v souvislosti se zaváděním reformy maturitní zkoušky

Ve školním roce 2005/2006 byla inspekční činnost ve středním vzdělávání mimo jiné zaměřena na zjišťování způsobů a stavu přípravy škol, které vzdělávají žáky v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou, na novou podobu této zkoušky. Zjišťování a hodnocení činnosti škol v tomto přípravném období bylo provedeno ve 141 středních školách (z toho ve 12 gymnáziích) a v nich v 55 kmenových oborech vzdělání (podle jednotné klasifikace kmenových oborů vzdělání).

Příprava škol k zabezpečení reformované maturitní zkoušky

Pracovníci vedení škol i ostatní pedagogové všech sledovaných škol měli základní přehled o podstatě nové maturitní zkoušky i o charakteru změn, které by měly reformu doprovázet. Problematika reformy maturitní zkoušky a k ní zaměřeného vzdělávání (studium příslušných právních předpisů, příprava na funkce komisařů, zadavatelů, hodnotitelů apod.) byla zahrnuta v koncepčních dokumentech 75 % těchto škol. Zařazení volitelného předmětu ve společné části maturitní zkoušky ovlivnilo i koncipování rozvoje materiálně-technického zabezpečení vzdělávacího procesu a pozornost 90 % škol se zaměřila na zkvalitnění vybavenosti prostředky informačních a komunikačních technologií. Obdobný přístup uplatnili vedoucí pracovníci těchto škol i ve vymezení volitelných předmětů společné části maturitní zkoušky. Příslušný právní předpis sice tuto povinnost stanovuje až od 1. září 2007, školy jsou však motivovány snahou zajistit přípravu žáků včas.

Plánovaná reforma maturitní zkoušky téměř neovlivnila koncipování nových učebních dokumentů. Ve školách se spíše orientovali na úpravy stávajících učebních plánů a učebních osnov. Úprava týdenních hodinových dotací vyučovaných předmětů, případně i zařazení předmětů společné části maturitní zkoušky, byly plánovány v 53 % sledovaných škol. Pětina provedla změny učebních plánů na úkor hodinových dotací odborných předmětů. Změny v učebních osnovách byly uskutečněny ve 43 % škol, ve 35 % podle katalogu požadavků ke společné části maturitní zkoušky.

Inspekce hodnotila personální podmínky výuky povinných předmětů společné části maturitní zkoušky. Ve sledovaných školách bylo 94 % pedagogů, kteří získali odbornou kvalifikaci pro výuku českého jazyka a literatury, 68 % pro výuku anglického jazyka a 77 % pro výuku německého jazyka. Z dalších zjištění, např. že výuka v 98 % týdenních hodin českého jazyka a literatury, 74 % týdenních hodin anglického jazyka a 84 % týdenních hodin německého jazyka byla prováděna těmito pedagogy, lze usuzovat, že v oborech vedoucích k dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou je vzdělávání v uvedených předmětech zajišťováno přednostně učiteli s odbornou kvalifikací.

V dalším vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřeném na reformu maturitní zkoušky převládala témata související s podstatou této reformy (75 %). Školy si ho často organizovaly samy, lektorské skupiny obvykle tvořili externě proškolení pracovníci škol.

Ředitelé škol vedli učitele k týmové práci (63 %). Utvářejí se pracovní skupiny k přípravě reformované maturitní zkoušky, případně jsou přípravou pověřovány stávající metodické orgány školy.

Realizace opatření k zajištění reformy maturitní zkoušky

Ve všech navštívených školách byly vytvořeny alespoň základní zpětnovazební mechanismy zaměřené na sledování postupu přípravy úspěšného zabezpečení reformy maturitní zkoušky. Ne vždy byly využity všechny dostupné nástroje a ne vždy byly použité postupy účinné.

Ke sledování průběhu vzdělávání a jeho výsledků jsou používány různé srovnávací metody a nástroje, především však porovnávání výstupů z vlastních maturitních zkoušek v jednotlivých letech (92 % škol). Vlastní srovnávací testy připravuje a analyzuje 57 % škol. Zvyšuje se počet škol, které porovnávají své výsledky s celostátně stanovenými požadavky prostřednictvím programu „Krok za krokem“ (z 37 % těchto sledovaných škol ve školním roce 2002/2003 se zvýšil na 51 % ve školním roce 2005/2006). Téměř pětina se připravuje na systémové řešení a v hodnocení kvality vzdělávání se orientuje na využívání některých profesionálních nástrojů (CAF, ISO, EFQM).

Na základě výsledků vlastních maturitních zkoušek a vyhodnocení úspěšnosti v programu „Krok za krokem“ dochází jen výjimečně k personálním opatřením. Opatření se nejvíce týkají dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, úprav učebních plánů vyučovaných oborů vzdělání a změn v metodách a formách výuky. Významná jsou opatření přijatá zejména ve výuce cizích jazyků. Ve školách, které vzdělávají žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, se zpravidla věnují prevenci směřující k předcházení jejich případné školní neúspěšnosti. K integraci přispívají tvorbou individuálních vzdělávacích plánů, využíváním kompenzačních pomůcek i diferenciací ve výuce, žákům bývá umožněna účast v programu „Maturita bez handicapu“.

Nepříznivým signálem jsou zjištění, která vycházejí z porovnání výsledků žáků u vlastních maturitních zkoušek s výsledky dosaženými v celostátních testech „Krok za krokem“ – požadavky stanovené celostátními testy jsou s výjimkou gymnázií naplňovány obtížněji a výsledky jsou horší.

Inspekce podmínek ukončování studia ve středním vzdělávání v souvislosti se zaváděním reformy závěrečné zkoušky

Inspekce hodnotila postup vybraných středních škol v přípravě reformy závěrečné zkoušky ve středních školách v oborech ukončených středním vzděláním s výučním listem (dále reforma ZZ). Navštívila 51 škol, z toho 6 SOŠ a 45 SOU, z nich bylo 22 zapojeno do projektu Kvalita I. V průběhu této inspekční činnosti sledovala 5 oborů vzdělávání (viz tabulka 1).

Tabulka 1

Údaje o zastoupení oborů ve sledovaných školách v projektu Kvalita I

Sledovaný obor		Počet škol, v nichž byl daný obor sledován	Účast škol v projektu Kvalita I
označení	název		
23-68-H/001	Automechanik	18	10
26-51-H/003	Elektrikář – silnoprůd	7	4
65-51-H/002	Kuchař – číšník	12	6
23-51-H/001	Zámečnick	5	0
36-67-H/001	Zedník	9	2
Celkem		51	22

Příprava škol na změny v pojetí závěrečné zkoušky

V koncepčních dokumentech 94 % navštívených škol byly zapracovány a jednoznačně stanoveny odborné kompetence sledovaných oborů. Jejich vymezení výrazně ovlivnilo činnost předmětových komisí, učitelů odborných předmětů a zejména učitelů odborného výcviku. Při aplikaci kompetencí do učebních dokumentů pedagogové 88 % škol zaměřili pozornost také na podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Všichni žáci vzdělávání ve vyjmenovaných oborech byli vyučováni podle platných učebních dokumentů. V souladu s nimi a v návaznosti na zavádění nových trendů a poznatků do praxe mělo 67 % škol upraveno učební osnovy odborných předmětů a odborného výcviku. Na přípravě reformy ZZ se nejvíce podílely metodické orgány škol. Jejich postupy a výsledky práce byly ve 22 % škol příkladné. Dosažení velmi dobrých výsledků se opíralo o aktivní vstup ředitelů škol do těchto procesů. Přínos zkušeností ředitelů a propracovanější systém komunikace byl zřetelnější v SOU než v SOŠ. Nejlépe byly na změny v pojetí ZZ připraveny školy zapojené do projektu Kvalita I, rizikový stav ČŠI nezjistila.

Personální zabezpečení výuky sledovaných učebních oborů

Získané poznatky o personálních podmínkách vzdělávání ukázaly na nejlepší stav ve výuce odborných předmětů a předmětů informační a výpočetní techniky - podíl učitelů s odbornou kvalifikací dosahoval shodně v SOŠ i SOU 70 %. Horší stav byl ve výuce cizích jazyků - pouze 55% podíl kvalifikovaných učitelů s nepatrně lepšími parametry v SOU.

Kvalitu výuky odborného výcviku zajišťují ředitelé stále obtížněji, protože dochází ke snižování počtu kvalifikovaných učitelů na obou typech škol. Zatímco v SOŠ jde o dlouhodobější tendenci, v SOU došlo k výraznému poklesu o 16 % na přelomu školních let 2004/2005 a 2005/2006.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků bylo převážně zaměřeno na získání dovedností v informační gramotnosti v rámci projektu SIPVZ. Podle potřeby probíhalo i vzdělávání v odborných předmětech. Vzdělávání k reformě ZZ je zatím v začátcích, lepší stav je ve školách zapojených do projektu Kvalita I.

Materiální podmínky výuky ve sledovaných oborech vzdělávání

Ze zjištění ČŠI je zřejmé, že pro výuku sledovaných oborů a předmětů je vytvářeno dobré zázemí a materiální podpora výuky je soustředěna především do odborných učeben a vlastních nebo smluvních odborných pracovišť. V oborech zámečnická a zednická probíhá praktické vyučování převážně na vlastních pracovištích školy. Na smluvních pracovištích se zvláště v odborném výcviku připravuje nejvíce žáků v oboru kuchař - číšník, což vyplývá ze specifických nároků na zajištění kvalitní odborné přípravy v tomto oboru. Počet smluvních pracovišť zůstává stále vysoký, což umožňuje propojení výuky s praxí na reálných pracovištích (podrobnější údaje jsou uvedeny v tabulce 2).

Tabulka 2

Souhrnný přehled počtů odborných učeben a pracovišť, které byly k dispozici ve sledovaných školách

Obor	Počet škol v nichž byl daný obor sledován	Materiální vybavení – počty odborných učeben			Počet smluvních pracovišť / průměr na školu
		odborné předměty*	cizí jazyky**	výpočetní technika**	
Automechanik	18	53	54	35	243 / 13,5
Elektrikář	7	26	9	15	101 / 14,4
Kuchař – číšník	12	25	13	26	179 / 14,9
Zámečnick	5	7	3	8	13 / 2,6
Zedník	9	12	10	17	31 / 3,4

Poznámky:

* včetně vlastních pracovišť pro odborný výcvik

** učebny nejsou určeny pouze sledovaným oborům, využívají je všichni žáci školy

4 Souhrnné poznatky z tematicky zaměřených inspekcí

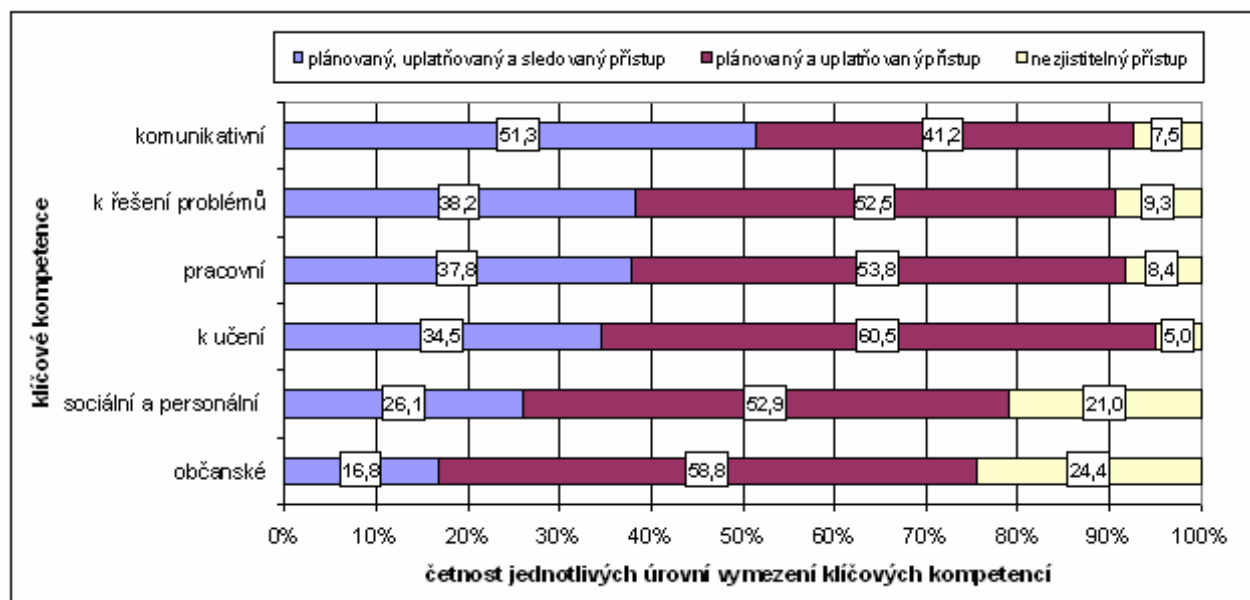
4.1 Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků základních škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků (Projekt Hodina)

Česká školní inspekce v 1. pololetí školního roku 2005/2006 získávala informace o provedení úprav vzdělávacích programů ve 118 základních školách s 279 třídami 7. ročníků, do nichž docházelo celkem 6 546 žáků. Ve čtyřech školách s 9 třídami 7. ročníků se vzdělávali žáci se zdravotním postižením.

Obsahové zaměření výuky v navýšených vyučovacích hodinách bylo u více než dvou třetin žáků 7. ročníků v souladu s cíli a úkoly Lisabonského procesu a nejvíce směřovalo k podpoře přírodovědného, jazykového a technického vzdělávání a vzdělávání v oblasti informačních a komunikačních technologií. Cíleně bylo orientováno i na rozvoj klíčových kompetencí (viz graf 4).

Graf 4

Vymezení klíčových kompetencí žáků ve vzdělávacích programech základních škol a úroveň jejich realizace ve školním roce 2005/2006

Ve školách dochází k žádoucím změnám v organizaci i ve vlastním průběhu vzdělávacího procesu. Např. více ředitelů škol konzultovalo probíhající změny s rodiči žáků, někdy i prostřednictvím školských rad a více byl brán v úvahu zájem žáků. Přes tyto pozitivní

trendy však provedení konkrétních obsahových změn více určovaly podněty pedagogických pracovníků.

Zejména v 7. ročnících ZŠ byly ve výuce častěji než v předchozích letech uplatňovány praktické a činnostní prvky. Více času bylo vyčleněno i pro individuální práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a pro výchovné působení na žáky se sociálním znevýhodněním. Byly vytvářeny podmínky pro všestrannější rozvoj schopností a dovedností žáků v práci s prostředky ICT. Ve školách, které se zaměřily na podporu přírodovědného vzdělávání, probíhaly aktivity směřující k širšímu chápání sounáležitosti člověka a přírody.

ČŠI zjistila, že změny provedené v rámci tohoto projektu ve vzdělávacích programech skutečně směřují k rozvoji klíčových kompetencí žáků. V některých školách již učitelé začínají uplatňovat poznatky, které vedou k jejich dosahování i při ostatních vzdělávacích činnostech.

4.2 Využití informačních a komunikačních technologií ve výuce

Stav ve zvyšování základních dovedností v informační gramotnosti ČŠI sledovala v 82 základních školách a ve 125 středních školách (2 gymnáziích, 69 SOŠ a 54 SOU). Poznatky získala zjišťováním způsobů a intenzity využívání informačních a komunikačních technologií zaměřeným především na výuku předmětů, které se přímo těmito technologiemi nezabývají.

V souladu s příslušným nařízením vlády poskytlo 82 % ředitelů ZŠ a 77 % ředitelů SŠ vybraným pedagogickým pracovníkům úlevu z přímých vyučovacích povinností a činností a pověřilo je metodickými úkoly v dané oblasti vzdělávání. Učitelé jejich pomoc využívají.

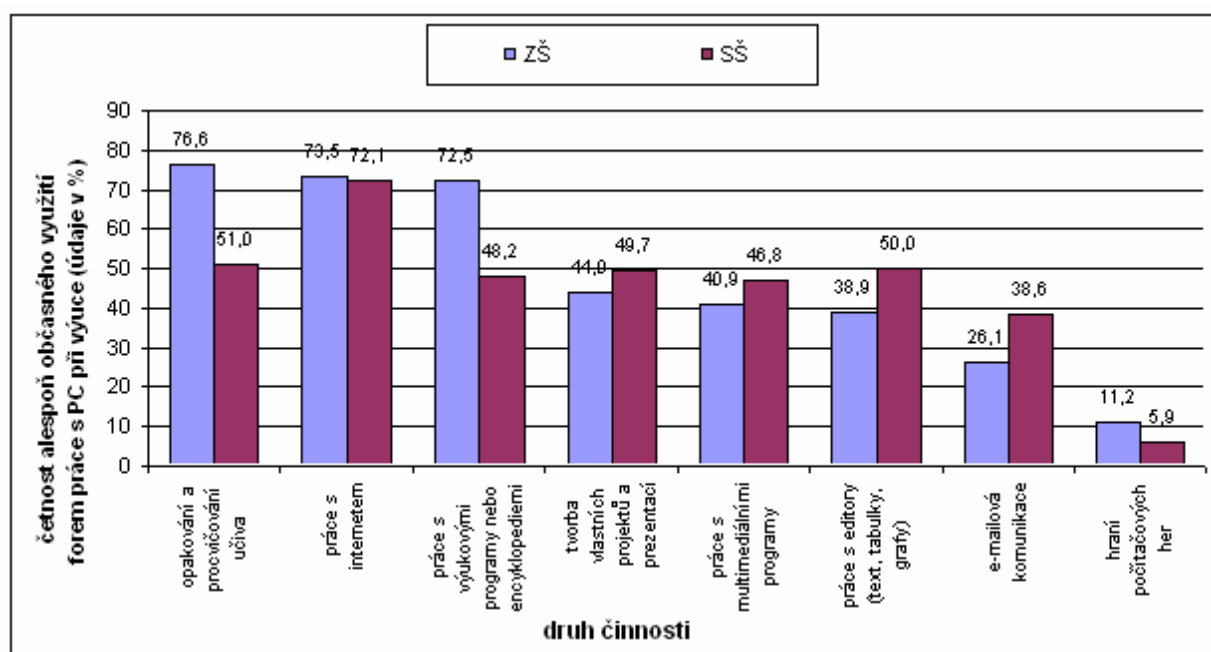
Značná pozornost je věnována vzdělávání pedagogických pracovníků. V navštívených základních školách prošlo 96 % učitelů 2. stupně v rámci SIPVZ školením základních uživatelských ICT znalostí a dovedností (modul Z), z toho 67 % i společnou částí vzdělávání poučených uživatelů (modul P₀). Ve středních školách to bylo 100 %, resp. 68 %. Z volitelných modulů byly nejvíce vybírány „Počítačová grafika a digitální fotografie“ (v ZŠ 19 % účastníků vzdělávání, v SŠ 17 %) a „Tabulkové kalkulátory“ (ZŠ 12 %, SŠ 19 %). Jen málo, v průměru 1 % účastníků vzdělávání, zvolilo moduly zaměřené na využití ICT ve výuce jednotlivých předmětů.

Nízká účast v modulech k předmětové výuce ovlivňuje i současný stav a obvyklou praxi v základních a středních školách - vybavenost prostředky ICT ve školách je dobrá, příp. se zlepšuje a vybavení se modernizuje, avšak využívání např. počítačů při výuce je pouze

sporadické. Učitelé v odpovědích na přímo položené otázky dotazníku zadaného při inspekční činnosti tuto skutečnost potvrdili, Odpovědi dotazovaných žáků na analogické otázky ukazují na ještě nepříznivější stav, který rovněž zjistili inspektoři pozorováním vzdělávacích a dalších činností. Pokud učitelé uvedli, že žáci využívají počítače ve výuce jejich předmětů často (v průměru 13 %) nebo alespoň občas (32 %), tak nejvíce k práci s internetem, k opakování a procvičování učiva a k práci s výukovými programy nebo elektronickými encyklopediemi (podrobnější údaje porovnané v ZŠ a SŠ jsou v grafu 5).

Graf 5

Formy využití počítačů ve výuce, při které byly často nebo alespoň občas žákům základních a středních škol k dispozici

Při použití počítačů mohou žáci pracovat samostatně (v průměru 65 %) nebo ve dvojicích (16 %), případně ve skupinách. Lepší stav je ve výuce profilových předmětů oborů vzdělávání ve středních školách, samostatná práce je umožněna až 75 % žáků. Jedna z podmínek dosažení „standardu“ - každý žák má pro práci k dispozici vlastní počítač – tak většinou není splněna. Vyučující tento nedostatek částečně eliminují vhodnými organizačními opatřeními. Pozitivním trendem je nárůst počtu škol, v nichž žáci mají přístup k výpočetní technice a internetu i mimo vyučování.

Postupné kroky k získávání dovedností pedagogických pracovníků a žáků při práci s ICT mělo v plánech ICT rozpracováno 82 % sledovaných ZŠ a 87 % SŠ. Zbývající měly

plán ICT jen rámcový. Ředitelé zhodnocují současný stav v odpovídajícím rozsahu, avšak cílový stav a postupy k jeho dosažení rozpracovávají pouze orientačně, chybí především vymezení konkrétních dílčích úkolů ve vazbě na dostupné zdroje financování.

4.3 Vzdelávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

V průběhu inspekční činnosti v daném školním roce ČŠI ve všech navštívených školách mimo jiné zjišťovala, zda vytvářejí nezbytné podmínky, které umožní vzdělávání dětem a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, a zda obsah, formy a metody vzdělávání uplatňované u této skupiny odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem.

Ve všech mateřských školách byla ve školních vzdělávacích programech začleněna kapitola vztahující se ke vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Skladba tematických bloků vytváří dostatečný prostor pro formulaci specifického přístupu k těmto dětem. V navštívených MŠ jich bylo integrováno 43. Tam, kde byly zařazeny, navazovala na ŠVP další dokumentace, zvláště individuální vzdělávací plány zpracované ve spolupráci se školským poradenským zařízením. Dobře se rozvíjejí kontakty s rodiči těchto dětí. Zpravidla se aktivně zapojují nejen do programů komplexní péče, ale i do celkového dění v MŠ. V tomto školním roce byl v MŠ zaznamenán trend častěji integrovat těžce postižené děti.

Na péči o děti se SVP se podílí většina pedagogických pracovníků. Míra jejich podílu je přímo závislá na odborné kvalifikaci a zkušenostech. Ředitelky škol podporují především jejich další vzdělávání zaměřené na osvojování metod speciální péče. Ve většině MŠ jsou zásluhou zřizovatelů a organizačních schopností ředitelek vytvořeny dobré materiální podmínky pro podporu vzdělávání dětí se SVP. Přibližně ve 40 % běžných MŠ byly dostupné i speciální vzdělávací pomůcky. Na obeznamování s jejich účelným využíváním se podílejí školská poradenská zařízení.

Také v základním vzdělávání nastavila reforma nový pohled na oblast vzdělávání žáků se SVP. Ředitelé 92 % navštívených škol zapracovali do svých koncepčních dokumentů podporu žáků se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním, více než polovina podporu žáků se sociálním znevýhodněním a 54 % i podporu nadaných žáků.

Zařazování žáků se SVP do systému vzdělávání odpovídalo v 92 % škol příslušným právním předpisům. Všechny ZŠ využívají v koncipování péče o tyto žáky poradenské služby, zpracovávají nebo inovují individuální vzdělávací plány. Výuku zajišťují především odborně kvalifikovanými učiteli pro daný stupeň školy. Ve větší míře se ve školách uplatňují

učitelé se speciálně pedagogickým vzděláním. Ostatní učitelé více než dříve využívají nabídku akreditovaných vzdělávacích center a v rámci DVPP se zúčastňují akcí, příp. i kurzů zaměřených na speciální pedagogiku.

Vzdělávání žáků se SVP probíhá v běžných třídách, v nichž jsou zařazeni, výjimečně za pomoci pedagogických asistentů. Největší část žáků se SVP tvoří žáci se specifickými poruchami učení. Podle prostorových možností zřizují některé školy odborné učebny pro individuální nápravu poruch učení. Žáci pracují s běžnými učebnicemi, často doplněnými o názorné kompenzační pomůcky a přehledy učiva. Učivo je pro ně diferencováno.

Bez větších problémů se v běžných třídách vzdělávají i žáci s tělesným nebo smyslovým postižením. Náročnější je vzdělávání žáků s mentálním postižením. Učitelům se jen s obtížemi daří zapojit je do běžné školní práce, mnohdy správně nevyhodnotí, že přesahuje jejich možnosti. Účinnost integrace výrazně snižuje nedostatek osobních asistentů žáků.

Individuální integrace žáků se SVP činí v některých školách problémy, ředitelé často poukazovali na vzrůstající administrativní zátěž spojenou s integrací. Přesto je tato oblast pedagogickou veřejností vnímána komplexně jako důležitá a pro žáky přínosná.

Ve středním vzdělávání jsou vzhledem k velikosti středoškolské populace počty žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zvláště počty integrovaných zdravotně postižených nebo zdravotně znevýhodněných žáků, nepatrné (v průměru 8 žáků na školu). Také proto není péče o tyto žáky systematická, rozpadá se na dílčí opatření různého rozsahu a obsahu podle toho, jakou pozornost školy jejich integraci věnují. Obdobné poznatky ze středních škol má ČŠI o žácích sociálně znevýhodněných.

V koncepčních záměrech středních škol byla problematika vzdělávání žáků se SVP začleněna sporadicky. Tyto žáky sice evidují a vzdělávají, ale proces vzdělávání nebývá řádně zdokumentován. Jen v 21 % navštívených škol byly pro zařazené žáky se SVP zpracovány individuální vzdělávací programy. Jejich výsledky nejsou pravidelně sledovány s cílem zlepšovat podmínky pro uspokojování vzdělávacích potřeb a zvyšování kvality vzdělávání těchto žáků.

V kritériích pro přijímání ke studiu ve střední škole většinou nebyly specifikovány zvláštní podmínky pro přijímání uchazečů se SVP. Pouze v rozpisu průběhu přijímacích zkoušek jim bylo poskytnuto více času na přípravu i na vlastní zkoušku.

Podíl SŠ, které se účastní v programu Maturita bez handicapu zahájeného ve školním roce 2002/2003 mírně vzrůstá. ČŠI však zjistila, že podíl pedagogických pracovníků na podpoře handicapovaných ve vztahu k maturitním zkouškám je nízký, v některých druzích

SŠ prakticky žádný (gymnázia 13,3 %, SOŠ 2,9 % a SOU 0,1 % z celkového počtu pedagogických pracovníků).

4.4 Prevence sociálně patologických jevů

Ve školním roce 2005/2006 byla v 81 základních školách uskutečněna inspekční činnost zaměřená na oblast prevence sociálně patologických jevů. ČŠI zjistila, že danou problematikou se zabývaly všechny a v 96,3 % byl vypracován dokument „Preventivní strategie školy“. Obsahuje vhodně definované cíle, cílové skupiny i formy a metody prevence sociálně patologických jevů a vychází z dobré znalosti klimatu školy.

Součástí strategie školy je i prevence záškoláctví, které bylo sledováno na 2. stupni ZŠ. Bylo zjištěno, že z celkového počtu zameškaných hodin zůstalo neomluvených 0,38 %. Nepřítomnost žáků ve většině škol je průběžně sledována a jsou zjišťovány její příčiny. V případě potřeby je řešena společně s rodiči nebo zákonnými zástupci žáků.

Na 2. stupni ZŠ byla do předmětu inspekční činnosti zaměřené na oblast prevence sociálně patologických jevů zařazena také problematika šikanování ve školách. Hlavní metodou získávání poznatků bylo reprezentativní dotazníkové šetření s žáky 2. stupně ZŠ. Inspekční týmy shromáždily odpovědi od 6 207 žáků 8. a 9. ročníků navštívených ZŠ. Výsledky analýzy odpovědí ukazují, že různé formy šikanování se ve školách běžně objevují, problém je živý, pedagogičtí pracovníci zřejmě nevyvíjejí dostatečnou aktivitu k jeho řešení a žáci u nich proto pomoc příliš nevyhledávají. Svědčí o tom např. následující výpovědi účastníků šetření:

- 48 % bylo svědkem ubližování jejich spolužákovi jinými spolužáky ze třídy nebo ze školy, pouze 58 % z nich upozornilo na tuto skutečnost některého z učitelů a jen 42 % z těch, co na případ upozornili, uvedlo, že to pomohlo
- v případě, že se stali obětí šikanování, jim nejvíce pomohl kamarád (68 %), na kterého se také nejčastěji se svým problémem obraceli, a teprve potom třídní učitel (18 %); verbální poučení učitelů o postupu při výskytu šikanování, které uvedlo 85 % žáků, je zřejmě málo účinné
- názor pouze 52 % žáků, že jejich škola dokáže svoje žáky ochránit před šikanou, je proto důsledkem předchozích zjištění

Z forem šikanování jednoznačně převažuje psychický útok (pomluvy, nadávky, posměch, ponižování), je používán v průměru 7x více než fyzické násilí (bití, rány pěstí, fackování, kopání). Nejčastější frekvence šikanování téže oběti je 1x za měsíc (55 %), avšak

téměř každodenní oběti se cítí být 13,5 % šikanovaných. Vykonavatelem šikany je zpravidla jednatel (43 % odpovědí) nebo dvojice (25 %) a častěji chlapci (59 %). Rozdíly v odpovědích chlapců a dívek nejsou významné, jedinou výjimkou je, že chlapci jednotlivé případy více zatajují.

Do vzdělávání k sociálně patologickým jevům bylo ve školách zapojeno pouze 269 pedagogických pracovníků z 2 305, kteří byli zařazeni do různých kurzů DVPP. Školní metodici prevence sociálně patologických jevů zajišťovali v 82 % škol proškolení ostatních pracovníků. Činnost tohoto metodika vhodně doplňuje a zkvalitňuje podpora školního psychologa, kterého mělo 9 % sledovaných škol.

Téměř ve všech základních školách, navštívených ve školním roce 2005/2006, bylo poradenství k primární prevenci sociálně patologických jevů zajišťováno pedagogickým pracovníkem jmenovaným nebo pověřeným k výkonu funkce školního metodika prevence. Tito pedagogové se průběžně vzdělávají v dané problematice především účastí na seminářích organizovaných různými subjekty. Cílem jejich činnosti je osvěta zaměřená na rodiče, pedagogy a děti, zjišťování stavu v jednotlivých třídách i ve škole jako celku a včasné řešení problémů. Z analýzy jejich zjištění vyplývá, že pedagogičtí pracovníci základních škol v současnosti považují za nejzávažnější problém hrubost, agresivitu a šikanu mezi žáky a také neodůvodněnou absenci, ať již neomluvenou nebo zpětně omlouvanou rodiči.

Pozitivní vývoj byl zaznamenán v přístupu škol a jejich vedení k prevenci výskytu sociálně patologických jevů. Ředitelé škol ani učitelé již tuto problematiku nebagatelizují a nepřijatelné chování nebo i jeho náznaky řeší ve spolupráci s rodiči, poradenskými zařízeními, orgány péče o rodinu a dítě, Policií ČR nebo jinými subjekty. Specifickým problémem je však šikanování, při jehož výskytu se žáci svěřují spíše kamarádům a na pedagogy se obracejí až v druhém pořadí.

Inspekční činnost zaměřená na zjišťování účinnosti prevence sociálně patologických jevů byla ve školním roce 2005/2006 provedena i ve 212 středních školách - 13 gymnáziích, 136 středních odborných školách a 63 středních odborných učilištích. Danou problematiku uváděla do praxe „Preventivní strategie školy“, kterou mělo vypracováno 97 % škol. Cíle, cílové skupiny i formy a metody prevence jsou vhodně definovány, a to i na základě dobré znalosti klimatu školy. Vyhodnocováním účinnosti prevence se systematicky zabývalo 88 % těchto škol.

Ve středních školách ČŠI zvláště zjišťovala zaměření prevence na zneužívání návykových látek. Jako součást preventivní strategie ji mělo rozpracováno 97 % škol. Vedení těchto škol průběžně analyzuje získané informace v dané oblasti, vyhodnocuje možná rizika a svoji

školní strategii vhodně inovuje. Dokumentace preventivní strategie byla v těchto školách přístupná všem pracovníkům školy.

Do vzdělávání k prevenci sociálně patologických jevů bylo ve středních školách zapojeno 2 852 pedagogických pracovníků z 9 805, kteří byli zařazeni do různých kurzů DVPP. Metodici prevence zajišťovali v 82 % škol proškolení ostatních pracovníků. Činnost metodika prevence vhodně doplňuje a zkvalitňuje podpora školního psychologa, kterého mělo 18 % sledovaných škol.

Více než polovina základních a středních škol vypracovala v daném období 169 projektů. Další aktivity škol směřovaly hlavně k rozvoji zdravého životního stylu a nebyly provedeny ve formě projektů.

4.5 Výchova a vzdělávání k lidským právům a toleranci

Ve stávajících učebních dokumentech a v připravovaných školních vzdělávacích programech je tato problematika zařazována. V mateřských školách je začleňována jako přirozená náplň činností, v základních školách a středních školách je daná vzdělávací tematika součástí výuky občanské výchovy, příp. základů společenských věd. Přímým pozorováním činností inspekce zjistila, že zvláštní důraz na výchovné aspekty této oblasti mezilidských vztahů jsou uplatňovány jak ve vzdělávacím procesu, tak i v ostatních aktivitách školy. Svědčí o tom např. i velmi příznivé vyhodnocení příslušných ukazatelů z hospitací v mateřských školách a na 1. stupni základních škol, protože případy rizik byly zjištěny jen ojediněle (viz grafy 2 a 3 v kapitolách o předškolním a základním vzdělávání).

Práva a povinnosti žáků byla vhodně zapracována ve školním řádu 98 % sledovaných základních škol. Ustanovení školních řádů týkající se dané oblasti byla upravena v souladu s Listinou práv a svobod a s novými právními předpisy. Ve stejném počtu škol byly jasně a vyváženě stanoveny podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, ochrany před sociálně patologickými jevy, šikanováním a dalšími projevy násilí. Ve středních školách byl stav obdobný, většina školních řádů řešila i odlišnosti týkající se plnoletých žáků.

Na možná rizika ve vzájemných vztazích na 2. stupni základních škol však lze usuzovat z analýzy odpovědí žáků 8. a 9. ročníků ZŠ na otázky již uvedeného dotazníku o šikanování. Jednoznačná převaha žáků sice má ve třídě dobrého kamaráda (95 %), ale pouze 37 % jich prezentovalo vyhraněný postoj k nejbližší sociální skupině ve škole a uvedlo, že jsou ve své třídě rádi. Téměř polovina také přiznává, že byla svědkem ubližování jejich spolužákům jinými žáky ze třídy nebo ze školy. Skutečnost, že v těchto projevech

jednoznačně převažuje psychický útok (pomluvy, nadávky, posměch, ponižování) především proti jednotlivcům intelektuálně nebo fyzicky odlišným, ukazuje na nízkou úroveň tolerance těchto odlišností ve věkové skupině 14-15letých chlapců a dívek.

Naopak téměř bez problémů probíhá začleňování žáků-cizinců do tříd. Vzájemnými kontakty, výměnou informací o zemích jejich původu, o kultuře a způsobu života se ve škole přirozenou cestou prosazují multikulturní prvky výchovy.

4.6 Výchova ke zdraví

V předškolním vzdělávání a na 1. stupni základního vzdělávání byla výchova ke zdraví nosným tématem inspekční činnosti. V mateřských školách jsou ve všech školních vzdělávacích programech rozpracované podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví, převažuje v nich zdravé a bezpečné prostředí. Rizika pro zdravou výchovu však představuje snaha některých zřizovatelů udržet v mateřských školách co nejvyšší kapacitu nebo udělovat výjimky ze stanoveného počtu dětí ve třídách a umožňovat jejich naplňování až na 28. Tím se zhoršují prostorové, psychosociální i organizační podmínky rozvoje osobnosti dítěte.

Inspekce zaměřená na výchovu ke zdraví proběhla také na 1. stupni 294 základních škol ve všech krajích České republiky. Kapacita škol nebyla nikde překračována, naopak ve většině škol nebyla naplněna.

Tematika výchovy ke zdraví je v základních školách začleňována i do připravovaných školních vzdělávacích programů. V současnosti však všechny školy, které neověřují ŠVP, vycházejí v plánování učiva jednotlivých předmětů ze stávajících učebních dokumentů, v nichž je výchova ke zdraví povinně zařazena (ve více než 90 % jsou to dokumenty Základní škola, čj. 16 847/96-2, kurz Výchova ke zdraví ve 4. a 5. ročníku v předmětech přírodověda a vlastivěda). Inspekce zjistila velmi dobrou úroveň začlenění této tematiky do učebních dokumentů ve školách, které jsou zařazeny v Národní síti škol podporujících zdraví. Zvlášť přínosné jsou společné projekty s obcemi - členy Národní sítě Zdravých měst ČR, do kterých bylo zapojeno 17 % sledovaných základních škol.

ČŠI provedla v rámci tohoto tematického úkolu v 10 základních školách hlubší sondu s cílem zjistit a zhodnotit jaké podmínky školy vytvářejí k realizaci výchovy ke zdraví z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví žáků s následujícími výsledky.

Ve všech školách byla vytvořena vhodná struktura pracovního a odpočinkového režimu žáků. Zdravé prostředí učeben bylo zajištěno v 9 školách, na jedné k němu byly výhrady. Ochrana žáků před úrazy byla zajišťována dozorem, poskytováním informací

o rizicích, prokazatelným školením, označením nebezpečných předmětů, apod. Ve čtyřech školách nebylo zcela v pořádku doškolování žáků, kteří chyběli na pravidelných poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví. Fyzickou kontrolou nebyl v žádné škole zjištěn nebezpečný předmět bez řádného označení výstražnou barvou nebo bezpečnostní tabulkou.

Pravidelné kontroly, revize a odborné prohlídky technických zařízení se uskutečnily v 7 školách. V jedné nebyla provedena revize hromosvodů, přestože o ni ředitelka školy opakovaně žádala zřizovatele. Ve dvou školách nebylo doloženo odstranění závad zjištěných při revizích přímo k zápisům o zjištění závad. Tato praxe není dosud zažita.

Kontakt na lékaře, vykonávajícího závodní preventivní prohlídky, i na další lékaře, byl ve všech školách uveden ve veřejně vyvěšených Traumatologických plánech. Všude byli jmenováni zdravotníci a určovány zdravotní hlídky. Zdravotníci byli proškoleni jen v šesti školách, problémem opět bylo školící akce prokázat. Lékárničky byly ve všech školách vybaveny standardním materiálem a navíc doplněny o prostředky, které se vzhledem k vyhodnoceným rizikům ve škole ukázaly jako potřebné. Expirační lhůty nebyly nikde překročeny.

Jen v polovině škol upravovaly podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví školní řády, 9 škol však mělo oblast BOZP rozpracovanou v dalších dokumentech školy. Knihy úrazů byly vedeny všude.

Dopravní výchova byla vyučována ve všech školách, pomůcky a publikace k dopravní výchově byly vždy k dispozici. Pro dopravní výchovu byly využívány především kmenové učebny (všechny školy) a školní hřiště (8 škol), méně již tělocvičny (5 škol), atria (3 školy) a dopravní hřiště (2 školy). Problémem je zajištění kvalifikované výuky dopravní problematiky. Pouze ve dvou školách dopravní výchovu vyučovali učitelé, kteří se pravidelně vzdělávali na seminářích s dopravní tematikou. Soutěží s tematikou dopravní výchovy se v loňském školním roce účastnili žáci z 8 sledovaných škol.

Doklady k organizaci plaveckého výcviku byly kontrolovány pouze ve třech školách. Řádně uzavřené smlouvy o provádění plaveckého výcviku v daném školním roce měly dvě školy, v jedné byla předložena pouze smlouva na školní rok 2001/2002. Ve všech bylo před plaveckým výcvikem provedeno řádné proškolení žáků, avšak dodatečné pouze v jedné. Je však nutné uvést, že plavecký výcvik není pro školy povinný

4.7 Vzdělávání cizinců v základních a středních školách

Zastoupení cizinců a postupy škol při jejich zařazování do vzdělávání

Šetření k této problematice uskutečnila ČŠI ve 28 základních školách a v 5 středních školách vybraných podle vyššího počtu žáků-cizinců. K 30. září 2005 bylo v těchto školách v celkovém počtu 17 357 žáků zapsáno i 1188 cizinců, z toho 284 ve školním roce 2005/2006. Ke dni inspekce tvořili cizinci průměrně 6,8 % z celkového počtu žáků, v jednotlivých školách v rozmezí od 2,4 % do 15,7 %. Poměrné zastoupení cizinců se lišilo i v regionech, nejvyšší bylo v Praze a v Karlovarském kraji.

Početně výrazně převažovali cizinci ze zemí, které nejsou členskými státy Evropské unie - 89,1 % z celkového počtu cizinců, nejčastěji z Vietnamu, Ukrajiny a Ruska (viz údaje v příloze). Pouze ve dvou školách bylo jejich poměrné zastoupení nižší než 80 %. Většina těchto cizinců předložila doklady o povolení k pobytu na území České republiky. Ve dvou školách bylo zaznamenáno i vzdělávání žáků (6 žáků z 26 v jedné škole a 7 žáků z 29 v další škole), kterým skončila platnost povolení k pobytu již před zahájením inspekce.

Z počtu cizinců pocházejících z členských států Evropské unie byli v navštívených školách nejpočetnější skupinou Slováci - 81,6 % z celkového počtu cizinců zemí EU.

Rozhodujícími kritérii pro zařazení žáka – cizince do ročníku byly předchozí vzdělání a dosažená úroveň znalosti českého jazyka. Vstupní znalost českého jazyka byla ověřována převážně pohovorem nebo jeho kombinací s písemným testem, ojediněle prostřednictvím vyučujících během prvních dnů výuky. Podstatná část žáků - cizinců (82,9 %) vzdělávaných ve sledovaných školách ke dni inspekce ovládala při přijetí český jazyk na úrovni, která jim umožnila bezproblémové zařazení do výuky. Většina cizinců byla zařazena do běžných tříd, v případě nedostačující znalosti českého jazyka do nižšího ročníku, než odpovídalo jejich věku.

V devíti navštívených školách byl počet cizinců s nedostačující znalostí českého jazyka poměrně vysoký (dvě školy – více než 80 %, dvě školy – více než 70 %, pět škol – rozmezí od 20 % do 40 %). Většina z nich nepocházela ze zemí Evropské unie, proto se na ně nevztahuje možnost absolvovat bezplatnou přípravu k začlenění do základního vzdělávání zajišťovanou krajskými úřady podle § 20 odst. 5 písm. a) školského zákona.

Bezplatnou přípravu k začlenění do základního vzdělávání využívali pouze žáci dvou navštívených škol (v jedné tři žáci - 12 % z celkového počtu cizinců ve škole, v druhé jeden žák - 2,9 %).

V žádné z navštívených škol cizinci nevyužívali podporu výuky mateřského jazyka a kultury země původu zajišťovanou krajskými úřady podle § 20 odst. 5 písm. b) školského zákona.

Podmínky vzdělávání cizinců a uplatňování multikulturní výchovy

Ve 12 % navštívených škol chyběla v koncepčních materiálech vazba vzdělávání cizinců na strategické dokumenty a nebyly zřetelně stanoveny cíle v klíčových oblastech vzdělání a v multikulturní výchově.

Aktivity zaměřené na vzdělávání cizinců a multikulturní výchovu byly ve většině škol součástí střednědobého a krátkodobého plánování. Příslušné pravomoci ředitelé nejčastěji delegovali na výchovné poradce, školní metodiky prevence sociálně-patologických jevů nebo na třídní učitele. V řízení kvality vzdělávání cizinců převažoval plánovaný a uplatňovaný přístup, větší nedostatky se vyskytly jen ojediněle.

Z celkového počtu 1447 pedagogických pracovníků v navštívených školách vyučovalo cizince 1087 (75,1%), z nich 634 (58,3 %) bylo schopno se s nimi v počáteční fázi vzdělávání domluvit. Komunikace s cizinci probíhala nejčastěji v angličtině, ruštině nebo němčině. Z počtu pracovníků vyučujících cizince se v daném školním roce zúčastňovalo 256 (23,6 %) dalšího vzdělávání v cizích jazycích (např. prohlubování odborné kvalifikace, účast v kurzech pro standardizovanou jazykovou zkoušku a v projektech MEJA, Brána jazyků, Jaro).

Z hlediska dosaženého stupně jazykového vzdělání učitelů vyučujících cizince převažovala maturitní zkouška, certifikáty a osvědčení z kurzů nad vysokoškolským studiem cizího jazyka nebo mezinárodně uznávanými certifikáty a zkouškami.

Ve vzdělávání k multikulturní výchově ČŠI zjistila značné rozdíly mezi navštívenými školami. Zúčastňovalo se ho 179 pedagogických pracovníků (16,5 % z 1087), ve 13 školách však ani jeden, naopak ve dvou školách byly proškoleny celé pedagogické sbory.

Materiální zázemí pro výuku bylo ve 23 navštívených školách (70 %) srovnatelné s běžným standardem, v 10 školách (30 %) bylo nadprůměrné. Cizinci využívali učebnice, učební pomůcky a další vybavení škol stejně jako čeští žáci. Speciální a nadstandardní vybavení pro cizince (autentická literatura a výuková CD, překladové i výkladové slovníky, videokazety s reáliemi příslušných zemí, příručky a metodiky pro multikulturní výchovu) měly pouze dvě školy.

Průběh a výsledky vzdělávání cizinců

K podpoře výuky českého jazyka žáků, kteří jej dostatečně neovládají, školy nejvíce využívaly zařazení nepovinného předmětu (zpravidla konverzace v českém jazyce) nebo zájmového kroužku českého jazyka, doučování v době mimo vyučování, individuální přístup učitelů k cizincům v průběhu výuky. Individuální vzdělávací programy pro cizince zpracovalo 14 navštívených škol v různých regionech. Pět škol z tohoto počtu vytvořilo individuální vzdělávací programy pro všechny cizince, jedna škola pro více než polovinu cizinců. Výsledné efekty těchto aktivit jsou zřejmé. Většina vyučujících vyjádřila uspokojení nad tempem osvojování komunikativních znalostí českého jazyka cizinci, oceňovali zejména píli vietnamských žáků.

Znalosti žáků – cizinců o kultuře země jejich původu podporuje a dále rozvíjí 97 % navštívených škol. Zřejmý je i vliv této činnosti na rozvoj multikulturního myšlení a jednání českých žáků. V devíti školách však byla zaznamenána jen nevýrazná podpora výuky mateřského jazyka žáků - cizinců. Důvodem je především absence vyučujících se znalostí příslušného cizího jazyka a také skutečnost, že zvláště ze silné vietnamské komunity většina žáků a jejich rodičů výuku mateřského jazyka nepožaduje.

Začleňování cizinců do života školy označovali ředitelé vesměs jako bezproblémové. Oceňovali vzájemný kontakt, spolupráci a komunikaci mezi českými žáky a cizinci, zapojení cizinců do školních aktivit. Ojedinelé případy adaptačních problémů uměly školy úspěšně řešit. Dosažení příznivého stavu napomáhala i spolupráce se zákonnými zástupci žáků, kterou pedagogičtí pracovníci navštívených škol téměř jednoznačně posoudili jako velmi dobrou.

Prvky multikulturní výchovy byly ve školách uplatňovány při výuce jednotlivých předmětů, při zpracovávání projektů (17 škol) nebo v rámci mimoškolních aktivit. Cizinci dostávali příležitost seznamovat spolužáky s životem a kulturou své země. Pouze dvě školy nevěnovaly této oblasti potřebnou pozornost.

Poradenské služby a aktivity v prevenci sociálně-patologických jevů směřovaly ve většině škol jak k českým žákům, tak k cizincům. V devíti sledovaných školách bylo výchovné poradenství pro cizince specializováno, v ostatních odpovídalo běžné praxi, méně vhodné přístupy až pasivita byly zjištěny pouze v jedné škole.

V třinácti školách byly výsledky vzdělávání cizinců sledovány a vyhodnocovány odděleně, naopak ve třech školách ředitel ani učitelé tuto analýzu neprováděli. V ostatních školách probíhalo vyhodnocení výsledků cizinců a českých žáků souběžně.

Posouzení výsledků a vlivu multikulturní výchovy na chování a jednání žáků bylo zpravidla součástí vlastního hodnocení škol. V šesti školách (18 %) však hodnocení této oblasti výchovně-vzdělávacího procesu chybělo.

4.8 Zajištění rovnosti mužů a žen a rovných příležitostí ke vzdělávání

ČŠI se na sledování problematiky rovnosti mužů a žen a rovných příležitostí ke vzdělávání zaměřila především ve středních školách. Ve vybraných 94 školách bylo provedeno i dotazníkové šetření, kterého se zúčastnilo 2 799 pedagogických pracovníků s mírnou převahou žen, 52,8 %, proti 47,2 % mužů. Potvrdila se převaha zaměstnanosti žen ve školství, ve středních školách je však poměr mužů a žen vyrovnanější než v základních.

Tematika rovnosti mužů a žen je zařazována především do výuky společenských věd, které byly vyučovacím předmětem 34,4 % dotázaných pedagogů, ostatní vyučovali jiné předměty. Konkrétní zařazení uvedlo 43,2 % učitelů. Nejčastěji je to v souvislosti s tématy o uplatňování žen ve společnosti, s jejich postavením v zaměstnání a ve vztahu k odměňování za práci, v hodinách českého jazyka a literatury na příkladech žen spisovatelek nebo ženských postav z literatury. Konkrétní témata neuvedla 4 % pedagogů a ve volné výpovědi se vyjádřili, že danou problematiku považují za přirozenou součástí výuky a také ji zařazují podle potřeby, bez ohledu na vyučovaný předmět.

V tematické rovnosti mužů a žen se cíleně vzdělávala 4 % dotazovaných pedagogů. Ostatní tuto problematiku považují za zcela přirozenou součást života společnosti a nemají potřebu se v tomto směru vzdělávat. Z těch vyučujících, kteří vzdělávání uvedli, se s ním setkali nejčastěji v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (37,0 %), dále při studiu na vysoké škole (28,3 %) a při Gender studies (26,1 %).

Otázky v dotazníkovém šetření sledovaly také názory pedagogických pracovníků na respektování zásad rovnosti mužů a žen v běžném životě školy. Naprostá většina vyučujících odpověděla, že zásady rovnosti mužů a žen se ve školách respektují (viz tabulka 3).

Tabulka 3

Výsledky souhrnného vyhodnocení názorů středoškolských učitelů na dodržování zásad rovnosti mužů a žen v organizaci chodu škol a vzdělávání v jejich školách (údaje v %)

Respektování zásad rovnosti	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Neuvedli
Při sestavování prac. úvazků	65,8	25,2	3,4	1,3	4,3
Při tvorbě rozvrhu hodin	62,9	27,9	3,3	1,0	4,9
Při zajišťování dozoru nad žáky	67,7	22,4	3,9	1,4	4,6
Při přidělování úkolů nad rámec základních prac. povinností	56,0	31,3	6,3	1,5	4,9
Při zabezpečování DVPP	69,9	21,3	2,7	1,3	4,8
Při odměňování	50,9	20,4	5,5	2,5	20,7

V souladu se zaměřením inspekce byly do dotazníku zařazeny i otázky zkoumající rovné příležitosti ke vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním⁴. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že skupinu znevýhodněných tvoří z jedné třetiny žáci pocházející z romské komunity.

Více než třetina učitelů pomáhá sociálně znevýhodněným žákům nad rámec své běžné pedagogické činnosti. K nejčastějším formám pomoci patří konzultace, individuální poradenství a schůzky s rodiči (26,5 %), tolerantnější hodnocení plnění úkolů (24,7 %), poskytování učebnic a učebních pomůcek (11,8 %) a doučování žáků (11,2 %). V méně častých případech učitelé pomáhají při jednání s úřady nebo poskytnou finanční či materiální výpomoc. Z dotazovaných učitelů jich 2 % uvedla, že mají ke všem žákům stejný přístup, protože sociálně znevýhodněné žáky ve své škole nemají.

4.9 Vlastní hodnocení školy

Zaměření inspekční činnosti na získávání poznatků o vlastním hodnocení škol vychází z definování konkrétních úkolů 2. strategického směru Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2005 „Zajišťování kvality, monitorování a hodnocení vzdělávání“. Ve školním roce 2005/2006 byla tato problematika zařazena

⁴ V souladu se zněním § 16 odst. 4 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., se za žáky se sociálním znevýhodněním považují žáci z rodinného prostředí s nízkým kulturním postavením, případně z prostředí, ve kterém žáky ohrožují sociálně patologické jevy.

do Plánu hlavních úkolů ČŠI a začleněna v inspekční činnosti v mateřských, základních a středních školách ve všech krajích České republiky jako tematický úkol s cílem zjistit:

- zda školy ve vybraných oblastech vzdělávání provádějí vlastní hodnocení
- soulad zaměření vlastního hodnocení s příslušnou vyhláškou⁵,
- jaké nástroje a kritéria vlastního hodnocení školy používají
- jak školy využívají výsledky vlastního hodnocení

Při koncipování tematického úkolu byly využity zkušenosti a poznatky z inspekci s podobným zaměřením provedených v předchozích letech (Autoevaluace základních a středních škol - 2004, Vlastní hodnocení základních a středních škol - 2005).

Tabulka 4

Výkonové parametry tematického šetření

Výběrové soubory škol	341 mateřských škol, oblast výchovy ke zdraví 371 základních škol – 1. stupeň, oblast výchovy ke zdraví 85 základních škol – 2. stupeň, oblast využití prostředků ICT ve výuce 82 základních škol – 2. stupeň, oblast výuky cizích jazyků – 238 středních škol, kombinované zaměření
Cílová skupina	představitelé managementu školy (ředitel, zástupci ředitele, pedagogičtí pracovníci pověřeni funkcemi v metodických a poradních orgánech školy apod.)
Metody šetření	analýza dokumentace škol rozhovory s představiteli managementu školy rozhovory s žáky
Termín šetření	2. pololetí školního roku 2005/2006

Ve vybraných oblastech vzdělávání provedlo vlastní hodnocení 66,4 % škol (viz tabulka 5). Jen ojediněle mělo toto hodnocení charakter uceleného systému zpětné vazby, převážně šlo spíše o uplatňování jednotlivých prvků sebehodnocení nebo o jeho přípravu. V mnohých školách se vlastní hodnocení opíralo jen o pocity či názory ředitele, vycházející z jeho bezprostřední zkušenosti, nikoli o exaktní zjišťování a vyhodnocování jevů v konkrétní oblasti prostřednictvím hodnotících nástrojů (hospitací, testů, dotazníků aj.). Čím byla škola menší, tím více neformální byl proces jejího vlastního hodnocení. Za vlastní hodnocení školy ředitelé někdy považovali zveřejnění statistických údajů a informací, např. o počtu žáků, naplněnosti tříd, realizaci grantů, vybavenosti učeben apod. Tam, kde zřizovatel školy vlastní hodnocení vyžadoval, provedli ho ředitelé zpravidla ve výroční zprávě.

⁵ Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy

Tabulka 5**Četnost vlastního hodnocení sledovaných oblastí vzdělávání v navštívených školách**

Ukazatel	MŠ	1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ	SŠ	Celkem
Počet škol, v nichž bylo provedení vlastního hodnocení ve sledované oblasti zjišťováno	341	371	167	238	1117
z toho počet škol, které v dané oblasti vlastní hodnocení provedly	163 (47,8 %)	296 (79,8 %)	101 (60,5 %)	182 (76,5 %)	742 (66,4 %)

Zatímco v mateřských školách a na 1. stupni základních škol převažovalo zaměření vlastního hodnocení na podmínky vzdělávání, na 2. stupni ZŠ a zejména ve středních školách dominovalo zaměření na výsledky vzdělávání. V mnohem menší míře zaměřovaly školy své hodnocení na ostatní oblasti vzdělávání, vymezené výše uvedenou vyhláškou. Průběh vzdělávání byl předmětem vlastního hodnocení nejčastěji v mateřských školách, na sociální klima⁶ se soustřeďovala pozornost nejčastěji na 1. stupni ZŠ. Spíše okrajově školy hodnotily kvalitu personální práce a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, zcela ojedinělé bylo vlastní hodnocení efektivity vzdělávání⁷. Nejucelenější (ve smyslu pokrytí všech oblastí vymezených vyhláškou) bylo hodnocení 1. stupně ZŠ. Část škol vyhodnocovala účinnost svého minimálního preventivního programu⁸ (případně výchovného poradenství) a úspěšnost vlastních projektů nebo své účasti v projektech organizovaných jinými subjekty.

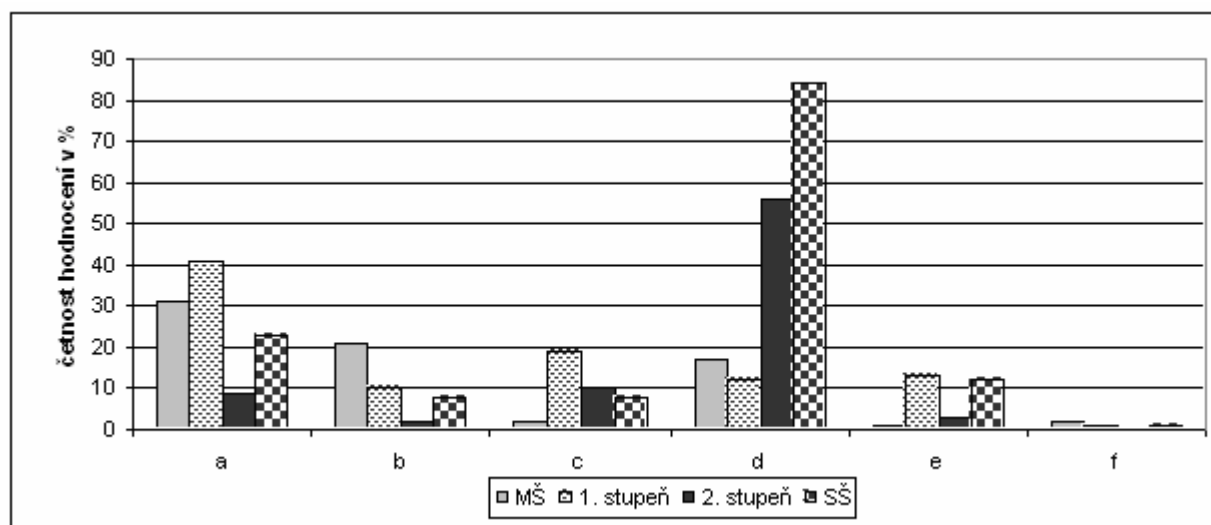
⁶ Oblast vymezená § 8, odst. 2 písmeno c) výše uvedené vyhlášky.

⁷ Oblast vymezená § 8, odst. 2 písmeno f) výše uvedené vyhlášky.

⁸ Program prevence sociálně-patologických jevů.

Graf 6

Naplnění vlastního hodnocení v určených oblastech v jednotlivých druzích škol

Legenda (oblasti vlastního hodnocení jsou vymezeny vyhláškou č. 15/2005 Sb.)

a – podmínky vzdělávání

b – průběh vzdělávání

c – podpora školy žákům a studentům, spolupráce s rodiči, vliv vzájemných vztahů školy, žáků, rodičů a dalších osob na vzdělávání

d – výsledky vzdělávání žáků a studentů

e – řízení školy, kvalita personální práce, kvalita dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

f – úroveň výsledků práce školy, zejména vzhledem k podmínkám vzdělávání a ekonomickým zdrojům

Mateřské školy opíraly svá zjištění hlavně o metodu pozorování (prohlídky, hospitace), na prvním stupni ZŠ byla nejčastěji aplikována metoda dotazování (dotazníky rodičům a žákům, rozhovory). Na druhém stupni ZŠ výrazně převažovalo testování, při kterém školy často využívaly služby projektu KALIBRO a společnosti SCIO. Rovněž ve středních školách výrazně převládalo testování žáků s využitím nabídky externích zadavatelů a zpracovatelů (CERMAT).

Školy měly jen ojediněle jasně formulovaná kritéria vlastního hodnocení. Pokud tomu tak bylo, vztahovaly mateřské školy svá zjištění nejčastěji k dřívějším výsledkům dětí (vyhodnocovaly jejich individuální rozvoj). Na 1. stupni ZŠ byla relativně nejvíce využívanou referenční základnou vlastní koncepce školy (její priority, cíle, pravidla), na 2. stupni ZŠ pak výsledky jiných žáků (tříd, škol) včetně úspěšnosti žáků v přijímacím řízení do výběrových

škol. V tomto smyslu bylo porovnávání úspěšnosti žáků zcela dominantní ve středních školách, dalším výrazným kritériem v nich bylo rovněž uplatnění žáků na trhu práce. Jen okrajově byly východiskem pro stanovení kritérií vzdělávací programy škol, výjimečné bylo rovněž využití systémů indikátorů (např. síť Zdravých škol).

Výpovědní hodnota vlastního hodnocení škol byla většinou nízká. V mateřských školách mělo vlastní hodnocení relativně největší vliv na vzdělávací strategie školy, ale celkově byl účinek vlastního hodnocení na přípravu a tvorbu školních vzdělávacích programů a vzdělávací strategie nevýrazný. Nejvíce informací pro rozhodování a rozvoj poskytovalo 1. stupni ZŠ, kde nejčastěji přinášelo zpětnou vazbu o plnění cílů školy, vypovídalo o jejich silných a slabých stránkách, bylo východiskem tvorby školního vzdělávacího programu a ovlivňovalo další vzdělávání pedagogů.

Na 2. stupni ZŠ vlastní hodnocení přispívalo k opatřením ředitele, středním školám nejvíce poskytovalo zpětnou vazbu vzhledem k jejich cílům. Málokdy vypovídalo vlastní hodnocení škol o jejich silných a slabých stránkách a výjimečně o účinnosti přijatých opatření. S výjimkou 1. stupně ZŠ prakticky nemělo vliv na další vzdělávání pedagogů.

Tabulka 6

Účinnost vlastního hodnocení škol

Druh školy	poskytuje zpětnou vazbu vzhledem k cílům školy	vypovídá o silných a slabých stránkách školy	vypovídá o účinnosti přijatých opatření	slouží k tvorbě (korekcím) ŠVP	ovlivňuje DVPP	ovlivňuje vzdělávací strategie školy	vede k opatřením ředitele
MŠ	9 %	6 %	1 %	7 %	1 %	9 %	9 %
1. st. ZŠ	23 %	10 %	4 %	16 %	12 %	6 %	11 %
2. st. ZŠ	8 %	7 %	0 %	3 %	0 %	3 %	24 %
SŠ	25 %	4 %	1 %	2 %	1 %	6 %	9 %

Oproti stavu zjištěnému v letech 2004 a 2005 došlo jen k nevýraznému rozvoji vlastního hodnocení škol, a to spíše v předškolním vzdělávání a na 1. stupni základní školy. Většina ředitelů škol se vlastním hodnocením zabývá, jejich přístup však není systematický. Školy postrádají standardizované diagnostické a evaluační nástroje pro hodnocení ostatních oblastí vzdělávání kromě jeho výsledků, kde se orientují na testování žáků externími zadavateli a zpracovateli (KALIBRO, SCIO, CERMAT, PISA, TIMSS aj.). Zjištěné výsledky žáků v testech však většinou nevedou k vyhodnocování účinnosti vzdělávacích strategií

a k opatřením v dalším vzdělávání pedagogů. Kritéria hodnocení často nejsou jasně stanovena, tzn. školy svá zjištění neporovnávají s žádnou referenční soustavou. U mladších věkových skupin žáků se školy zaměřují spíše na sledování jejich individuálního rozvoje, zatímco u starších věkových skupin se vlastní hodnocení soustřeďuje na formální výsledky vzdělávání, tj. na úspěšnost žáků v přijímacím řízení.

4.10 Veřejnosprávní kontrola efektivního využívání prostředků přidělených ze státního rozpočtu ve vybraných školách

Z finančních prostředků státního rozpočtu poskytovaných školám a školským zařízením podle ustanovení § 160 – 163 školského zákona je největší objem přidělován na mzdové prostředky, tj. na platy, odměny a ostatní platby za provedenou práci (OPPP) a s nimi související zákonné odvody, tj. na sociální a zdravotní pojištění a na fond kulturních a sociálních potřeb. Tato oblast byla spolu s prostředky vynakládanými na další vzdělávání pedagogických pracovníků předmětem kontroly. V daném školním roce bylo kontrolováno 496 škol, z toho 161 mateřských, 247 základních a 88 středních. Bylo zjištěno 1 456 různých porušení předpisů. Ve 44 případech se jednalo o porušení rozpočtové kázně, z toho bylo 43 předáno jako podnět krajským úřadům a jeden finančnímu úřadu.

Tabulka 7

Přehled počtů a výsledků kontrol

Druh školy	Počet kontrol	Počet škol se zjištěným porušením předpisů	Počet bodů porušení	Z toho porušení rozpočtové kázně
Mateřská škola	161	48	412	9
Základní škola	247	86	761	17
Střední škola	88	38	283	18
Celkem	496	172	1456	44

Kontrolované oblasti:

Oprávněnost použití finančních prostředků poskytnutých ze SR z kapitoly MŠMT

Tato oblast byla kontrolována ve 294 školách. Kontrola byla zaměřena zejména na dodržování účelovosti a časového určení při čerpání finančních prostředků poskytnutých

ze SR a na dodržování závazných limitů regulace zaměstnanosti (limit prostředků na platy a limit prostředků na OPPP).

Ve 43 případech byl nesprávný postup škol ve využívání finančních prostředků státního rozpočtu kvalifikován jako porušení rozpočtové kázně ve smyslu ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů a v 1 případě se jednalo o porušení rozpočtové kázně ve smyslu ustanovení § 44 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů. Závěry z kontrol byly předávány zřizovatelům, krajským úřadům a v jednom případě finančnímu úřadu.

Dodržování právních předpisů souvisejících s čerpáním finančních prostředků poskytnutých ze SR

Finanční vypořádání vztahů se státním rozpočtem

Předmětem kontroly bylo, zda škola včas předává poskytovateli dotace správné a úplné podklady pro vypořádání vztahů se státním rozpočtem ve smyslu ustanovení § 6 vyhlášky č. 551/2004 Sb., kterou se stanoví zásady a termíny finančního vypořádání vztahů se státním rozpočtem, státními finančními aktivy nebo Národním fondem. Nebyly zjištěny nedostatky.

Mzdová agenda

V dodržování příslušných ustanovení zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a nařízení vlády č. 330/2003 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů, a to zejména v oblastech zařazení zaměstnanců do platových tříd a stupňů, poskytování příplatků za vedení a zvláštních příplatků, stanovení a vyplácení nenárokových složek platu, výše osobních příplatků a odměn, a dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr bylo zjištěno 482 porušení těchto předpisů.

Vnitřní kontrolní systém

Předmětem kontroly bylo ověřit, zda škola v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů zavedla a udržuje vnitřní kontrolní systém a zda je ve škole zajištěno jeho fungování.

Bylo zjištěno 464 případů porušení předpisu. Vnitřní kontrolní systém nebyl správně zaveden ve dvou školách, v ostatních nebyl využíván nebo nebyl funkční a řídicí kontrola nebyla ze strany managementu zajištěna. Tím bylo vytvořeno vysoké riziko nesprávného nakládání s finančními prostředky veřejných rozpočtů.

Evidence finančních prostředků poskytnutých ze SR v účetnictví

Předmětem kontroly v této oblasti bylo zjišťování, zda jsou finanční prostředky státního rozpočtu řádně evidovány v účetnictví a zda je jejich čerpání evidováno odděleně a správně na všech účtech, kterými procházely.

V kontrolovaných školách bylo shledáno 468 různých porušení ustanovení zákona o účetnictví. Vedení evidence prostředků státního rozpočtu bylo neúplné a neprůkazné a ve většině případů nebylo odděleno sledování prostředků státního rozpočtu podle stanovených účelových znaků.

4.11 Zkvalitňování výuky cizích jazyků ve školách

Zaměření inspekční činnosti na získávání poznatků o výuce cizích jazyků vychází z definování konkrétních úkolů 1. strategického směru Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2005 „Zkvalitnění a modernizace vzdělávání (kurikulární reforma)“. Jde především o programy zkvalitnění výuky cizích jazyků jako jedné z oblastí specifické podpory kurikulární reformy. Ve školním roce 2005/2006 se sledování tato problematiky stalo jedním z hlavních tematických úkolů ČŠI. K jeho splnění bylo uskutečněno šetření na 2. stupni 74 základních škol a v 86 středních školách (10 gymnáziích a 76 SOŠ a SOU).

Souhrnné výsledky šetření

Podpora jazykového vzdělávání ve školách

Se vstupem České republiky do Evropské unie a s rozšířením trhu práce je pro žáky a jejich zákonné zástupce při výběru školy jedním z rozhodujících kritérií rozsah a kvalita nabídky vzdělávání v cizích jazycích a s ním souvisejících aktivit. Bylo zjištěno, že trvale narůstá zájem o angličtinu a klesá zájem o němčinu. Především ve středních školách se okruh vzdělávacích zájmů rozšiřuje o další cizí jazyky.

Vzdělávací programy 56 základních škol a 85 středních škol zajišťují souběžnou výuku anglického a německého jazyka. Některé školy rozšiřují nabídku výuky o další cizí jazyky, v 16 školách se však především s ohledem na personální možnosti vyučoval pouze jeden cizí jazyk. Sedm základních škol realizovalo rozšířenou výuku cizích jazyků. V žádné škole nebyl vyučován ani všeobecně vzdělávací ani odborný předmět v cizím jazyce.

Personální podmínky výuky cizích jazyků

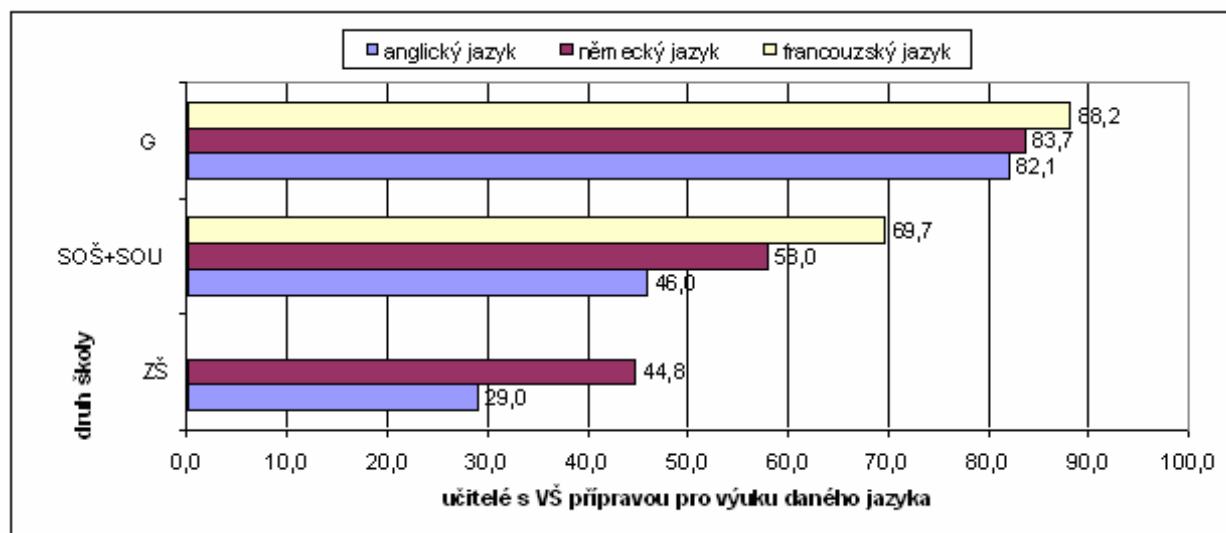
Ve více než třetině sledovaných základních a středních škol se personální podmínky pro výuku cizích jazyků v posledních dvou letech zlepšily. Nastoupilo více učitelů, kteří získali odbornou kvalifikaci vysokoškolským studiem. Ze současného stavu pedagogů také část úspěšně zakončila některou z forem DVPP zaměřeného na jazykovou a metodickou přípravu učitelů bez příslušné odborné kvalifikace. Mezinárodně uznávaný certifikát osvědčující určitou úroveň znalostí cizího jazyka získalo i 18 učitelů, kteří dosud příslušnou odbornou kvalifikaci nemají. Zjištění inspekce ukazují, že dříve zaznamenávaný značný odliv kvalifikovaných učitelů cizích jazyků ze škol se zpomalil a ke zhoršení podmínek došlo už jen ve 4 % škol.

Značně nepříznivý kvalifikační potenciál učitelů cizích jazyků byl zjištěn v základních školách. Podíl učitelů s vysokoškolskou přípravou pro výuku cizích jazyků byl u angličtiny jen 29 % a u němčiny 44,8 % a např. angličtinu vyučovalo i 19,8 % pedagogů bez vysokoškolského vzdělání. Ve středních školách byly nejpříznivější personální podmínky v gymnáziích. Podíl učitelů se vzděláním odpovídajícím vyučovanému předmětu a druhu školy v nich byl u angličtiny 82,1 %, němčiny 83,7 % a francouzštiny 88,2 %. Také v ostatních středních školách (SOŠ a SOU) byl zjištěný stav podstatně příznivější než v základních školách. Podíl učitelů s vysokoškolskou přípravou pro výuku cizích jazyků

v SOŠ a SOU byl 46 % (AJ), 58 % (NJ) a 69,7 % (FJ). Z celkového počtu učitelů cizích jazyků ve všech navštívených středních školách nemělo vysokoškolské vzdělání jen 6,5 %, podstatná část z nich však vysokou školu studuje (souhrnný přehled viz graf 7).

Graf 7

Podíl učitelů s vysokoškolskou přípravou pro výuky cizích jazyků na výuce daných jazyků v základních a středních školách ve školním roce 2005/2006

Souhrnné porovnání počtů učitelů s vysokoškolskou přípravou pro výuku uváděných cizích jazyků v základních i středních školách ukazuje, že jejich zastoupení bylo relativně nejvyšší ve výuce francouzského jazyka. Podíl rodilých mluvčích na realizované výuce cizích jazyků ve školách vůbec byl nepatrný.

Školy zareagovaly na probíhající kurikulární reformu a ve srovnání s předchozími lety výrazně vzrostla jejich účast v dalším vzdělávání. Učitelé základních škol navštěvovali semináře k metodickému a materiálnímu zajištění stávající výuky, ve středních školách se soustředili na změny vyplývající z reformy obsahu a cílů jazykového vzdělávání. V systému dalšího vzdělávání (stejně jako ve vysokoškolské přípravě) učitelů jazyků není dostatečně řešena příprava k práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Celkově bylo zapojení učitelů do dalšího vzdělávání nižší v základních školách než ve středních, třebaže výsledky analýzy ukazatelů odborné kvalifikovanosti učitelů zvláště angličtiny v ZŠ jsou nepříznivé.

V předchozích třech letech 20 učitelů základních a 103 učitelů středních škol získávalo zkušenosti v projektech Evropské unie a 58 dalších si zvyšovalo odbornost účastí v zahraničních stážích.

Vlastní hodnocení školy

Ve dvou třetinách navštívených základních škol ředitelé zatím nezpracovávali vlastní hodnocení této oblasti vzdělávání. Tím nevyužili jeho zpětnovazební funkci a možnost ovlivnit řízení kvality práce škol a jejich výsledků. Důsledkem mimo jiné bylo, že ani nekonkretizovali koncepční záměry školy ve výuce cizích jazyků (přehled o souběhu koncepční práce a vlastního hodnocení je uveden v tabulce 8).

Tabulka 8

Četnost zpracování koncepce a vlastního hodnocení rozvoje výuky cizích jazyků v navštívených základních a středních školách ve školním roce 2005/2006

Dokument	Základní školy		Střední školy	
	počet	%	počet	%
Koncepce i vlastní hodnocení	23	31,1	27	31,4
Pouze koncepce, bez vlastního hodnocení	0	0,0	12	14,0
Pouze vlastní hodnocení, bez koncepce	8	10,8	8	9,3
Bez koncepce i vlastního hodnocení	43	58,1	39	45,3
Celkem škol	74	100,0	86	100,0

Činnost metodických sdružení v základních školách spočívala v operativním řešení organizačních a výchovných problémů a v předávání informací. Přijímaná opatření směřovala spíše do materiální a personální oblasti. Malá pozornost byla věnována analýze dosahovaných výsledků, popř. sledování výstupní úrovně jazykových znalostí a dovedností žáků.

Většina středních škol naopak prokazatelně zjišťovala výstupní úroveň žáků, avšak jen třetina využila získané údaje jako podklad pro vlastní hodnocení. V souvislosti s novým pojetím maturitní zkoušky a změnou cílů v jazykovém vzdělávání byla přijata funkční opatření ke zkvalitnění výuky cizích jazyků (volitelné předměty, DVPP, zapojení do mezinárodních projektů, změna forem a metod práce) a zvýšil se podíl středních škol s funkčními metodickými orgány.

Rozvojové projekty a další aktivity

Do tří a více sledovaných mimoškolních aktivit, tj. poznávacích zájezdů, mezinárodních projektů, spolupráce se zahraniční školou, soutěží v cizím jazyce na krajské

úrovni, certifikovaných jazykových zkoušek, se zapojilo pouze 11 % základních škol. Pětina škol nevytvořila žádné podmínky pro uplatnění komunikativních dovedností žáků mimo vlastní vyučování a dalších 32 % nabídlo žákům z těchto činností pouze poznávací zájezd.

Tabulka 9

Účast žáků navštívených základních a středních škol v jednotlivých aktivitách organizovaných na podporu výuky cizích jazyků ve školním roce 2005/2006

Typ aktivity	Počet účastníků			
	základní školy	střední školy		
		gymnázia	ostatní SŠ	SŠ celkem
Olympiády v cizím jazyce, krajské cizojazyčné soutěže	2 319	252	1 259	1 511
Mezinárodní projekty EU (aktivní účastníci)	598	162	737	899
Partnerství se zahraniční školou (aktivní účastníci)	720	498	1 275	1 773
Výměnné pobyty	288	362	762	1 124
Praxe v zahraničí	16	11	430	441
Poznávací zájezdy	2 003	781	4 695	5 476
Certifikované jazykové zkoušky	32	91	107	198
Celkem	5 976	2 157	9 265	11 422

Motivačních činností organizovaných středními školami nad rámec učebních osnov, se nejčastěji účastnili žáci gymnázií. Do mezinárodních projektů bylo zapojeno 53 středních škol, 62 školy spolupracovaly se zahraniční školou. Žáci 20 středních škol se zúčastnili praxí a stáží v zahraničí. Dosažené znalosti umožnily 198 žákům získat certifikované diplomy. Přesto pětina středních škol nenabídla žádnou činnost, při které by žáci uplatnili své jazykové dovednosti.

4.12 Vzdelávání ve čtenářské gramotnosti ve školách, které se zúčastnily šetření v rámci mezinárodního projektu PISA

Úkolem pilotního šetření ČŠI bylo zjistit a vyhodnotit podmínky, průběh a výsledky vzdělávání v oblasti čtenářské gramotnosti ve vybraných školách podle závěrů mezinárodního šetření v projektu PISA.

Inspekce se uskutečnila v 10 školách v 6 krajích České republiky. Ze sledovaných škol bylo 7 základních škol a 3 víceletá gymnázia. Do zkoumaného vzorku byly pro srovnání zařazeny také školy, jež neprošly testováním PISA, tyto školy se ale pravidelně zúčastňují jiných testování (PIRLS, CERMAT, SCIO, KALIBRO). K získání výsledků byla analyzována školní dokumentace, byly provedeny rozhovory s řediteli škol a rozhovory s učiteli po hospitacích. Hospitace byly prováděny v 7. ročnících ZŠ a příslušných ročnících víceletých gymnázií v předmětu český jazyk a literatura. Protože problematika práce s textem prolíná do všech oblastí, bylo připojeno také sledování v přírodopisu a v matematice. Inspekce sledovala především schopnost jedince porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti.

Školy, které se testování PISA zúčastnily, obdržely informace o výsledcích. K celkovému písemnému a grafickému přehledu úspěšnosti školy obdržely i souhrnné zhodnocení jednotlivých úloh. Po seznámení se s výsledky, byla další práce ředitelem školy většinou delegována na předmětovou komisi českého jazyka. Na základě získaných informací předmětová komise stanovila postupy a nástroje pro další rozvoj čtenářské gramotnosti. Zpětnou vazbu získávají učitelé také od žáků, kteří se testování zúčastnili. Ve výuce se pak zaměřují na typy úkolů, se kterými měli žáci problémy. V jedné ze škol se přímo zaměřili na oblast, která dělala žákům největší potíže – špatné porozumění textu. Testování PISA bylo ve většině škol doplněno také vlastním testováním a komerčními testy.

Školy, které daným šetřením PISA neprošly, využívají jiná testování, s jejichž výsledky byli seznámeni i rodiče. Výsledkům souvisejícím se čtenářskou gramotností se rovněž dále věnuje předmětová komise českého jazyka.

Poznatky ze závěrů testování PISA všechny školy využily pro plánování vzdělávacího procesu. V přípravných materiálech ŠVP byla kromě jedné ZŠ čtenářská gramotnost zařazena k prioritám vzdělávání a i v současnosti je ve školách plánovitě rozvíjena. V jedné ze škol zavádějí nový samostatný předmět Komunikace a dramatická výchova. Důraz na výuku jazyků a komunikaci kladou v jiné škole zase zavedením předmětu Mediální výchova, při níž

jsou využívány nejrůznější strategie jako např. myšlenkové mapy, tvůrčí psaní atd. Školy nabízejí také volitelné předměty a nepovinné předměty (dramatická výchova, literární činnosti, individuální péče, semináře a praktika z přírodopisu) a zájmové útvary (zpíváme pro radost, čeština hrou), jimiž podporuje rozvoj čtenářské gramotnosti. Na prvním stupni je to předmět Dramatická výchova, která byla jednou ze škol zařazena do učebního plánu.

V převážné části škol se vydávají školní noviny, do jejichž tvorby jsou zapojeni také žáci. Literární příspěvky žáků školy umísťují také na své webové stránky. V některých školách se na jejich tvorbě podílejí sami žáci.

Vyučující ve sledovaných školách věnují značnou pozornost žákům se specifickými vzdělávacími potřebami, podporují jejich integraci a zapojení do výuky. Mají vypracovány individuální vzdělávací plány, nacvičují čtenářské dovednosti a způsoby práce s textem. V jedné škole byl v učebních plánech zařazen volitelný předmět Náprava poruch učení.

Materiální podmínky pro rozvoj čtenářských dovedností jsou ve školách rozdílné. Standardně jsou vybaveny učebnicemi, pracovními listy, učitelé s žáky navštěvují městskou knihovnu a zúčastňují se literárních besed. Některé školy vlastní počítačový software pro výuku čtení. Všechny školy mají školní knihovnu s možností přístupu žáků i po vyučování. Čtenářská gramotnost je podporována i mimoškolními aktivitami (kulturní vystoupení žáků, výstavy literárních prací apod.). V jedné škole mají žáci přístup do Klubu mladých čtenářů a Klubu mladých diváků, mají založený dramatický kroužek.

Ve školním roce 2005/2006 se pedagogové základních škol v dalším vzdělávání především zaměřili na školení k tvorbě ŠVP. V předchozích letech se vyučující českého jazyka zúčastnili školení zaměřeného na alternativní metody v literární výchově, integrovanou výuku v hodinách českého jazyka, práci s literárním textem, s informacemi, na rozvoj komunikativních dovedností formou hry. Zúčastnili se literárně-dramatických seminářů, seminářů k základům dramatické výchovy, praktické práce s literaturou v dětském souboru, výuky slohu (hrátky s češtinou, moderní trendy recitace, interpretace textu), práce s učebnicí a integrované výuky v hodinách českého jazyka.

Ve víceletých gymnáziích bylo další vzdělávání pedagogických pracovníků prioritně zaměřeno na nové maturity, tvorbu vzdělávacího programu a kooperativní učení.

4.13 Přijímání ke vzdělávání ve střední škole

ČŠI provedla ve školním roce 2005/2006 k dané problematice rozsáhlé tematické šetření. Hlavní metodou bylo dotazníkové šetření s žáky organizované ve dvou etapách. Od října do prosince 2005 v prvních ročnících 208 středních škol a v nich se 14 026 žáky, tj. s těmi, kteří již střední školu navštěvovali, a v 2. pololetí školního roku se 7 138 žáky 9. ročníků ze 185 navštívených základních škol, tj. s těmi, kteří se ke studiu ve střední škole teprve hlásili. Reprezentativní šetření navíc v 1. etapě doplnilo odpověďmi na zadané otázky také 190 ředitelů středních škol.

Na základě odpovědí ředitelů lze usuzovat, že většina přijala změny v přijímacím řízení kladně. Podle jejich vyjádření nový systém více vyhovuje potřebám školy, je spravedlivější a transparentnější. Školy také méně administrativně zatěžuje. Není limitován počet kol přijímacího řízení. Šetření také potvrdilo, že nenastal hromadný odliv zájmu uchazečů o studium v prestižních gymnáziích a odborných školách.

Rozhodování o SŠ ovlivnil fakt, že v 1. kole bylo možné podat přihlášku pouze na jednu školu		
Odpověď	9. roč. ZŠ	1. roč. SŠ
ANO	45,6 %	44,1 %
NE	54,4 %	55,9 %

O výběru školy rozhodovala vyšší pravděpodobnost přijetí		
Odpověď	9. roč. ZŠ	1. roč. SŠ
ANO	58,0 %	50,9 %
NE	42,0 %	49,1 %

Naplnění zájmu žáka o vybranou školu		
Odpověď	9. roč. ZŠ	1. roč. SŠ
Zcela odpovídá	51,3 %	41,0 %
Blízká zájmu	44,9 %	50,5 %
Odlišná od zájmu	3,8 %	8,5 %

Z analýzy výsledků šetření s žáky základních škol a z jejich porovnání s údaji od žáků ze středních škol vyplývá, že existuje poměrně silná skupina, kterých se úpravy právních předpisů k přípravě a průběhu přijímacího řízení na střední školy výrazněji nedotkly.

Zpracované údaje v první tabulce ukazují, že ustanovení nového školského zákona o podání přihlášky pro 1. kolo přijímacího řízení pouze na jednu střední školu neovlivnilo rozhodování více než poloviny všech dotázaných žáků 9. ročníků ZŠ. Odpovědi „čerstvých“ středoškoláků se téměř neliší od odpovědí žáků 9. ročníků.

Odpověď na další otázku však obě skupiny již trochu diferencuje. Žáci 9. ročníků častěji než sledovaná skupina středoškoláků uvedli, že jejich rozhodování souviselo s očekávanou vyšší pravděpodobností přijetí do vybrané školy.

Pokud žáci 9. ročníků ZŠ volili střední školu s vyšší pravděpodobností přijetí, zpravidla je také v jejich rozhodování ovlivňovala skutečnost, že mohou v 1. kole přijímacího řízení podat přihlášku pouze na 1 školu. Takových žáků bylo 30,5 %.

O vcelku příznivém současném stavu také vypovídá zjištění, že i přes jistou „korekci“ výběru školy se každý druhý žák ZŠ přihlásil ke studiu ve střední škole, která zcela odpovídá jeho zájmu. Navíc naprostá většina zbývajících považuje vybranou školu za blízkou svému zájmu. Nespokojenost vyjádřila na rozdíl od skupiny středoškoláků podstatně menší část. Údaj 3,8 % představuje pouze 268 respondentů ze skupiny žáků 9. ročníků ZŠ, kteří k této otázce zaznamenali odpověď. Rozdíly v rozložení odpovědí v obou skupinách jsou statisticky velmi významné. Z dosud uvedených zjištění lze usuzovat, že většina žáků základních škol:

- má poměrně jasnou představu o zaměření svého budoucího středoškolského vzdělávání
- nebyla ve výběru školy výrazněji omezena úpravou právních předpisů
- očekává po přijetí na vybranou školu uspokojení svého zájmu o vyšší stupeň vzdělávání.

Dotazovaní žáci 9. ročníků ZŠ vypovídali, že ještě v základních školách jim nejčastěji poskytovali informace o střední škole, na kterou se hlásili, především výchovní poradci (53,3 % proti 46,5 % žáků SŠ) a třídní učitelé (20,2 % proti 33,1 %). Ředitele škol uvedlo 5,3 % (proti 6,7 %) respondentů. Ze zjištění vyplývá, že vzrůstá v tomto směru význam výchovných poradců a úloha třídního učitele ustupuje do pozadí. Téměř čtvrtina žáků ZŠ (24,7 %) však svoji základní školu jako zdroj informací o vybrané střední škole neuvedla.

Při získávání informací kontaktem orientovaným přímo na střední školu využívali žáci ZŠ nejvíce www stránky vybíraných škol (61,5 % proti 68,8 %) a osobní návštěvu těchto škol (51,5 % proti 65,7 %). Méně již byly využívány telefonické dotazy (12,3 % proti 9,2 %), více než v odpovědích čerstvých středoškoláků se však objevilo dotazování prostřednictvím elektronické pošty (9,5% proti 2,7 %).

4.14 Veřejnosprávní kontrola využívání finančních prostředků poskytnutých na tvorbu a ověřování pilotních školních vzdělávacích programů na 2. stupni vybraných základních škol v projektu Pilot Z

Veřejnosprávní kontrola využívání finančních prostředků poskytnutých školám na projekt Pilot Z („Tvorba a ověřování pilotních školních vzdělávacích programů na 2. stupni vybraných základních škol“) byla provedena ve 13 pilotních základních školách. Kontrolovaným obdobím byl časový úsek od 1. září 2004 do 31. prosince 2005, tj. od začátku realizace projektu do posledního uzavřeného čtvrtletí v době provádění kontroly. Inspekce

zjistila, že projekt je v kontrolovaných pilotních školách realizován v souladu se stanovenými cíli a podmínkami stanovenými v zadání projektu.

Ve sledovaných školách byla čerpána dotace v celkové výši 5 336 211,-- Kč. Účelovost využívání finančních prostředků přidělených ze státního rozpočtu byla dodržena. Přidělené prostředky byly v souladu s pravidly projektu čerpány na platy, zákonné odvody, tj. pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na všeobecné zdravotní pojištění a přiděl do FKSP. Kontrolované školy pravidelně zpracovávaly čtvrtletní výkazy o čerpání účelově přidělených finančních prostředků a tyto výkazy předávaly ve stanovených termínech poskytovateli dotace, tj. krajským úřadům. Přidělené finanční prostředky byly v účetnictví řádně evidovány. Inspekce nenavrhovala žádná opatření.

5 Souhrnné poznatky z další inspekční činnosti

5.1 Střediska výchovné péče

Ve 2. pololetí školního roku 2005/2006 provedla ČŠI mimo plán hlavních úkolů na základě požadavku MŠMT státní kontrolu dodržování právních předpisů v deseti střediscích výchovné péče. Seznam vybraných zařízení stanovilo MŠMT a určilo i následující zaměření kontroly:

Plnění personálních podmínek podle zákona č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Plnění podmínek psychické způsobilosti a bezúhonnosti dané ustanoveními § 18 odst. 3 a 4 a § 19 odst.1 a 2 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Dodržování materiálních podmínek podle ustanovení § 6 a 8 vyhlášky č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

Dodržování § 11 vyhlášky č. 458/2005 Sb. - vnitřní řád střediska výchovné péče.

Vypracování a vedení individuálních výchovných plánů klientů ve smyslu § 3 odst. 4 a 5 vyhlášky č. 458/2005 Sb.

Dodržování § 10 vyhlášky č. 458/2005 Sb.- náležitosti závěrečné zprávy.

Dodržování § 9 odst. 1 vyhlášky č. 458/2005 Sb. – přijímání klienta do internátního oddělení.

Kontrolou bylo zjištěno, že 6 středisek poskytuje výchovnou péči v souladu s právními předpisy. K drobným pochybením došlo ve dvou SVP, v průběhu kontroly byly zjištěné nedostatky odstraněny. Ve dvou případech se jednalo o následující vážnější porušení právních předpisů:

- do internátního oddělení byly děti přijímány bez doporučení ambulantního oddělení a tím porušeno ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 458/2005 Sb.
- v osobní dokumentaci některých pedagogických pracovníků nebylo doloženo zjištění psychické způsobilosti psychologickým vyšetřením a tím porušeno ustanovení § 18 odst. 2 zákona č. 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- vyskytly se chyby ve vedení individuálních výchovných plánů klientů a tím bylo porušeno ustanovení § 3 odst. 5 vyhlášky č. 458/2005 Sb.

- nebyly dodrženy materiální podmínky pro poskytování výchovné péče a tím porušeno ustanovení § 8 odst. 2 písm. a), b) vyhlášky č. 458/2005 Sb.

5.2 Školní stravování

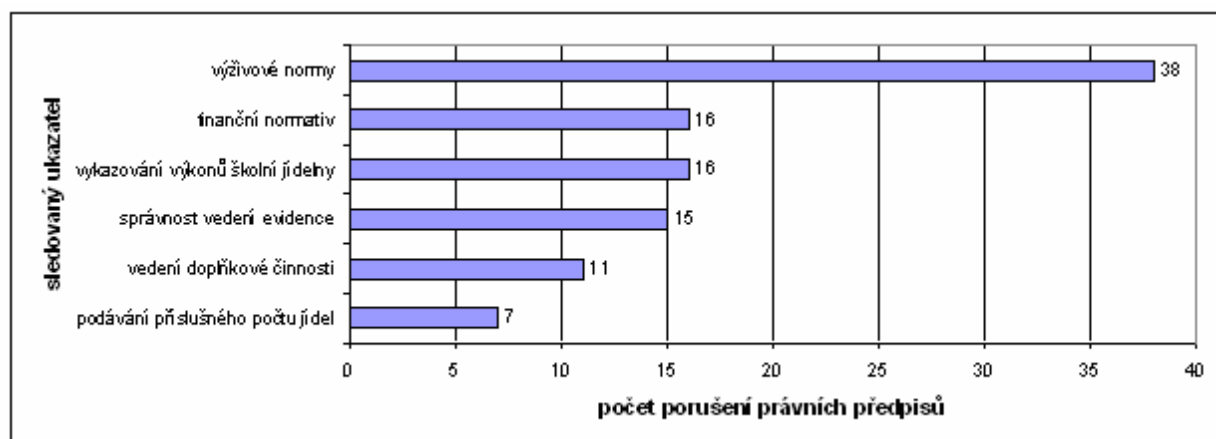
Zaměření kontroly poskytování služeb školního stravování a posuzování jeho úrovně vychází z ustanovení § 119, 122, 123, zákona č. 561/2004 Sb., a na ně navazující prováděcí vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování. ČŠI provádí kontrolu v zařízeních školního stravování v cyklu 3 let a dále na podnět. Specifickou úlohu má kontrola podmínek a vydávání stanoviska při zajištění náhradního stravování pro žáky a studenty, pro něž není možné zajistit stravování ve školní jídelně, a posuzování úrovně školního stravování jako součásti podmínek výchovy ke zdraví.

V daném školním roce ČŠI hodnotila a kontrolovala 329 zařízení školního stravování a v 96 případech posuzovala podmínky zajištění náhradního stravování pro děti, žáky a studenty. Kontrolováno bylo zejména:

- plnění výživových norem, tj. posouzení sestavovaných jídelních lístků, sledování průměrné měsíční spotřeby potravin v návaznosti na věkovou skupinu strávníků a podávaný druh pokrmu, ověření vhodnosti použitých potravin při přípravě pokrmů
- stanovení finančních limitů na nákup potravin, tj. ověření, zda stravovací zařízení stanovilo finanční limity s ohledem na správné zařazení strávníků podle věkových skupin, zda jsou finanční limity čerpány ve prospěch strávníků
- dodržení podmínek školního stravování, tj. posouzení podmínek, za kterých jsou děti, žáci a studenti stravováni a zda mají strávníci dostatek informací o všech skutečnostech spojených se stravováním

Graf 8

Přehled porušení právních předpisů v ukazatelích školního stravování

Kontrola potvrdila, že příslušné předpisy jsou nejčastěji porušovány nedodržováním výživových norem – zjištěný počet činí 36,9 % všech porušení. Dlouhodobým problémem je nedostačující zařazování ryb a luštěnin do jídelních lístků. Populace strávníků školního stravování není z domova zvyklá tyto potraviny konzumovat a pracovníci, kteří sestavují jídelní lístky, vyhoví spíše jejich přání a zásady zajištění pestrosti stravy nedodrží.

Finanční limity na nákup potravin byly sice ve všech kontrolovaných zařízeních stanoveny správně, ale v 16 nebyly dodržovány. V jednom případě byla celková hodnota spotřebovaných potravin v kontrolovaném roce o 26 330,15 Kč vyšší než celoroční úhrn finančních limitů na nákup potravin, ve druhém případě naopak nižší – byla vykázána úspora ve výši 445 256,10 Kč. V jednom případě bylo zjištění České školní inspekce impulsem pro předání podnětu ke kontrole orgánu veřejného zdraví, protože řešení problému nespadalo do kompetence ČŠI. Na základě kontroly provedené na tento podnět byla zařízení školního stravování uložena bloková pokuta.

5.3 Podněty a stížnosti v působnosti ČŠI

Ve školním roce 2005/2006 obdržela Česká školní inspekce 222 podnětů, na jejichž základě provedla inspekční činnost. Nejvíce podnětů bylo k základnímu vzdělávání – 110 a ke střednímu vzdělávání – 65. K předškolnímu vzdělávání bylo 10 podnětů, k ostatním druhům vzdělávání a školským službám 37 podnětů. Nejvíce se podněty týkaly personálního zabezpečení výuky (11,8 %) a úrovně a průběhu vzdělávání (9,5 %). S řediteli škol byly dohodnuty lhůty k odstranění nedostatků.

Inspekční činnost pro účely přiznání dotací byla vykonána ve 13 soukromých školách. Lépe než průměrně bylo hodnoceno 6 škol, jedna škola byla horší než průměrná.

Ve školním roce 2005/2006 byly České školní inspekci doručeny celkem 303 stížnosti proti školám a školským zařízením. Ve srovnání se školním rokem 2004/2005 se celkový počet stížností zvýšil o 37.

Tabulka 10

Přehled stížností podle druhu a typu školy a školského zařízení

Druh školy	Počet stížností	Naplánována inspekční činnost	Postoupeno k prošetření a vyřízení stížností
Mateřská škola	23	5	8
Základní škola	169	14	55
Střední škola	72	7	27
Vyšší odborná škola	1	0	0
Speciální škola	5	0	2
Základní umělecká škola	1	0	0
Školské zařízení*	32	0	5
Celkem	303	26	97

* Ke školským zařízením, proti kterým směřovaly stížnosti, patří např. školská účelová zařízení, školská zařízení pro zájmové a další vzdělávání (sem spadá i školní družina), zařízení školního stravování a školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči.

Z uvedené tabulky vyplývá, že i v letošním školním roce bylo nejvíce stížností podáno proti základním školám. Z celkového počtu stížností 97 nespadlo do kompetence České školní inspekce a bylo postoupeno k prošetření a vyřízení ředitelům škol, zřizovatelům škol, včetně Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. V několika případech Česká školní inspekce podala oznámení Policii České republiky.

V důsledku zjištění závažných nedostatků nebo porušení platných právních předpisů byla ve 26 školách naplánována inspekční činnost, která byla vykonána vždy v nejbližším možném termínu.

Obdobně jako v předešlých letech nejvíce stížností podávali především rodiče žáků. Nadále zůstává i poměrně vysoký počet anonymních stížností, ale jen zřídka je ze strany stěžovatele využita možnost uplatnit žádost o zachování anonymity v průběhu šetření stížnosti. Stížnosti také podávali prarodiče žáků a např. i zástupci obce, zřizovatel školy apod.

V letošním školním roce bylo 32 % stížností vyhodnoceno jako důvodných, oproti tomu 52 % stížností bylo nedůvodných. Neprokazatelných stížností bylo 15 % a stížnosti, které byly vzaty zpět, tvořily 1 % z celkového počtu všech podaných stížností.

Mezi důvodné stížnosti patřily zejména nedostatky v komunikaci školy se zákonnými zástupci, v úrovni vzdělávání, a to včetně vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a dále v pravidlech stanovených školním řádem.

Tabulka 11

Nejčastější předmět stížností

Předmět stížnosti	Prošetřených bodů	Důvodných bodů					
		ZŠ	SŠ	MŠ	ŠZ*	celkem	podíl
Komunikace se zákonnými zástupci	56	14	3	5	1	23	41 %
Úroveň a průběh vzdělávání	52	7	4	2	1	14	27 %
Personální zabezpečení výuky	42	4	2	2	2	10	24 %
Hodnocení a klasifikace prospěchu	33	7	4	0	0	11	33 %
Hodnocení chování	32	9	1	0	0	10	31 %
Bezpečnost dětí a žáků	26	5	0	2	0	7	27 %

* Školská zařízení

Z prošetřování těchto případů vyplývá, že ze strany školy není doposud dostatečně naplňováno právo žáků a jejich zákonných zástupců na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání, a zároveň povinnost ředitele školy zajistit jejich informovanost. Zároveň se ukazuje, že ještě není všeobecně známa a využívána významná role školské rady. V několika případech bylo zjištěno, že z hlediska zajištění bezpečnosti dětí, žáků nebo studentů došlo ze strany školy k pochybení.

Tabulka 12**Přehled stížností dle místní příslušnosti**

Inspektorát	Počet stížností	Počet bodů šetřených	Počet bodů oprávněných	Podíl oprávněných bodů z šetřených
Pražský	33	94	32	34 %
Středočeský	28	110	45	41 %
Plzeňský	7	16	5	31 %
Karlovarský	6	19	8	42 %
Ústecký	30	40	6	15 %
Jihočeský	7	25	8	32 %
Liberecký	3	6	2	33 %
Královéhradecký	7	14	3	21 %
Pardubický	5	20	7	35 %
V kraji Vysočina	19	54	18	33 %
Jihomoravský	23	49	22	45 %
Olomoucký	13	26	7	27 %
Moravskoslezský	15	48	10	21 %
Zlínský	10	26	6	23 %
Celkem	206	547	179	33 %

Z údajů v tabulce 12 je zřejmé, že nejvíce stížností bylo v daném školním roce podáno a nejvíce bodů šetřeno v Pražském a Středočeském inspektorátu, naopak nejmenším počtem stížností a v nich šetřených bodů se zabývali pracovníci Libereckého a Královéhradeckého inspektorátu. Relativně nejméně oprávněných bodů stížností bylo šetřeno v Ústeckém inspektorátu.

Všechny stížnosti, které svým obsahem spadaly do působnosti České školní inspekce, byly prošetřeny, a výsledek šetření byl předán zřizovateli školy k dalšímu řízení. Ten přijímal opatření k odstranění zjištěných nedostatků a následně informoval Českou školní inspekci o nápravě.

5.4 Úrazy ve školách a školských zařízeních

Souhrnné poznatky o úrazovosti mládeže ve školách a školních zařízeních zveřejňuje ČŠI za celý školní rok poprvé. Podrobnější sledování této oblasti umožnilo ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a následně prováděcí vyhláška č. 64/2005 Sb. o evidenci úrazu dětí, žáků a studentů, které školám ukládají zasílat záznam o úrazu také příslušným inspektorátům ČŠI. Následná analýza uvádí pouze ty úrazy, ke kterým byl vyhotoven záznam, protože po něm následovala

nepřítomnost zraněného dítěte, žáka či studenta ve výuce, úraz byl smrtelný nebo vyhotovení záznamu bylo zvlášť vyžádáno.

Celková úrazovost

V hodnoceném období školního roku 2005/2006 bylo krajským inspektorátům doručeno celkem **33.341** záznamů o úrazech. V porovnání s celkovým počtem dětí, žáků a studentů ve všech druzích škol vychází vypočítaný index takto sledované úrazovosti 18,4 (počet úrazů na 1000 osob). V počtu zraněných převažuje 55 % chlapců oproti 45 % děvčat.

Tabulka 13

Počty dětí, žáků a studentů v jednotlivých druzích vzdělávání k 1. září 2005

Druh vzdělávání	Počet dětí (žáků, studentů)	Z toho	
		dívky	chlapci
Předškolní vzdělávání	282.183	134.727	147.456
Základní vzdělávání	916.575	442.206	474.369
Střední vzdělávání	557.605	287.263	270.342
Vyšší odborné vzdělávání	28.792	20.265	8.527
Celkem	1,805.155	884.461	920.694

Z doručených záznamů vyplývá, že k nejvíce úrazům došlo v základních školách, plných 65,4 % z celkového počtu. Nejméně úrazů připadá na mateřské školy - 1,6 %. Ve středních školách se stalo 30,1 % úrazů a ve vyšších odborných školách 2,9 %. Objektivnějším ukazatelem je index úrazovosti, jeho hodnoty v třídění podle různých znaků jsou uvedeny v následující tabulce 14 a grafu 9.

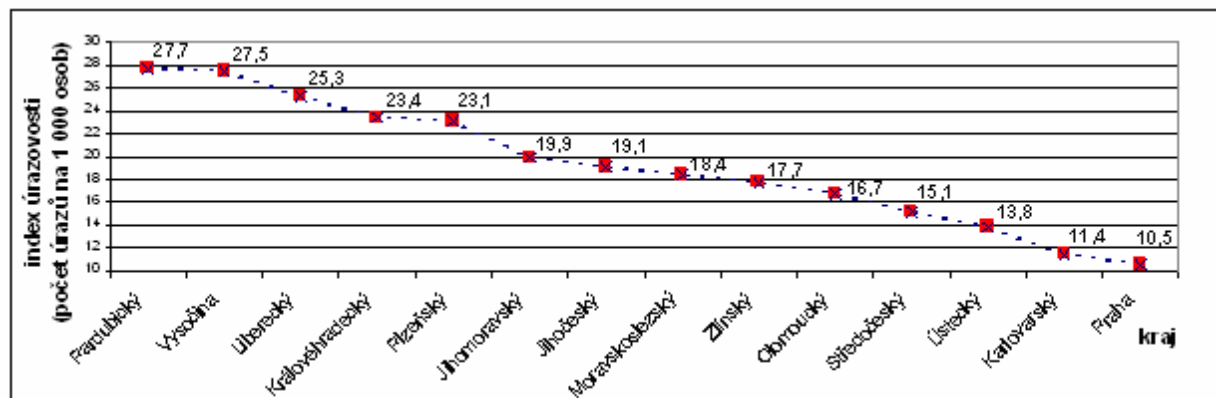
Tabulka 14

Index školní úrazovosti

Fyzická osoba	Index	Druh školy	Index
Celá školní populace	18,4	Vyšších odborná škola	1,9
z toho:		Základní škola	24,7
- chlapci	19,9	Střední škola	16,9
- dívky	16,9	Mateřská škola	2,1

Graf 9

Index školní úrazovosti v krajích

Rizikové skupiny, hodiny, dny a měsíce

Ze záznamů o úrazech vyplývá, že nejrizikovější skupinou z hlediska četnosti úrazů byli žáci ve věku 13 až 16 let. Na tuto věkovou skupinu připadlo 48,8 % všech úrazů. Nejnižší úrazovost byla u dětí do 6 let – 1,6 %. Třetina úrazů se udála mezi 10. a 12. hodinou. Nejhorším dnem v týdnu bylo úterý, na které připadlo 22,8 % úrazů (viz tabulka 15).

Tabulka 15

Četnost úrazů v jednotlivých dnech v týdnu

Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota	Neděle
19,9 %	22,8 %	20,8 %	21,1 %	13,9 %	0,7 %	0,8 %

Rizikovými měsíci ve školním roce 2005/2006 byly listopad, na který připadlo 12,8 % všech školních úrazů a leden - 12,6 %. Kromě prázdninových měsíců byl nejbezpečnějším červen - 6,8 % úrazů.

Hlavní rizika školní činnosti

Nejvíce úrazů (50,6 %) se stalo v hodinách tělesné výchovy a o přestávkách. Naopak nejméně při školních brigádách (0,02 %), při praktickém vyučování ve školních laboratořích (0,04 %) a při exkurzích (0,13 %). Při tělesné výchově utrpělo úraz stejně chlapců jako dívek. O přestávkách byla vyšší úrazovost chlapců (62,5 %) oproti zbývajícím úrazům dívek. Statistika příčin úrazů v daném období prokazuje, že chlapci jsou více neukáznění

a neopatrnější než děvčata. Příčinou vysoké úrazovosti v hodinách tělesné výchovy však je do značné míry také slabší fyzická zdatnost a pohybová neobratnost dětí a mládeže ve školním věku. Stav těchto dispozic školní populace je nepříznivý a zhoršuje se.

Nešťastná náhoda byla v záznamech uvedena jako hlavní příčina u 38,3 % zranění, nekázeň či neopatrnost zraněného u 35,3 %. Podíl zranění zapříčiněných jinou osobou činil 4,2 %. Porušení pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví, příp. použití vadného nástroje nebo nářadí v průběhu praktického vyučování mělo za následek 0,5 % úrazů.

Zranění

Nejčastěji poraněnou částí těla byla ruka, a to v polovině všech zaznamenaných úrazů. V téměř 30 % došlo k poranění nohy a 13,8 % úrazů se týkalo poranění hlavy. Nejvíce uváděná preventivní opatření, které školy přijímají, byla ze 70 % výchovná, 7 % mělo organizačně technický charakter. Ve zbývajících případech nebyly otázky prevence řešeny.

6 Přílohy

Příloha 6.1

Plán hlavních úkolů České školní inspekce na školní rok 2005/2006

Tematicky zaměřená inspekční činnost

- Zajistit monitoring a evaluaci projektu „Úprava vzdělávacích programů 7.ročníků škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků v projektu HODINA.“
- Získat a analyzovat informace o využití informační a komunikační techniky ve výuce.
- Získat a analyzovat informace o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Sledovat a vyhodnotit prevenci sociálně patologických jevů.
- Získat a analyzovat informace o výchově a vzdělávání k lidským právům a toleranci.
- Získat a analyzovat informace o výchově ke zdraví (Zdraví 21).
- Získat a analyzovat informace o vzdělávání cizinců v základních a středních školách v České republice.
- Získat a analyzovat informace o zajištění rovnosti mužů a žen a rovné příležitosti ke vzdělávání.
- Získat a analyzovat informace o vlastním hodnocení školy.
- Zajistit veřejnoprávní kontrolu efektivního využívání prostředků státního rozpočtu ve vybraných školách.
- Získat a analyzovat informace o výuce cizích jazyků ve školách.
- Zjistit a vyhodnotit podmínky, průběh a výsledky vzdělávání v oblasti čtenářské gramotnosti ve školách, ve kterých byly zjišťovány výsledky vzdělávání v rámci projektu PISA.
- Získat a analyzovat informace o přijímání žáků a dalších uchazečů ke studiu ve středních školách a konzervatořích.
- Zajistit veřejnoprávní kontrolu využívání finančních prostředků poskytnutým školám v rámci pilotního ověřování školních vzdělávacích programů na 2.stupni vybraných základních škol v projektu Pilot Z.

Hlavní úkoly rozvoje inspekční činnosti ve školním roce 2005/2006

- Zpracovat a zveřejnit Výroční zprávu České školní inspekce za školní rok 2004/2005.
- Zhodnotit podmínky vzdělávání podle školních vzdělávacích programů a soulad školních vzdělávacích programů s Rámcovým vzdělávacím programem nebo platných upravených učebních dokumentů v souvislosti se zaváděním kurikulární reformy.
- Zhodnotit úroveň řízení školy v oblasti personální práce a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.
- Zhodnotit podmínky ukončování studia ve středním vzdělávání v souvislosti se zaváděním reformy maturitní zkoušky.
- Zhodnotit podmínky ukončování studia ve středním vzdělávání v souvislosti se zaváděním reformy závěrečné zkoušky.
- Zhodnotit podmínky vzdělávání podle školních vzdělávacích programů ve školských zařízeních.
- Zajistit státní kontrolu dodržování právních předpisů, které se vztahují k poskytování vzdělávání.
- Zajistit kontrolu dodržování právních předpisů a školských služeb v oblasti podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.
- Zajistit státní kontrolu dodržování právních předpisů, které se vztahují k poskytování školských služeb ve školských zařízeních školního stravování.
- Zajistit výkon veřejnosprávní kontroly využívání finančních prostředků státního rozpočtu přidělovaných podle § 160 -163 školského zákona ve školách a školských zařízeních.
- Zajistit ve spolupráci s ÚIV zadávání pilotních testů TIMSS („Trendy v matematickém a přírodovědném vzdělávání“, Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání)
- Zajistit ve spolupráci s ÚIV zadávání testů PISA (OECD)
- Zpracovat Plán hlavních úkolů České školní inspekce ve školním roce 2006/2007
- Zpracovat aktualizaci Kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb podle postupu reformy školství ve smyslu školského zákona.
- Vyvíjet metodiky inspekční činnosti
- Zpracovat projekt hodnocení kvality školy jako instituce formou vnější evaluace
- Zpracovat projekt Systémy hodnocení vzdělávací soustavy (pro předkládací zprávy podle cílů, soubory indikátorů, soubory hodnotících kritérií).

Příloha 6.2

Kritéria hodnocení škol a školských zařízení pro inspekční činnost ve školním roce 2005/2006

Základní podmínky vzdělávání

- Formální podmínky zařazení do rejstříku škol
- Koncepční dokumenty školy
 - o Vazba na strategické dokumenty vzdělávání České republiky a kraje a učební dokumenty podle školského zákona
 - o Určení klíčových oblastí a jejich propojení na cíle vzdělávání
 - o Plány pro realizování cílů v klíčových oblastech vzdělávání
- Vlastní hodnocení školy podmínek vzdělávání
- Řízení školy
- Personální podmínky
 - o Další vzdělávání pedagogických pracovníků
- Financování škol a školských zařízení
 - o Hmotné zabezpečení, odměny za produktivní činnost a úplata za vzdělávání a školské služby
- Materiální podmínky
 - o Informační a komunikační technika
 - o Učebnice, učební texty, školní potřeby
- Bezpečnost a ochrana zdraví dětí, žáků a studentů
- Podmínky přijímání do vzdělávání podle poskytovaného stupně vzdělání
 - o Uznávání dosaženého vzdělání
- Podmínky ukončování vzdělávání podle poskytovaného stupně vzdělání
- Místní iniciativy
 - o Školská rada
 - o Působnost územních samosprávných celků ve školství
 - o Odborové orgány
 - o Zaměstnavatelé

Průběh vzdělávání

- Vlastní hodnocení průběhu vzdělávání
- Podpora rozvoje osobnosti dítěte, žáka a studenta
 - o Individuální vzdělávací plány
 - o Práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců
 - o Podpora jazykového vzdělávání
 - o Podpora přírodovědného a technického vzdělávání
 - o Podpora občanskovědního vzdělávání
 - o Podpora vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích
- Podpora rovných příležitostí ve vzdělávání
 - o Podpora dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami
 - o Podpora nadaných dětí, žáků a studentů
 - o Podpora vzdělávání příslušníků národnostních menšin
 - o Podpora vzdělávání cizinců
 - o Přípravné třídy základní školy
- Podpora udržitelného rozvoje ve vzdělávání
- Organizace školy podle stupně poskytovaného vzdělání
 - o Organizace vzdělávání ve školním roce
 - o Školní řád, vnitřní řád a stipendijní řád
 - o Počet vyučovacích hodin týdně
- Prevence sociálně patologických jevů a výchovy ke zdraví u žáků
- Školní poradenství
 - o Výchovný poradce
 - o Poradenské služby
- Realizace opatření ke zlepšení kvality vzdělávání
- Zapojení školy do rozvojových vzdělávacích projektů, podpora mobility žáků

Výsledky vzdělávání

- Výroční zprávy o činnosti školy
- Vlastní hodnocení výsledků vzdělávání
- Plnění cílů vzdělávání podle stupně poskytovaného vzdělání vzhledem k podmínkám vzdělávání a ekonomickým zdrojům
- Účinnost výchovných opatření
- Výsledky dosahované školou v rámci národních a mezinárodních šetření

Příloha 6.3

Způsob hodnocení škol Českou školní inspekcí ve školním roce 2005/2006

Nově byly úkoly inspekce vymezeny v Plánu hlavních úkolů podle §174 odst. 3, který schválilo v srpnu 2005 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Procesy hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání byly založeny na uplatnění souboru kritérií hodnocení podle §174 odst. 6 školského zákona. Oblasti zaměření hodnotících kritérií byly zvoleny tak, aby odrážely nové postavení inspekce v budovaném komplexním systému zjišťování a hodnocení kvality vzdělávání, vhodnost pro vnější hodnocení, vazbu na poznatky inspekční činnosti v uplynulém období. Každé z kritérií předpokládalo i formativní účinek, cílem bylo zahájit procesy vlastního hodnocení, realizování odpovídajících změn potřebných k inovacím vnitřního prostředí školy a podporujících úspěch reformy školství ve smyslu školského zákona.

Jednotlivá kritéria hodnotícího rámce byla rozvedena ve sledovaných jevech a byly navrženy metody a nástroje pro jejich zjišťování a posuzování. Poznatky z inspekční činnosti a konkrétní datové údaje získávali inspektoři využitím následujících zdrojů informací a metod jejich zjišťování:

- rozборы dokumentace škol
- prohlídky prostor a materiálního vybavení škol
- přímé pozorování teoretického i praktického vyučování, příp. průběhu odborné praxe
- přímé pozorování různých soutěží a jiných akcí na podporu výuky
- rozборы žákovských prací
- rozhovory s řediteli škol, učiteli a s dalšími pedagogickými pracovníky
- případné kontakty se zřizovateli škol

a v tematicky zaměřených inspekcích navíc:

- rozhovory s poradními orgány ředitelů škol
- rozhovory s žáky-cizinci
- dotazníkové šetření s žáky, učiteli a řediteli škol

Skutečnosti zjištěné sledováním stanovených jevů a ukazatelů byly posouzeny v předem stanovených úrovních kvality vyjádřených dvěma, třemi nebo čtyřmi stupni hodnocení. Následně byly analyzovány podle vymezení konkrétního úkolu nebo tematického

zaměření, a to buď jednotlivě nebo v seskupeních podmínky – průběh vzdělávání – výsledky vzdělávání.

Stupnice hodnocení:

1. Kritéria byla posuzována tříbodovou stupnicí s označením:

+	příklad dobré praxe (použita metodika Výzkumného ústavu pedagogického)
0	standardní úroveň (běžná úroveň, soulad s požadavky školského zákona, stav bez závažných rizik)
-	rizikový stav (zásadní nedostatky, které ohrožují vzdělávání, stav vyžaduje opatření)

2. Jevy sledované při zjišťování klimatu a při hospitační činnosti byly posuzovány čtyřbodovou stupnicí.
3. Jevy pro zjištění formálních náležitostí a jsou stanoveny v právních předpisech byly posuzovány dichotomicky.

Pro kontrolní akce byly zpracovány návrhy kontrolních standardů a postupů jejich ověřování s ohledem na přechodná ustanovení školského zákona.

Získané informace byly analyzovány a zapracovány do inspekčních výstupů podle školského zákona, na úrovni školy v inspekčních zprávách a protokolech a v tematických zprávách. Souhrnné poznatky byly zpracovány podle stupňů vzdělávání a tematických zaměření dalších úkolů inspekce stanovených školským zákonem.

V analytické činnosti byly využity i zdroje informací partnerských organizací, např. možnost zadávání otázek do rychlých šetření Ústavu pro informace ve vzdělávání /ÚIV/, byly zpracovány analytické studie strategických materiálů a veřejných výstupů škol podle školského zákona, např. Dlouhodobých záměrů rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2005 se zaměřením na priority rozvoje a ukazatele pokroku. Inspekce vycházela i z výročních zpráv krajů a priorit Dlouhodobých záměrů rozvoje krajů z roku 2006. Bylo zjišťováno, jaká kritéria hodnocení jsou stanovována pro přijímací řízení ke studiu ve středních školách, jaká kritéria pro hodnocení svých škol využívají kraje a obce, studována projektová dokumentace a monitorovací nástroje.

Příloha 6.4

Tabulka P 1

Přehled šetření metodou dotazování použitou při inspekční činnosti ve školách a školských zařízeních ve školním roce 2005/2006

Poř. číslo	Dotazník - cílová skupina	Oblast	Počet
1.	Dotazník pro ředitele školy (základní škola)	Výuka cizích jazyků	74
2.	Dotazník pro ředitele školy (střední škola)	Výuka cizích jazyků	86
3.	Dotazník pro učitele (základní škola)	Využití prostředků ICT ve výuce	1 102
4.	Dotazník pro učitele (střední škola)	Využití prostředků ICT ve výuce	1 872
5.	Dotazník pro žáka 9. ročníku základní školy	Využití počítačů ve výuce jednotlivých předmětů	2 181
6.	Dotazník pro žáka střední školy	Využití prostředků ICT ve vyučování	5 718
7.	Dotazník o šikanování (žáci 9. ročníku ZŠ)	Výskyt sociálně patologických jevů, prevence	6 207
8.	Rovnost – dotazník pro učitelky a učitele (střední škola)	Respektování zásad rovného přístupu	2 814
9.	Dotazník (žáci 9. ročníku ZŠ)	Přijímací řízení ke studiu ve střední škole	7 138
10.	Dotazník pro ředitele (střední škola)	Přijímací řízení ke studiu ve střední škole	190
11.	Dotazník (žáci 1. ročníku SŠ)	Přijímací řízení ke studiu ve střední škole	14 026
12.	Standardizovaný rozhovor (pedagogičtí pracovníci MŠ)	Sociální klima ve škole	671
13.	Standardizovaný rozhovor (pedagogičtí pracovníci ZŠ)	Sociální klima ve škole	1 146
14.	Standardizovaný rozhovor (pedagogičtí pracovníci SŠ)	Sociální klima ve škole	287

Příloha 6.5

Tabulka P 2

Přehled výkonů inspekční činnosti ve školách a školských zařízeních ve školním roce 2005/2006 v členění podle školského zákona

Školy a školská zařízení	Počty výkonů inspekční činnosti provedené v souladu s § 174, odst. 2 školského zákona			
	podle písmene		celkem	podíl z počtu v rejstříku
	a), b), c)	d), e)		
Mateřské školy	367	115	482	10,2 %
Základní školy	740	97	837	18,7 %
Gymnázia víceletá	55	74	129	38,3 %
Gymnázia čtyřletá	33	32	65	22,0 %
Střední odborné školy (+ ISS, COP)	237	86	323	35,4 %
Střední odborná učiliště (+ PPV,	106	14	120	13,1 %
Konzervatoře	2	3	5	29,4 %
Vyšší odborné školy	-	7	7	4,0 %
Základní umělecké školy	2	2	4	0,8 %
Školy poskytující vzdělání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami	10	4	14	2,1 %
Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovné péče	3	34	37	8,2 %
Ostatní školská zařízení	3	46	49	1,2 %
Celkem	1558	514	2072	11,9 %

Legenda:

ISS – Integrovaná střední škola, COP – Centrum odborné přípravy,

PPV – pracoviště praktického vyučování

Ve školách bylo dále uskutečněno 1 443 hospitací vyučovacích hodin, zaměřených především na oblast výchovy ke zdraví v mateřských školách a na 1. stupni základních škol. Poznatky z hospitací byly využity k podpoře argumentace v hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání.

Tabulka P 3

Účast ČŠI na konkurzních řízeních ředitelů škol a školských zařízení

Druh školy/zařízení	ČR	Účast v inspektorátech														
		01	02	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	
Mateřské školy	162	15	25	6	9	10	5	3	16	16	4	19	11	11	12	
Základní školy	250	18	34	9	13	22	11	14	15	25	6	30	11	25	17	
Střední školy	53	2	5	1	3	2	2	3	4	5	3	3	7	5	8	
Vyšší odborné školy	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
ZUŠ + jazyk. škola	10	-	1	1	1	-	-	-	1	-	1	1	1	1	2	
Školská zařízení	26	2	3	-	1	2	-	-	3	5	-	-	3	4	3	
Celkem	502	37	68	17	27	36	18	20	39	51	14	53	33	47	42	

Legenda:

01 – Pražský inspektorát,

02 – Středočeský,

04 – Plzeňský,

05 – Karlovarský,

06 – Ústecký,

07 – Jihočeský,

08 – Liberecký,

09 – Královéhradecký,

10 – Pardubický,

11 – Inspektorát v Kraji Vysočina,

12 – Jihomoravský,

13 – Olomoucký,

14 – Moravskoslezský,

15 – Zlínský inspektorát;

ČR – Česká republika

Pro další období připravuje ČŠI cyklické hodnocení ředitelů škol v tříletých intervalech jako součást hodnocení úrovně řízení škol. Ve školním roce 2006/2007 bude pilotně ověřovat ukazatele a metodické postupy tohoto hodnocení.

Příloha 6.6

Tabulka P 4

Přehled normativů financování škol a základních výdajů na vzdělávání

Ukazatel	Hodnota ukazatele v ČR	Hodnota ukazatele ve sledovaných subjektech	Hodnota ukazatele v MŠ		Hodnota ukazatele v ZŠ		Hodnota ukazatele v SŠ	
			ČR *1	sledované MŠ	ČR *1	sledované ZŠ	ČR *1	sledované SŠ
Celkové náklady na jednotku výkonu	x *2	45 233	35 183	44 178	42 237	41 258	47 292	45 947
Náklady ze státního rozpočtu na jednotku výkonu	x	33 881	x	31 249	x	29 588	x	34 855
Podíl SR na celkových nákladech školy	x	75,68%	x	69,24%	x	72,76%	x	75,85%
Úroveň financování - skutečný krajský normativ/minimální úroveň krajských normativů	x	119,95%	x	111,54%	x	113,72%	x	123,23%
Mzdové prostředky celkem na jednotku výkonu	x	25 102	x	24 773	x	24 817	x	25 683
Mzdové prostředky ze SR na jednotku výkonu	x	24 955	x	23 331	x	24 618	x	25 667
Mzdové prostředky celkem na jednoho pracovníka	x	230 503	x	184 515	x	212 042	x	246 031
Mzdové prostředky ze SR na jednoho pracovníka	x	229 210	x	174 685	x	211 948	x	245 871
Prům. plat celkem/1 prac.	18 669	18 883	15 157	15 249	19 181	17 455	20 006	20 119
Prům. plat celkem/1PP	21 599	21 614	17 196	17 647	21 676	20 483	22 097	22 676
Prům. plat celkem/1NP	12 620	11 745	9 314	11 374	10 595	10 481	13 057	12 000
Prům. plat ze SR/1 prac	18 572	19 025	15 192	14 948	19 240	18 233	20 055	20 098
Prům. plat ze SR/1PP	x	21 694	x	17 912	x	20 811	x	22 635
Prům. plat ze SR/1NP	x	11 886	x	10 021	x	12 069	x	11 921
DVPP celkem na	x	131	x	76	x	140	x	136

jednotku výkonu								
DVPP ze SR na jednotku výkonu	x	77	x	57	x	99	x	72
DVPP celkem na jednoho PP	x	1 691	x	953	x	1 799	x	1 783
DVPP ze SR na jednoho PP	x	994	x	719	x	1 267	x	994
Počet dětí, žáků, studentů ve třídě	x	27	x	22	x	26	x	28
Počet dětí, žáků, studentů na jednoho pedagogického pracovníka	x	13	x	11	x	13	x	13
Naplněnost škol	x	86%	x	88%	x	74%	x	93%

Poznámka:

*1 v údaji nejsou zahrnuty školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, resp. náklady na integrované žáky

*2 údaj není znám nebo není k dispozici

Tabulka 1

Údaje o zastoupení oborů ve sledovaných školách v projektu Kvalita 36

Tabulka 2

Souhrnný přehled počtů odborných učeben a pracovišť, které byly
k dispozici ve sledovaných školách 38

Tabulka 3

Výsledky souhrnného vyhodnocení názorů středoškolských učitelů
na dodržování zásad rovnosti mužů a žen v organizaci chodu škol a
vzdělávání v jejich školách (údaje v %) 53

Tabulka 4

Výkonové parametry tematického šetření 54

Tabulka 5

Četnost vlastního hodnocení sledovaných oblastí vzdělávání v navštívených
školách 55

Tabulka 6

Účinnost vlastního hodnocení škol 57

Tabulka 7

Přehled počtů a výsledků kontrol 58

Tabulka 8

Četnost zpracování koncepce a vlastního hodnocení rozvoje výuky cizích
jazyků v navštívených základních a středních školách ve školním
roce 2005/2006 63

Tabulka 9	
Účast žáků navštívených základních a středních škol v jednotlivých aktivitách	64
Tabulka 10	
Přehled stížností podle druhu a typu školy a školského zařízení	73
Tabulka 11	
Nejčastější předmět stížností	74
Tabulka 12	
Přehled stížností dle místní příslušnosti	75
Tabulka 13	
Počty dětí, žáků a studentů v jednotlivých druzích vzdělávání k 1. září 2005	76
Tabulka 14	
Index školní úrazovosti	76
Tabulka 15	
Četnost úrazů v jednotlivých dnech v týdnu	77
Tabulka P 1	
Přehled šetření metodou dotazování použitou při inspekční činnosti	85
Tabulka P 2	
Přehled výkonů inspekční činnosti ve školách a školských zařízeních ve školním roce 2005/2006 v členění podle školského zákona	86
Tabulka P 3	
Účast ČŠI na konkurzních řízeních ředitelů škol a školských zařízení	87
Tabulka P 4	
Přehled normativů financování škol a základních výdajů na vzdělávání	88

Graf 1	Výsledky hodnocení souladu ŠVP a RVP PV	8
Graf 2	Hodnocení průběhu činností z hlediska klimatu tříd a uplatňování prvků výchovy ke zdraví v mateřských školách ve 2. pololetí školního roku 2005/2006	11
Graf 3	Hodnocení průběhu výuky z hlediska klimatu třídy a uplatňování prvků výchovy ke zdraví na 1. stupni základních škol ve 2. pololetí školního roku 2005/2006	20
Graf 4	Vymezení klíčových kompetencí žáků v učebních plánech základních škol a úroveň jejich realizace ve školním roce 2005/2006	39
Graf 5	Formy využití počítačů ve výuce, při které byly často nebo alespoň občas žákům základních a středních škol k dispozici	41
Graf 6	Naplnění vlastního hodnocení v určených oblastech v jednotlivých druzích škol	56
Graf 7	Podíl učitelů s vysokoškolskou přípravou pro výuky cizích jazyků na výuce daných jazyků v základních a středních školách ve školním roce 2005/2006	62
Graf 8	Přehled porušení právních předpisů v ukazatelích školního stravování	72
Graf 9	Index školní úrazovosti v krajích	77

Seznam zkratek

AJ	anglický jazyk
apod.	a podobně
BOZ (BOZP)	bezpečnost a ochrana zdraví (při práci)
CAF	The Common Assessment Framework (společný hodnotící rámec)
CD	Compact Disk
CERMAT	Centrum pro hodnocení výsledků ve vzdělávání
CJ	cizí jazyk
COP	centrum odborné přípravy
č.	číslo
čj.	číslo jednací
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
EFQM	European Foundation for Quality Management – Evropská nadace pro management kvality
EU	Evropská unie
FJ	francouzský jazyk
FKSP	fond kulturních a sociálních potřeb
G	gymnázium
ICT	Information Communication Technology (informační a komunikační technologie)
ISO	Mezinárodní organizace pro normy
ISS	integrovaná střední škola
Jaro	projekt Evropské unie
KALIBRO	sytém hodnocení vzdělávacích výsledků v základních školách
MEJA	Rozvojový program metodické a jazykové přípravy pro učitele 1. stupně ZŠ bez odborné kvalifikace pro výuku cizích jazyků a jazyková příprava pro učitele MŠ, 1. stupně ZŠ a ZUŠ
MŠ	mateřské školy
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
např.	například
NJ	německý jazyk

odst.	odstavec
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study – Mezinárodní projekt zjišťování úrovně čtenářské gramotnosti ve 4. ročnících ZŠ
PISA	Programme for International Student Assessment – Mezinárodní projekt zjišťování výsledků patnáctiletých žáků v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti
písm.	písmeno
popř.	popřípadě
PPV	pracoviště praktického vyučování
příp.	případně
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŘŠ	ředitel školy
Sb.	sbírka (zákonů)
Scio	společnost s ručením omezeným působící v oblasti školství a vzdělávání
SIPVZ	státní informační politika ve vzdělávání
SOŠ	střední odborná škola
SOU	střední odborné učiliště
SPJ	sociálně patologické jevy
SŠ	střední škola
SVP	speciální vzdělávací potřeby <i>nebo (podle kontextu)</i> středisko výchovné péče
SW	software
SWOT	Strengths Weaknesses Opportunities Threats (přednosti, nedostatky, příležitosti, rizika)
ŠVP	školní vzdělávací program
TIMSS	Third International Mathematics and Science Study (Třetí mezinárodní výzkum matematického a přírodovědného vzdělávání)
tj.	to jest
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
viz	podívej se
VŠ	vysoká škola
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický
ZŠ	základní škola

ZUŠ	základní umělecká škola
ZZ	závěrečná zkouška